

HUMAK®

Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan

Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen

Aino Tormulainen (toim.)

Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan

Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan
järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan
ja vaikuttavuuteen

Aino Tormulainen (toim.)

OSAAMISKESKUS KENTAURI

www.kentauri.fi

Aino Tormulainen (toim.):
Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan.
Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen,
tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen

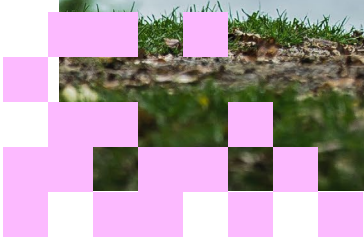
ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-456-398-7 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 122.
© Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2021, Helsinki

Taitto: Emilia Reponen

Sisällys

JOHDANTO	6
HARRASTAMINEN	9
<i>Aino Tormulainen</i> Mitä tarkoittaa harrastus	10
<i>Aino Tormulainen</i> Kirjallisuuskatsaus nuorten harrastamisesta ja järjestöosallistumisesta	22
TOIMINTAYMPÄRISTÖT – NUORISOTYÖ, JÄRJESTÖT JA KANSALAISTOIMINTA	47
<i>Eeva Sinisalo-Juha</i> Linkitystä nuorisotyö – nuorisojärjestö – nuorisotoiminta	48
<i>Pekka Kaunismaa</i> Järjestöt ja nuorisojärjestöt – mitä ne ovat ja mitä ne tekevät?	54
<i>Aino Tormulainen</i> Nuorisojärjestön käsite käsitesopassa	64
<i>Kimmo Lind</i> Pärekattotalkoista aikapankkiin – lyhyt katsaus epämuodollisen kansalaistoiminnan eräisiin käsitteisiin	68
KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	77
<i>Eeva Sinisalo-Juha</i> Nuoren kasvun ja toimijuuden kehittyminen	78
<i>Eeva Sinisalo-Juha & Aino Tormulainen</i> Osallisuus	84
<i>Marion Fields</i> Vaikuttavuus	89
TUTKIMASSA NUORTEN HARRASTUS- JA KANSALAISTOIMINTAA	94
Kirjoittajat	101

Johdanto

Aino Tormulainen

Ennakointia oppimassa

Kentauri on nuorisoalan osaamiskeskus (2020–2023), jonka tavoitteena on nuorten merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Osaamiskeskus Kentauri tutkii nuorten harrastus- ja järjestötoiminnan vaikutuksia, kehittää järjestöjen nuorisotyötä koskevaa tiedontuotantoa, kehittää järjestöjen vaikuttavuusarviointia, selvittää kansalaistoiminnan muuttuvien toimintaympäristöjen vaikutuksia ja vahvistaa nuorten osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Osaamiskeskus toimii opetus- ja kulttuuriministeriön tuella ja toiminnasta vastaavat Humanistinen ammattikorkeakoulu [Humak](#), [Opintokeskus Sivis](#), [Suomen Partiolaiset](#) sekä [Talous ja nuoret TAT](#).

Kentauri on nuorisoalan osaamiskeskusten joukossa ”järjestö-oske”, jonka keskiössä on nuorisoalalla toimivien järjestöjen tilannekuva ja vaikuttavuus. ”Nuorisoala”, ”nuorisojärjestö”, ”nuorisotyötä tekevä järjestö”, ”harrastustoiminta”, ”kansalaisjärjestö”... Nämä kaikki, ja monet muut käsitteet ovat osaamiskeskuksemme keskiössä. Mitä milläkin sanalla oikeastaan tarkoitetaan ja kuinka me sen ymmärrämme? Millä kentällä tosiasiaa Kentaurissa liikutaan ja kuinka sitä rajataan? Alkuun Kentaurin matkaan lähtiessäni tuntui ihan selkeältä: nuorisoala ja järjestöt, kyllä minä näistä tiedän. Hetken kuluttua, ja itse työn äärellä, ei aina tuntunutkaan niin selkeältä vaan melkoiselta sopalta – tai oppottavalta hetteiköltä ja eksootisiin joutumiselta.

Olemme kiehattaneet, hauduttaneet ja hämmentäneet tätä käsitesoppaa moneen suuntaan. Meillä on käsitteitä, jotka meille on annettu ja jotka voidaan ymmärtää ja tulkita monin tavoin. Niiden purkaminen ja työstäminen eri kulmista on tarpeen, jotta tiedämme mitä näiden käsitteiden ja valintojen myötä saavutamme? Millaista tietoa juuri näillä käsitteillä saadaan ja mitä ei saada? Ja toisaalta mitä niistä ja miten voimme kyseenalaistaa, uudelleenarvioida, kehittää ja käsitteellistää eteenpäin? Annetuilla käsitteillä pystyy kyllä operoimaan, mutta jo alusta saakka meidän on tiedettävä ja tunnistettava näiden käsitteiden painoarvo ja niiden vaikutus. Tässä julkaisussa sopasta on ollut tarkoitus ikään kuin siivilöidä määritelmät, edes sellaiselta osin, että yhteinen työskentely ponnistaa tukevalta pohjalta. Julkaisu onkin nimetty Kentaurin kompassiksi, jotta yhteinen suunta näiden ensimmäisten työtämme linjaavien kirjoitusten pohjalta avautuisi kirkkaampana.

Nuorisoalan osaamiskeskus Kentaurin nuorten harrastamisen ja järjestötoiminnan vaikuttavuutta tarkasteleva tutkimusosio jatkaa ja täydentää OKM:n ja Valtion nuoriso-neuvoston tilaamien tutkimusten sarjaa. 1990-luvulla tarkasteltiin nuorten järjestökiinnittynytneisyyttä (Nurmela 1998; Nuorten suhde järjestöihin ja globalisaatioon 2001) ja vuodesta 2009 alkaen on kahden vuoden välein toteutettu Nuorten vapaa-aikatutkimuk-sen julkaisusarja, jossa vapaa-aikaa tarkastellaan järjestötoimintaa laajemmasta näkö-kulmasta. Järjestäytyntä nuorisotoimintaa laajemman näkökulman perustelu säännöl-lisesti toteutettavassa vapaa-aikatutkimuksessa liittyy yhtäältä erilaisiin jäsenyyksiin liittyvänä kielteisenä suhtautumisesta, ja toisaalta vapaa-ajan ja omaehtoisen olemisen merkityksen kasvuun lasten ja nuorten elämässä. (Hakanen & Myllyniemi & Salasuo 2019, 5.) Myös me osaamiskeskus Kentaurissa olemme tunnistanee nämä muutokset ja pyrimme ottamaan tapahtuneet ja jatkuvasti tapahtuvat muutokset nuorten vapaa-ajan käytön tavoissa huomioon. Keskeinen rajauksemme on järjestölähtöinen ja organisoitu nuorten harrastus- ja kansalaistoiminta, mutta otamme huomioon laajasti muutoksen ja uudenlaiset toimintakulttuurit. Muuttuneesta toimintakulttuurista huolimatta, toiminta- ja tutkimusasetelmamme rajaus on kuitenkin laajasti käsitettävää vapaa-aikaa rajatumpi ja tarkastelemme ennen muuta nuorten harrastus- ja järjestötoiminnan merkityksiä, vai-kutuksia ja vaikuttavuutta. Kentaurissa tutkimuksemme eräällä tavalla palaa 1990-luvun järjestökiinnittynytneisyyttä tarkastelleiden tutkimusten asetelmaan, kuitenkin aihetta tässä päivässä ja monipuolisesti erilaisin aineistoin tarkastellen.

Suomalaisen nuorisotyön historiaa tutkinut Juha Nieminen (1995) on todennut, että eri-tyisen ongelmallista tutkimustyön välttämätön rajaaminen on ollut käsitteisiin liittyen. Nuorisotyöllä on suhde esimerkiksi sellaisiin käsitteisiin kuin “nuorisotoiminta”, “nuo-risoliike”, “nuorisojärjestö” ja “nuorisonhuolto”. Nieminen on ratkaissut asian siten, ettei hän etukäteen määrittänyt tutkimuksessaan keskeisiä käsitteitä vaan antaa niiden elää historiallisissa yhteyksissään. Hän myös toteaa tutkimuksen osoittaneen sanojen ja käsitteiden olevan ihmisen rajallisia keinoja kuvata inhimillisen elämän moninaisuutta. (Mts. 11.)

Tästä ajatuksesta Kentaurin moninaisella kentällä voimme ehkä ottaa oppia. Nuoriso-järjestön käsite samoin kuin harrastamisen, vaikuttavuuden sekä kasvun ja osallisuuden käsitteet suhteessa osaamiskeskuksemme tehtäviin ovat vaatineet ja vaativat meiltä pal-jon pohdintaa ja työtä, mutta ennen kaikkea kuuntelua: mitä käsitteitä toimijat ja nuoret itse käyttävät? On hyväksyttävä, etteivät kaikki tuntemamme käsitteet merkityksineen ole välttämättä enää relevantteja. Tai ainakaan kuvasta tämän päivän nuorten elämis-maailmaa.

Käsitteet aiheemme ympärillä eivät ole aivan niin yksinkertaisia kuin alkuun voisi luulla, vaan myös varsin jännitteisiä. Tässä nuorisoalan osaamiskeskus Kentaurin julkaisussa tuomme esille näkökulmia ja työtämme fokuoivien keskeisten käsitteiden määrittelyjä sekä aiempaa tutkimusta aiheesta. Tällä julkaisulla pyrimme lisäämään ymmärrystäm-me, jotta pääsemme Kentaurissa kunnolla vauhtiin - niin tutkimusmatkallamme ja omien aineistojemme kanssa, mutta myös käytännön työssä nuorisoalan järjestökentällä, jossa yhteistyössä järjestöjen kanssa kehitämme työkaluja vaikuttavuuden arviointiin, osaa-misen tunnistamiseen sekä uusissa toimintaympäristöissä toimimiseen. Julkaisun tarkoi-tuksena on myös yhteisen ymmärryksen ylös kirjaaminen, jotta Kentauri ei laukatessaan turhan paljon poikkeaisi polulta.

Tämän julkaisun koostaminen on ollut Kentaurin tutkimustavoitealueen työtä, ja meille tutkijoille käsitteiden määrittely on tuntunut erityisen tarpeelliselta. Kontribuutionsa tähän työtämme suuntaavaan julkaisuun ovat antaneet myös muut “Kentaurit”, mistä olemme kiitollisia. Julkaisu ja määritelmät varmasti myös herättävät keskustelua. Tämä on tärkeää, jotta käytettävät käsitteet myös kuvaisivat sitä todellisuutta, jossa järjestötyötä tehdään. Julkaisun toivotaan löytävän lukijoita niin alan toimijoiden, opiskelijoiden, kouluttajien ja tutkijoiden parista.

Alkuun Aino Tormulainen avaa harrastamisen käsitettä, sillä järjestötoiminta monissa muodoissaan on myös harrastamista. Tormulainen tekee alkuun myös katsauksen nuorten harrastamisesta ja järjestöosallisuudesta tehtyyn kotimaiseen tutkimukseen. Toisessa luvussa ollaan toimintaympäristöjen parissa. Eeva Sinisalo-Juha purkaa nuorisotyön käsitettä, Pekka Kaunismaa järjestön käsitettä, jota Aino Tormulainen nuorisojärjestön käsitteen perkaamisella syventää. Kimmo Lind päättää osion muuttuviin toimintaympäristöihin ja neljännen sektorin käsittelyyn. Keskeiset käsitteet -luvussa Eeva Sinisalo-Juha tarttuu kasvun ja toimijuuden tematiikkaan käsitellen myös osallisuutta yhdessä Tormulaisen kanssa. Marion Fields puolestaan käy läpi vaikuttavuuden käsitteistöä. Lopuksi julkaisun toimittanut Aino Tormulainen pohtii tutkimuksen toteuttamista ja tutkimusasetelmaa. Julkaisu on Kentaurin ensimmäinen, muttei varmasti viimeinen, sillä tästäkin yhteen koonnista jäi ja jätettiin tiettyjä teemoja vielä tulevaisuudessa käsiteltäväksi.

Nyt tällä erää valmiiksi saatettu kompassi on kädessä ja sen avulla neula suunnattuna. Ei muuta kuin Kentaurin tutkimusmatkaan!

Lähteet:

Nieminen, Juha 1995. Nuorisossa tulevaisuus: suomalaisen nuorisotyön historia. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Lasten keskus.

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko 2019: Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 61, Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2, Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 215. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu joulukuussa 2020 <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>

Nurmela, Sakari 1998. NUORTEN JÄRJESTÖKIINNITTYYNEISYYS Yhteenvetora-portti 1998. NUORAn julkaisuja 5. Helsinki: Nuorisosiainneuvottelukunta. Viitattu marraskuussa 2020 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/22Nuorten_osallistuminen_1998.pdf

Nuorten suhde järjestöihin ja globalisaatioon 2001. Tutkimustiivistelmä. Helsinki: Nuorisosiainneuvottelukunta Viitattu marraskuussa 2020 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/06/nuoret_tutkimustiivistelmx_2001.pdf

Harrastaminen

Mitä tarkoittaa harrastus?

Aino Tormulainen

Milloin harrastamme? Mitä voimme kutsua harrastukseksi? Näitä kysymyksiä pohdin enemmän kuin kerran syksyn 2020 aikana itsekseni ja ääneen muille, kävelyillä ja tietokoneen äärellä, osaamiskeskus Kentaurin tutkimustyöhön liittyen.

En ole suinkaan ainoa tai ensimmäinen, joka harrastamisen käsitettä ja sen taustoja on pysähtynyt pohtimaan. Erilaisia harrastamiseen liittyviä hankkeita on maassamme nähty menneiden vuosikymmenten aikana paljon, eikä näitä hankkeita ole ainakaan vähentänyt käynnissä oleva hallituksen strategiatyö harrastamisen Suomen mallista. Jokainen harrastamista edistävä ja sen kanssa toimiva taho on varmasti joutunut ja joutuu pohtimaan, mitä harrastaminen oikeastaan tarkoittaa ja hyviä kohteja harrastamisesta onkin jo tehty eri kirjoittajien toimesta¹. Käsitteen määrittely ja pohtiminen on kuitenkin jokaisen aiheen kanssa operoivan tehtävä myös itse, jotta siitä olisi helpompi ottaa selvää. Näin myös esimerkiksi meidän Kentaurin tutkimustyön näkökulmasta on täytynyt tehdä.

Hartaan toiminnan etymologian äärellä

Kuten usein muidenkin käsitteiden kanssa, lähestyin harrastamisen käsitettä sen etymologisen määrittelyn kautta. Sanakirjamääritelmässä ”harrastus” on

¹ Näistä mm. Anttila 2017; Haanpää 2019; Harinen 2005.

Blogi Sananjalkoja ja muita sanaisia <http://www.ph-point.fi/ulrikaj/parkkuu/info/roots.htm> luettu 14.12.2020; Blogi SeutuLanVpk: Mitä on harrastus? <https://seutulan-vpk.fi/mita-on-harrastus/> luettu 14.12.2020

jonkin tekemistä, harrastamisen kohde, toisin sanoen ”harraste” ja ”kiinnostus”. Kielitoimiston sanakirjassa ”harrastaa” on määritelty olevan: ”harjoittaa säännöllisesti jtk itseä kiinnostavaa toimintaa vapaa-aikanaan”, esimerkkinä on annettu urheilun, valokuvauksen tai kielten harrastaminen. Synonyymeiksi voidaan tunnistaa ”virkistyskeino” ja ”huvitus”. Läheisiksi sanoiksi lukeutuu myös ”intressi”. ”Harrastaa” voi toiselta merkitykseltään tarkoittaa myös, että on tapana tehdä jotain tai noudattaa tietynlaista käytäntöä (”joulunaikaan harrastetaan piparien leivontaa”). (Kielitoimiston sanakirja.) Kun tutkaillaan harrastamisen käsitettä eri kielillä, tullaan sanojen ”hobby”, ”interest”, ”pursuit” ja ”recreational activity” sekä ruotsin ”fritidsysselsättning” ja ”tidsfördriv” äärelle. Harrastuksen rinnalla voidaan puhua vapaa-ajan toiminnasta, virkistys-, huvi-, tai ajanvietteellisestä aktiviteetista ja ajanviettämisen tavasta (Suomisanakirja).

Useissa eri lähteissä harrastuksen yhteydessä on esille nostettu eräs harrastaja, ”radioamatööri”. Amatööri sanahan tarkoittaa ”harrastajaa” tai harrastelijaa, ei-ammattilaista. Usein sanan käyttöyhteys on negatiivisen sävyinen ja arvottava ei-ammattimaiseen viittaava. Amatööri-sanana taustalla on kuitenkin latinankielinen sana ”amare” eli rakastaminen (Leino 2013). Amatööri on siis henkilö, joka rakastaa sitä, mitä tekee. Tullaan siten myös lähemmäs suomenkielisen harrastamisen alkua. Juuriltaan harrastaminen syntyy adjektiivista ”harras”. Uskonnollisuuteen herkästi yhdistyvän sanan merkitys määritellään olevan ”syvä, vakaa, palava, lämmin, innokas, sydäimestä lähtevä, antaumuksellinen” (Kielitoimiston sanakirja). Hartaasti tekevä on sydäimestään johonkin antautunut – rakkauden tavoin suhtautuva.

Harrastamisessa on siis kyse tavoista kuluttaa vapaa-aikaa itselleen mieleisellä tavalla. Jotta vapaa-ajan aktiviteettia voi kutsua harrastamiseksi, ajatellaan sen tapahtuvan suhteellisen säännöllisesti tai jokseenkin toistuvasti. Aktiivisuus, kuten englannin kielen ”freetime acitivity” ohjaavat ajattelua myös toistuvuuteen. Myös Anna Anttila (2017, 7) on ”Hyvä vapaa-aika”-hankkeessa ollut harrastamisen käsitteen äärellä. Hän on määritellyt harrastuksen olevan ”säännöllinen, mielihyvää tuottava oma juttu”. Millaisia nämä erilaiset vapaa-ajan aktiivisuuden tavat sitten ovatkaan?

Pari sanaa harrastamisen kategorioista

Harrastamisen käsitteen ja harrastamisen muotojen pohdinnan äärellä olemme olleet erityisesti Kentaurin tutkimusaineistoon liittyvän nuorille suunnatun kyselyn valmistelutyössä. Listatessamme kyselyyn vastaajan valittaviksi harrastuksia lähdimme liikkeelle aiempien nuorten harrastamiseen liittyvien kyselyjen pohjalta. Näitä aiempia harrastuksien listoja jouduimme kuitenkin kyseenalaistamaan ja uudelleen luokittelemaan. Toisaalta jouduimme myös kysymään millä tarkkuudella harrastamisen maailmassa voidaan ylipäänsä liikkua? Millaisia ovat isot linjat ja kattokäsitteet, entä harrastusten pienemmät sektorit tai erilaiset kiinnostuksen kohteet? Ryhdyin kaivelemaan ja selvittämään, millaisia ryhmittelyjä harrastuksien parissa on tehty.

Eräs silmiini sattunut aineisto harrastamisesta oli Islannin mallin pohjalta ponnistava Suomen harrastamisen malli. Harrastamisen mallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten mieleistä harrastamista koulupäivän yhteydessä. Harrastukset tulee valita ja järjestää lasten ja nuorten kuulemisesta saatujen tietojen pohjalta ja koulukohtaisen kuulemisen

myötä laatia harrastussuunnitelma. Syksyllä 2020 kunnille haettavana olleen harrastamisen Suomen mallin toteuttamiseen tarkoitettujen erityisavustuksen yhteydessä on kerrottu koulupäivän yhteydessä tapahtuvan yhdenvertaisen ja maksuttoman harrastamisen tavoitteena olevan mahdollisuus kokeilla ja harrastaa uusia lajeja ja aloja, vaikka iltaisin olisikin oma ykkösharrastus, sekä tehdä harrastamisen myötä koulusta entistä kiinnostavampi paikka oppilaille. Avustuksen tavoitteen asettamisen yhteydessä todetaan: ”Mukana kaikki harrastukset: liikunta ja urheilu, taide ja kulttuuri, nuorisola, tiede, luonto, kädentaidot.” Hieman hämmäntyneenä, muutamia muita, jokseenkin pidempiä listauksia nähneenä, päätin, että ”kaikki” harrastukset voi siis jakaa esimerkiksi tämän OKM:n listauksen mukaisesti kuuteen eri kattokategoriaan.

Monikulttuuristen nuorten vapaa-aikaa ja kansalaistoimintaan osallistumista tutkineissa hankkeissa (2005–2007) harrastamista ja vapaa-aikaa oli avovastausaineistosta ryhmitelty yhdeksän ylätasoa avulla. Vastausten perusteella luokittelut olivat: monenlaisten harrastusten kirjo, ilmaisuun liittyvät, hengailu ja cruisailu, eläimiin liittyvät, järjestöt, urheiluun ja liikuntaan liittyvät, musiikkiin liittyvät, atk-harrastukset ja vastaavat sekä ei harrastuksia. Hankkeen väliselvitysraportissa (Harinen 2005, 33–34) tuodaan esille, että harrastusten luokittelu edellyttää jatkossa tarkempaa pohtimista ja yhteisten nimittäjien löytäminen harrastusten runsaalle kirjolle oli ollut vaikeaa. Huojentavaa, harrastusten luokittelu ei siis aiemminkaan ole ollut helppo tehtävä.

Uusia lajeja ja harrastuksia keksitään maailmalla koko ajan. Uudet lajit tuovat vaihtelua, väriä ja monipuolisuutta harrastamisen kentälle. Viimeisimmässä lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa onkin kiinnitetty huomiota liikunnan harrastamisen lajikirjon laajenemiseen. Lapsille esitettyyn avokysymykseen: ”Mitä liikuntaa harrastat?” aineistossa esiintyy hyvin moninaisia vastauksia, joihin lukeutuvat esimerkiksi Pokemon Go-pelaaminen sekä erilaisten tanssimuotojen runsas kirjo. Vapaa-aikatutkimuksissa tehtyjen havaintojen mukaan, lapset ja nuoret erottelevat erilaiset liikuntamuodot yhä tarkemmin toisistaan ja liikunnan käsite tuntuu laajentuvan, sillä vastaajat nimeävät ja mieltävät yhä useammat fyysiset toiminnot liikunnan harrastamiseksi. Perinteiset liikunnanmuodot pitävät suosionsa, mutta vapaa-aikatutkimuksen vastauksiin on niiden lisäksi noussut kiinnostavia uusiakin liikunnan muotoja, kuten kalastus, sirkus, laajentunutta todellisuutta hyödyntävät pelit, keppihevos-liikunta, keilailu, vaellus, scoottaus, roller derby, tankotanssi ja trampoliinilla hyppiminen. (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019; Myllyniemi & Berg 2013.)

Harrastamista ajatellessa taustalla on helposti jokin esiyymmärrys ja yleinen käsitys, jossa tietyt harrastamisen tyypit saattavat hyvinkin dominoida. Välillä esimerkiksi tuntuu, että liikunta mielletään helpoiten harrastukseksi, mikä toisaalta on liikuntasuosittelun mukaisesti toivottavaakin. Tulisihan kaikkien ihmisten liikkua ja olisi hyvinvointia tukevaa, että liikunnasta syntyisi luonnollinen osa elämää jo lapsena ja nuorena. Kun aloin pyöritellä harrastamisen käsitettä, horjuivat myös omat esioletukseni harrastuksista. Internetin hakukoneiden kautta löysin harrastuksia listaavia sivustoja² ja yllätyin monta kertaa innostuneena.

² Listauksia erilaisista harrastuksista ja niiden kategorisoinneista. Luettu 22.12.2020.

<https://www.allpastimes.com/list-of-hobbies-and-interests-ideas>

<https://www.discoverahobby.com/>

<https://www.notsoboringlife.com/list-of-hobbies/>

<https://www.easypacelearning.com/all-lessons/learning-english-sport/580-a-large-list-of-hobbies>

Viherkasvitkin voi ajatella harrastukseksi. Ja tottakai lemmikit ovat myös harrastus – miksi unohdimme sen monine muotoineen (akvaariokalat, liskot, rotukissat ym.), vaikka keskustelimme koiran ulkoilutuksesta arkiliikuntana. Kirjansidonta, korinpunonta, beatboxaus, bonsaipuiden kasvatus, leijat... Erään sivuston 300 erilaisen harrastuksen lista on vaikuttava, mutta vielä tarkempaan mennään sivustolla, jossa aakkostetaan 2000 erilaista harrastusta.

Tässä harrastamisen määrittelyn kehityksessä nämä uusia ajatuksia synnyttävät pitkät listaukset uhkasivat räjäyttää sen harrastamisen kategorisoinnin, jonka pitkällisen pohdinnan tuloksena saimme TAT:in Tulevaisuusraportin kyselylomakkeen valmistelussa aikaan. Toisaalta sivustot myös ohjaavat ja auttavat kategorisointia ja omaa harrastamisen määrittelyäni kuvaamalla harrastamisen sateenvarjokäsitteitä. Keräily, taiteet ja käsityöt, pelit, pienoismallit ja elektroniikka, esittävät taiteet, urheilu ja ulkoilu, musiikki, hengellinen ja henkinen, ruoka ja juoma sekä lemmikit. Kymmenen laajahkoa yläkäsitettä, joiden alla tarkempia, pienempiä kategorioita.³ Sateenvarjona toimivat yläkategoriat ovat hiukan erilaisia ja niiden vertaileminenkin on ihan mielekästä harrastamisen ymmärtämisessä (ks. liite, taulukko 1).

On tehtävä erilaisia ratkaisuja erilaisiin tarpeisiin. Toisaalla on tunnistettu kuusi harrastamisen luokkaa, toisessa tapauksessa yhdeksän, kymmenen ja kaksitoista yläkategoriaa. Meidän kyselyssämme lopputulos oli 15 nimettyä harrastusta sekä valinta ”muu”, joiden lisäksi organisoitu ryhmämuotoinen, yhdistys- ja järjestöharrastaminen omana kysymyksenään, eli yhteensä karkeasti ottaen 17 harrastamisen luokkaa. Nämä luokat eivät välttämättä kaikki ole täysin tasapainossa ja samansuuruisia.

Tilastokeskuksen vapaa-ajan osallistuminen tutkimuksen käsitteissä määritellään ”itsetekeminen harrastuksena”, jolla tarkoitetaan: ”Harrastaa jotakin seuraavista: käsityöt, kirjoittaminen, tanssi, valokuvaaminen, puutarhanhoito, kuvataiteet, soittaminen, laulaminen, ruuanlaitto, videokuvaaminen, musiikin tekeminen (säveltäminen), runojen lausuminen, näytteleminen” (SVT: Vapaa-ajan osallistuminen). Tätä itsetekemisen problematiikkaa mekin Tulevaisuusraportin valmistelussa pohdimme ja valintanamme oli sisällyttää se harrastusluokitteluihin siten, että esimerkiksi ”kuvataide” harrastuksena tarkoittaa (ensisijaisesti) taiteen itsetekemistä (toki vastaajan oman logiikan mukaisesti, mahdollista on myös tulkita kuvataide harrastukseksi sen muissa muodoissa, kuten kuvataiteen katsomisena museoissa ja siitä kiinnostumisena esimerkiksi taidekirjoja lukien).

Moniin harrastuksiin liittyy yhteisöllisyys, muttei kaikkiin ja yhteisöllisyyttäkin on harrastamisen kentällä hyvin erilaista. Toisissa harrastuksissa yhteisöllisyys ja ryhmämuotoisuus on lähtökohta ja konkreettinen toiminta on mahdollista ainoastaan ryhmässä ja tiettyssä yhteen toimivassa joukkueessa (joukkuepelit). Toisissa harrastuksissa yhteisö muodostuu toisella tavalla esimerkiksi yhteisen kiinnostuksen kohteen ympärille, jota pääosin toteutetaan enemmän yksin (postimerkkien tai perhosten keräily). Yhtenä harrastamisen määrittelyn apukeinona on käytetty jakoa aktiiviseen ja passiiviseen harrastamiseen, jolloin esimerkiksi elokuvakerho on passiivisempaa kuin vaikkapa aktiivinen jääkiekko (Haanpää 2019, 15).

---

³ Discover a Hobby -sivusto <https://www.discoverahobby.com/> (luettu 22.12.2020).

Harrastamme vapaa-ajalla, mutta vietämme vapaa-aikaa

Tapoja viettää aikaa ja viihtyä, tapoja rentoutua vai tavoitteellista tai sivistävää tekemistä? Harrastamisen yhteydessä ajatellaan helposti myös, että harrastaminen on (ainakin osittain) jotain ”vakavaa”, jotain mihin panostetaan ja jota tehdään tosisaan - sydämellä, jolloin erotetaan myös pienimuotoisempi ”harrastelijan harrastelu”. Tähän tavoitteellisempaan harrastamiseen liittyy mahdollisesti myös tietoisempi agenda hyödyistä, oppimisesta ja taitojen kehittämisestä tai harjoittamisesta. ”Sivistävä” harrastus on esimerkiksi perinteisesti harrastamiseksi mielletty lukeminen.

Lukemista, joka on itseä viihdyttävä, mutta myös usein sivistävä tapa viettää aikaa, on perinteisesti pidetty harrastuksena. Mitä siihen suhteutettuna ovat television katselu, musiikin kuuntelu tai löhöily? Astetta vakavammasta harrastamisesta eroavaa rentoutumista?

Tutkimusten yhteydessä vapaa-aikaa onkin jaettu ”vakavaan” ja ”rentoon” tai ”satunnaiseen” ja ”sitoutuneeseen” vapaa-aikaan (serious & casual leisure). Vapaa-ajan jaon käsitteet ovat peräisin Robert Stebbinsiltä, ja Päivi Berg (2015) avaa niiden taustoja artikkelissaan. Berg on valinnut nuorten puhetapoja kuvaavat ”rento” ja ”vakava” käsitteet, jotka toimivat hyvin. Rento vapaa-aika käsitetään olevan välittömästi ja sisäisesti palkitsevaa, lyhytkestoista ja miellyttävää toimintaa, joka ei edellytä erityistä harjoittelua. Usein tällaisista satunnaisista vapaa-ajan toiminnoista voi tulla myös rutiininomaisia tapoja, jopa tahattomia tai tiedostamattomia, kuten television katselu. Vastinparina vakava vapaa-aika puolestaan on vapaaehtoisuuteen perustuvaa harjoittelua, joka vaatii aktiivista itsensä kehittämistä ja taitojen oppimista. Pitkäkestoisuus, asetetut päämäärät ja tavoitteet linjaavat vakavaa, sitoutunutta vapaa-aikaa, mitä voidaan harjoittaa niin amatööri-, harrastelija- tai uratasoisesti. Vakavan vapaa-ajan harrastajan nähdään saavan toiminnasta kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Vakavan vapaa-ajan on Stebbins (2001) nähnyt olevan elämäntapa-, tyyli ja identiteetti, jopa ”vapaa-ajan ura” (leisure career). Päivi Berg on omassa nuorten liikuntaharrastusaineistonsa valossa tullut siihen tulokseen, ettei lapsilla ja nuorilla ole lähtökohtaisesti tarpeita tai tavoitteita, joiden perusteella heidän tulisi hakeutua erillisiin vakavan ja rennon vapaa-ajan ryhmiin. Osa harrastajista hakee ohjatusta toiminnasta rentoa vapaa-aikaa, osa vakavaa. Toisille taas omaehtoinen harrastus voi olla hyvinkin vakava. (Berg 2015, 12.) Käsitepari vakava-rento vapaa-aika ei siis suoraan selitä motiiveja, eikä myöskään kytkeydy pelkästään organisoituun toimintaan, mutta käsitepari auttaa kyllä huomattavasti vapaa-ajan ja harrastamisen käsitteiden ymmärtämisessä.

Toinen, rentoa vapaa-aikaa liippaava harrastamiseen otettava näkökulma on ”höntsä”, kilpailu- ja tavoitevapaa, hovin vuoksi tehtävä vapaa-ajan toiminta, joka usein nopeasti yhdistetään liikuntaan (esim. pipolätkä), mutta voi olla myös muilla areenoilla toteutettavaa. Höntsäkeskusteluun liittyvät myös näkökulmat kilpailullisesta harrastamisesta, harrastamisen kustannuksista ja ajankäytöstä sekä nuorten omaehtoisesta toiminnasta. ”Höntsä” sanasta kirjoitetaan Kotimaisten kielten keskuksen Kielikello lehdessä uudissanana vuonna 2016 ja Urbaani sanakirja internetissä on määritellyt jo vuonna 2008 sanan tarkoittavan ”pelata leikkimielisesti/kevyesti” (Joki 2016). Kielitoimiston sanakirjaan ”höntsätä” sana oli lisätty jo ennen vuotta 2015, jolloin Kielitoimiston Ilmianna sana! -verkkolomakkeen kautta siitä tuli ilmoitus. Tuolloin kuitenkin myös havahduttiin

itämurteista lähtöisin olevan huolimattomaan, holtittomaan tekemiseen viittaavan sanan yleistyneeseen käyttöön rennon iloisen ryhmäliikunnan määreenä, kirjoittaa *Kielikellosa* (1/2016) Leena Joki. Höntsän käsite on siis suhteellisen tuore, mutta keskustelua lasten ja nuorten kenties liiallisenkin harrastamisen ja riittävän vapaa-ajan levon ympärillä on käyty jo paljon pidempään.

Yksi konkreettinen keino päästä harrastamisen määrittämisen jäljille on pois sulkeminen. Rajaamalla vapaa-ajan viettämisen ”kevyemmät” tavat tutkimuksessamme harrastamisen ulkopuolelle, pääsimme aineistoa varten työstämässämme kyselyssä tietynlaiseen kategorisointiin. Usein harrastukset ja vapaa-aika mielletään myös yhdessä parina tietynlaiseksi kattokäsitteeksi. Ei niiden erottelu ole helppo tai aina välttämätön tehtävä olekaan. Toisaalta vapaa-ajankin pariksi halutaan usein liittää jokin lisämääre, niin kulttuuri kuin liikuntakin. Esimerkiksi perinteisesti kunnallisessa organisaatiorakenteessa kulttuuri- ja vapaa-aika istuvat sama toimialan alla, joskus yhdessä erikseen nostetun liikunnan kanssa. Myös nuorisopalvelut voivat olla vapaa-aikapalvelujen osa (tai hyvinvointi, koulutus- tai kasvatuspalvelujen).

Vapaa-aika määrittyy (ansio)työn, opiskelun tms. ulkopuoliseksi ajaksi, joka on varsinkin rentoutumiseen ja virkistytymiseen käytettävissä oleva aikaa. Sanakirjamääritelmä osoittaa myös vapaa-ajan ja harrastamisen tiiviin suhteen esimerkkilauseessa: ”Harrasti vapaa-aikanaan pyöräilyä” (Kielitoimiston sanakirja). Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa vapaa-aika tutkimuksen kohteena määrittyy työn vastinparin, arjen kautta, kun tutkimuksessa selvitetään: ”ansiotyön ja muodollisen koulutuksen ulkopuolinen arki: miten ihmiset kokevat arkensa ja miten arki on muuttunut”.

Valmistellessamme TAT:in Tulevaisuusraportin kyselyn 2021 harrastamisen osiota, jouduimme toistuvasti pohtimaan harrastamisen kategorioiden rajanvetoja ja muistan yhden keskustelumme käsitelleen kulttuurin harrastamista. Onko taidenäyttelyssä tai konsertissa käyminen harrastus? Entä museossa käyminen? Tarvitseeko harrastamisen kuitenkin olla siten säännöllistä, että sitä tekisi toistuvasti? Onko kyse vain satunnaisesta, jopa rennosta vapaa-ajasta?

Kouluterveyskyselyssä (THL) tätä on määritelty seuraavalla tavalla: ”Taiteen ja kulttuurin harrastaminen on esimerkiksi piirtämistä, kirjoittamista, koodaamista tai teatterissa, festareilla, sirkuksessa tai museossa käymistä. Myös musiikin kuuntelu, kirjojen lukeminen, valokuvaaminen ja videoiden tekeminen tai elokuvien katselu on taiteen ja kulttuurin harrastamista.” Tilastokeskuksen vuodesta 1977 tehdyn ”Vapaa-ajan osallistuminen” -tutkimuksen yhteydessä harrastamista ja toimijuutta jaotellaan juuri aktiivisuuden ja toistuvuuden mukaan. Tilaston käsitteissä ja määritelmissä nojataan säännöllisyyteen. ”Aktiivinen liikunnan harrastaja” harrastaa liikuntaa vähintään kolmena päivänä viikossa, ”liikunnan harrastaja” harrastaa vähintään kerran viikossa. ”Kulttuuritilaisuusyleisöön” lukeutuvat ne henkilöt, jotka käyvät vähintään kerran vuodessa jossain seuraavista kulttuuritilaisuuksista: teatteri, konsertti, ooppera, tanssiesitys, elokuva, kulttuuritapahtuma. Hieman laajempi käsite on ”kulttuuriyleisö”, johon kuuluvat edellisten lisäksi myös ne henkilöt, jotka ovat vierailleet taidenäyttelyissä tai museoissa. ”Aktiivinen kulttuuritilaisuusyleisö” ovat puolestaan ne henkilöt, jotka ovat käyneet vähintään 6 kertaa vuodessa teatterissa, tanssiesityksissä tai konserteissa, 3 kertaa vuodessa oopperassa tai vähintään kerran kuussa elokuvissa. (SVT: Vapaa-ajan osallistuminen.)

Tilastokeskuksen vapaa-ajan toiminnan tilaston asiasanat ovat: aikakauslehdet, digitaaliset pelit, digitalisaatio, elokuvat, festivaalit, harrastukset, internet, joukkoviestintä, kansalaisaktiivisuus, kirjat, kirjoittamisen harrastaminen, konsertit, kotityöt, kulttuuri, kulttuuriharrastukset, kulttuuri-osallistuminen, kulttuuritapahtumat, kulttuuriyhdistykset, kuorot, kuvataide, käsityöt, liikunta, lukeminen, matkailu, museot, musiikki, mökkeily, ooppera, opiskelu, osallistuminen, pelaaminen, radio, sanomalehdet, sosiaalinen media, sosiaaliset suhteet, taide, taideharrastukset, tanssi, teatteri, televisio, tietotekniikka, vapaa-aika, vapaaehtoistyö, yhdistysosallistuminen. (SVT: Vapaa-ajan osallistuminen.)

Näistä tilastokeskuksen asiasanoista osa määrittänyt näkemykseni mukaan juuri vapaa-ajan vieton tavoiksi, rennon vapaa-ajan muodoiksi, osa taas selkeämmin harrastuksiksi. Voin sanoa, että vietän mielelläni vapaa-aikaa ystäväni ja hyvän ruuan parissa. En silti sanoisi harrastavani ystävyysuhteita, mutta ruuanlaittoa voin kyllä harrastaa. Lähestymistapana halu tai tarve erottaa harrastaminen ”vapaa-ajan” käsitteestä ei ole helppo, mutta voi helpottaa. Sattumalta sohvalle istuminen ja television katselu ei ole harrastamista vaan viihtymistä, ”ajantappamista”, ”relaamista”, rentoutumista, arjen unohtamista. Sen sijaan ”elokuvat” voivat olla paljon enemmän kuin vain viihtymistä, elokuvia voi harrastaa myös intohimoisesti genrejen, ohjaajien tai aikakausien mukaisesti. Hengailu kavereiden kanssa vaikkapa urheilukentän laidalla ei taida olla harrastamista, mutta kentällä pallon kanssa pelailu, ”höntääminen”, voisi ollakin harrastamista.

Lisäksi harrastamiseen kytkeytyy myös ”kiinnostus” jotakin kohtaan. Voin olla esimerkiksi kiinnostunut erilaisista alakulttuureista, mutten silti harrasta niitä. Voin olla kiinnostunut ja viehätynyt 1920-luvusta aikakautena, mutten silti ole aikakauden harrastaja. Tietynlaisen kiinnostuksen, kenties erityisen innokkaan ”intoilijan” kiinnostuksen (”enthusiastic”) tai sen selkeän kohdentumisen (esim. keräily) myötä lienee mahdollista käydä myös harrastamisen rajankäyntiä. Tosiasiassa kyse on siitä, miten ihmiset itsestään, kiinnostuksistaan ja vapaa-ajastaan haluavat puhua ja millaisia termejä niihin liittyen käyttää.

Harrastamisen rajan vetoja: nuorisotyö harrastamisen mahdollistajana, muttei harrastus?

Toinen näkökulma edellä mainittujen määreiden käsittelyyn on pohtia vielä hiukan laajemmin, mikä ei ole harrastamista tai nähty harrastukseksi? Tästä esimerkkinä nostan nuorisotyön, kunnallisen avoimen nuorisotyön sekä järjestöjen nuorisotyön. Nuorisotalolla käymistä harva mieltää harrastukseksi, ei nuori eikä nuorisopalvelujen työntekijäkään. Siltikin lasten ja nuorten mielekäs vapaa-ajan toiminta nähdään toimivan harrastuksen tavoin, syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä ja hyvinvointia lisäävänä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa (mm. Myllyniemi 2009; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) rajataan nuorisotyö nimenomaan järjestöjen tekemään työhön. Kun esimerkiksi kysytään järjestökiinnittyneisyydestä, korostetaan kolmannen sektorin toimintaa ja poissuljetaan kaupallisten yritysten tai julkisen sektorin toiminta kuten nuorisotyön palvelut ulkopuolelle. Kiinnostavaa, ja hiukan merkillistäkin on se, että vapaa-aikatutkimuksesta on rajattu nuorisotyö, esimerkiksi avoin nuorisotyö ja nuorisotalolla käymi-

nen pois, vaikka ne ovat merkittäviä, nimenomaan vapaa-ajan, ei välttämättä niinkään harrastamisen paikkoja ja tiloja. Tuoreessa palveluja käsittelevässä Nuorisobarometrissa 2020 (Berg & Myllyniemi 2021) nuorisopalvelut, kuten avoin nuorisotyö ja nuorisotilat nähdäänkin yhtenä palveluna muiden julkisten palvelujen joukossa.

Havahduin nuorisotyön puuttumattomuuteen harrastamista käsittelevissä tutkimuksissa ja selvityksissä. Lähdin selvittämään, soittelemaan ja etsimään vastauksia siihen, mikä on nuorisotyön rooli harrastamisen ja vapaa-ajan kehyksessä⁴? Ihan selkeää vastausta en saanut, ainakaan siihen, mikä peruste on ollut rajata kunnallinen nuorisotyö vapaa-aikatutkimuksesta pois (ilmeisesti historiallinen, sillä vapaa-aikatutkimus pohjaa OKM:n nuorisojärjestötutkimuksiin), mutta sen sijaan harrastamisen ja nuorisotyön väliseen suhteeseen löytyi joitakin vastauksia.

Vaikka yhä useammin kolmannen sektorin toimijat tekevät nuorisotyötä, ajatellaan perinteisesti nuorisotyö oletuksellisesti kunnallisena nuorisotyönä. Nuorisotalalla vallitsee osin kuviteltu yhtenäisyys, jossa tosiasiallisesti on jännitteisyyttä (myös Laitinen 2018, 36). Historia vaikuttaa siihen, että nuorten parissa toimivien kentällä on yhä melko suuri jako järjestölähtöisen harrastustoiminnan ja nuorisotyön välillä. 1950-luvun urbaanissa Suomessa syntyi kunnallinen nuorisotyö, toimintana niille nuorille, joilla ei ollut harrastuksia. Jo parikymmentä vuotta aiemmin Tukholmassa oli perustettu järjestöihin kuulumattomille nuorille suunnattuja kunnallisia nuorisotaloja, joiden tarkoituksena oli tuoda vapaa-aikansa kaduilla viettävät nuoret kasvattajien silmien alle (Nieminen 2007, 27). Samanlaisia tausta-ajatuksia oli Suomessakin järjestötoimijoilla, esimerkiksi 1910-luvulla työläisnuorisoliikkeellä oli poliittisen toiminnan lisäksi pyrkimyksenä ohjata nuoria pois katuelämästä (Nieminen 1995, 84.) Myös nykyisin tiedetään, että nuoret järjestölähtöisen toiminnan ja kunnallisen nuorisotyön parissa ovat osin eri joukkoja. Nuorisotalotyön yhtenä tavoitteena on nähty niiden nuorten tavoittaminen, joilla ei ole harrastuksia tai omaa tekemistä (Gretschel 2011, 23).

Nuorisotalan toimijoiden jännitteisyys liittyy myös siihen, että kunnallisen nuorisotoimen sektori on pitkään rahoittanut ja mahdollistanut järjestölähtöistä nuorisotoimintaa. Leikkausten vuoksi myös kuntien järjestöavustukset ovat pienentyneet, ja toisaalta yhteistyö ja kytkös järjestöistä on myös hiljalleen kadonnut tai vähintäänkin muuttunut, ja rahoitusmallin myötä siirrytään enemmän viranomaistoimintaan kuin tiiviiseen paikallisten nuorten hyvinvoinnin edistämiseen yhteistyössä. Hanna Laitinen (2018, 36–37) on tutkimuksessaan kuvannut suomalaisen nuorisotyön määrittäjiä ja tehtäviä tiivistäen viisi keskeistä ominaisuutta. Yhtenä olennaisimpana nuorisotyötä sekä harrastustoimintaa yhdistävänä tekijänä on vapaa-ajan vapaaehtoinen toiminta. Nuorisotyön määrittäminen vapaa-ajan vapaaehtoiseksi toiminnaksi on olennainen lähtökohta, joka vaikuttaa merkittävästi toiminnan luonteeseen ja toimintatapoihin. Toiminnan tulee olla sellaista, johon nuoret haluavat osallistua, kuten nuorisotalotyö, jonka lähtökohtana on tarjota kenelle tahansa nuorelle helposti lähestyttävä rento paikka, joka on suorittamisesta vapaa. Harrastaminen, ainakin jos ajattelemme sitä ”vakavan vapaa-ajan” käsitteen (Berg 2015; Stebbins 2001) kautta, ymmärretään paikoin suoritus- ja tavoiteorientoituneeksi tai vähintään harrastajan omien motiivien kautta, eivätkä harrastukset välttämättä tarjoa samantapaista avoimen nuorisotyön rentoa olemista.

---

⁴ Kiitän Anu Gretscheliä ja Tomi Kilakoskea hyvistä neuvoista ja ohjaamisesta eteenpäin.

Tietyllä tapaa yksi nuorisotyötä ja järjestölähtöistä nuorisotoimintaa erottava tekijä on myös ammatillisuus sekä osin nuorisotyön tausta-agenda tai eetos, kasvatuksellinen yksilön tukeminen. Nuorisotyön asema julkisena tehtävänä pitää sisällään ajatuksen myös siitä, että työn tekevät ensisijaisesti ammattilaiset. Etenkin kunnallisessa nuorisotyössä työntekijän koulutus merkitsee valinnoissa, sen sijaan seurakunnissa ja järjestöissä nuorisotyön tehtäviin osallistuu enemmän vapaaehtoisia kuin ammattilaisia. (Laitinen 2018, 38.) Keskeistä on ottaa huomioon myös eri nuorisotyön toimijoiden tavoittamat nuoret. Keitä kunnallinen nuorisotyö tavoittaa, kun vain osa nuorista osallistuu siihen? Tuoreimman Nuorisobarometrin 2020 (Berg & Myllyniemi 2021, 26) mukaan 15–17-vuotiaista nuorista vain 14 prosenttia oli ilmoittanut käyttäneensä nuorisotyön ” muita palveluja ” (tässä yhteydessä kohdennetun nuorisotyön palveluista erotettuna) ainakin kerran vuodessa. Reilu kymmenen vuotta aiemmin, vuonna 2008 Nuorisobarometrin mukaan alle 20-vuotiaista nuorista 38 prosenttia oli käyttänyt kunnan tarjoamia nuorisotyön palveluja ja 16 prosenttia käytti niitä säännöllisesti (Myllyniemi 2009, 76–77). Nuorisotaloilla käymisestä tai kunnalliseen nuorisotyöhön osallistumisesta Nuorisobarometrissä ei kysytty joka kerta. Osallistumisesta avoimeksi tarkoitettuun toimintaan esimerkiksi nuorisotaloilla rajoittavat moninaiset sosiaaliset tekijät, joiden vuoksi osa nuorista ei koe toimintaa omakseen tai sopivaksi itselleen eikä mukaan toiminataan uutena ole välttämättä helppoa tulla (mm. Gretschel 2011). Lisäksi alueellisuus on nähty yhtenä tekijänä siihen, miten tärkeiksi paikoiksi esimerkiksi nuorisotalot ja siten avoin nuorisotyö nuorille tulevat (ei välttämättä aina kunnallisen nuorisopalvelujen ylläpitämä tosin). Maaseutumaisilla alueilla esimerkiksi nuorisotalojen tärkeys nuorille riippuu muiden vapaa-ajan palvelujen kysynnän ja tarjonnan suhteesta. (Myllyniemi 2009, 59.) Nuorisobarometriaineistoilla kerättyjen kunnallisen nuorisotyön lukujen valossa näyttää siltä, että kolmannen sektorin toimijat saavuttavat vielä varsin laajan osuuden nuorista. 57 prosenttia nuorista ilmoitti vuonna 2016, ja 56 prosenttia vuonna 2018 olevansa jäsenenä jossain järjestössä tai osallistuvansa sellaisen toimintaan (Hakanen ym. 2019, 62; Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 65–66).

Voiko kunnallinen nuorisotyö, jota toteutetaan varsin monissa muodoissaan olla nuorille harrastus? Vai onko se enemmänkin mielekkään vapaa-ajan tarjoamista nuorille? Mitä nuorelle on se, että osallistuu kunnallisen nuorisotyön järjestämään toimintaan? Ja toisaalta, onko tämän rajaaminen tärkeää? Usein nuorisotalolle halutaan tulla vapaasti olemaan ja hengamaan, ei suorittamaan tai tekemään mitään suunnitelmallista, vaikka taloilla voi usein myös harrastaa. Kunnallisen nuorisotyön yksi tehtävä on ohjata nuoria harrastuksien pariin. Tuleva uusi Suomen harrastamisen malli mahdollisesti luo nuorisopalveluille suurempaa roolia, esimerkiksi olemassa olevien harrastusten organisointiin ja yhteen kokoamiseen.

Halusin pohtia kunnallisen nuorisotyön roolia suhteessa nuorten vapaa-aikaan ja harrastamiseen. Tarve tähän oli noussut nuorille suunnatun TAT:in Tulevaisuusraportin kyselyn valmistelun yhteydessä, jolloin pohdimme harrastamisen ja vapaa-ajan suhdetta. Kyselyssä rajattiin harrastaminen selkeämmin organisoituun harrastamiseen, minkä vuoksi avoin, ei sitoutumista vaativa kunnallinen nuorisotyö vapaa-ajan vieton yhtenä toimintaympäristönä rajautui kyselyssämme ulkopuolelle. On kuitenkin ristiriitaista ja vaikeakin tehdä tällaista jakoa säännöllisten, perinteisenä nähtyjen harrastusten ja nuorisotyön tarjoamien harrastusten tai mahdollisuuksien välille. Lisäksi se on arvottavaa ja ylläpitää käsitystä kunnallisen nuorisotyön (tietynlaisesta, ei-aktiivisten nuorten) kohde-

ryhmästä. Kunnallisen nuorisotyön rooli voi kuitenkin olla muutoksessa ja murroksessa nyt nuorisotyön uusien muotojen äärellä. Harrastamisesta ja nuorisotyön suhteesta nimittäin aktiivisesti keskustellaan ja sitä pohditaan myös Suomen mallin ja koulunuorisotyön kehittämisen kontekstissa.

Harrastamisen (uudet) tavat, paikat ja muodot

Harrastaa voi joukkueessa, omassa porukassa, ryhmämuotoisesti, yksin, kaksin tai kolmisin, omatoimisesti, ohjatusti, verkossa, videoita katsomalla ja opettelemalla. Harrastaa voi seurassa, kerhossa, järjestössä, tunnilla, sohvan nurkassa, kuntokeskuksessa, keittiössä, tallilla, pajalla, treeneissä, autoradalla, puutarhassa, kansalaisopistossa, biitsillä, metsässä, verkossa ja etäyhteyksin... melkein missä vain.

Verkossa toteutettava harrastaminen on yleistynyt monin tavoin 2000-luvun mittaan. Aluksi nuorten elämään tulivat esimerkiksi pelaaminen ja verkkopelaaminen, nettisivut sekä niiden itse tekeminen ja erilaiset nettiyhteisöt. Nykyisin internetin mahdollisuudet ja sosiaalinen media ovat enemmistölle ihmisistä, ja etenkin nuorille, enemmänkin tapaa elää ja olla maailmassa, ei välttämättä erikseen maininnan arvoinen seikka. Tämän päivän nuorten elämään kuuluvat globaalilla tasolla leviävät videot, musiikki ja moninainen media ja nuoret myös yhä useammin osallistuvat itse digitaalisten sisältöjen toteuttamiseen. Bloggaus, vloggaus, sometus, somehaasteet, koodaus, tubetus ovat esimerkkejä digitaalisessa ympäristössä itsensä toteuttamisesta ja osallistumisesta. (Lauha & Tuominen 2016.)

Vuoden 2020 ihmisten arjen uudelleen muokannut Covid-19 pandemia muokkasi myös harrastamisen maailmaa. Paitsi siirryttiin etätöihin- ja kouluun, siirryttiin monien harrastusten ohjauksessakin etätoteutuksiin. Toisiin harrastuksiin, kuten esimerkiksi yksilötason instrumentin soittoon, etäohjaus todennäköisesti melko sujuvasti mahdollistui, mutta kaikissa harrastamisen muodoissa siirtymä ei ole tapahtunut kitkattomasti, tai ei vielä lainkaan. (Lauha 2020.)

Perinteisesti harrastaminen jakaantuu omatoimiseen, ilman ohjausta tehtävään harrastamiseen ja jollain tapaa ohjattuun, organisoituun ja järjestettyyn toimintaan. Vuoden 2018 nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Hakanen ym. 2019) mukaan omaehtoisen harrastamisen suosio on kasvussa. Lisäksi on tunnistettu, että järjestötoiminnan kenttä on muutoksessa laajemminkin ja erityisesti nuorisoalan järjestöjen rooli ja vetovoima ovat uudelleen pohdinnassa. Puheissa toistuvat neljäs sektori, nuorten omaehtoinen vaikuttamistoiminta ja ilmiöliikehdintä. Nuorten harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan rahoittajien näkökulmasta organisoimattoman toiminnan on hieman vaikeaa taipua avustuksien piiriin, vaikka esimerkiksi useissa kunnissa järjestöavustuksien hakeminen on ollut mahdollista myös rekisteröimättömille nuorten toimijaryhmille.

Harrastamisen tiettyä rajaamista ovatkin joutuneet tekemään juuri rahoitusta jakavat. Opetus- ja kulttuuriministeriön harrastamisen Suomen mallin ja siihen liittyvän syksyn 2020 avustushaun ohjeistuksen (OKM Harrastamisen Suomen malli) mukaan harrastusten järjestäjinä voivat toimia urheiluseurat, kulttuuritoimijat, nuorisjärjestöt, kunnat ja muut harrastustoimintaa järjestävät yhteisöt, joilla on osaamista lasten ja nuorten kanssa

toimimisesta. Järjestettävän harrastustoiminnan tulee myös olla säännöllistä. Kunnille harrastamisen Suomen mallin toteuttamiseen tarkoitettun erityisavustuksen ohjeistuksessa todetaan kuitenkin, että harrastaminen voi olla myös nuorten omaehtoista harrastamista valvotussa ympäristössä.

Avaamisen ja rajaamisen kautta fokukseen

Harrastaa verbin määritellään olevan jotain, mitä tehdään tavallisesti vapaa-aikana, toistuvasti tai säännöllisesti ja jotain mistä on kiinnostunut ja mikä on itselle mielekästä. Harrastamisen läheiskäsite on vapaa-aika, joka asettuu toisinaan myös harrastamisen sanapariksi, joissain yhteyksissä jopa synonyymien tavoin ymmärretyksi. Rento vapaa-aika kuitenkin kytkeytyy selkeämmin organisoimattomaan ajanviettoon. Harrastaminen on kiinnostava, monisyinen, erittäin laaja ja hyvin monenlaisia tekemisiä kattava käsite, jonka kanssa operoiminen ei ole tutkimusprosessimme aikana osoittautunut turhan helppoksi.

Olen halunnut tarkastella tutkimustyöhömmme olennaisesti kytkeytyvien sanojen taustoja hiukan enemmän, sillä sanoilla ja käsitteillä, joita käytämme, on perustavanlaatuista merkitystä. Valitsemillamme sanoilla toistamme ja uudistamme niihin liittyviä kulttuurisia merkityksiä. On äärimmäisen tärkeää tietää millaisia kytköksiä, arvoituksia ja merkityksiä valitsemamme sanat ja käsitteet sisältävät sekä tulla tietoiseksi siitä, mitä näillä valinnoilla (edelleen) tuotetaan. Määrittelyjen ja valittavien käsitteiden tapauksessa on tehtävä myös aina rajaamista ja pois sulkemista, mutta sitä ei voi tehdä ymmärtämättä laajempaa kuvaa.

Summaten tätä edeltävää pohdintaani, osaamiskeskus Kentaurissa, joka on ”nuorisjärjestö-osaamiskeskus”, olemme valinneet tiettyjä rajauksia. Tutkimuksemme selvittää ”nuorten harrastus- ja järjestötoiminnan” vaikuttavuutta niin nuoren elämässä kuin laajemmin yhteiskunnallisesti. Tässä työmme kontekstissa harrastaminen eli harrastustoiminta nähdään ainakin pääsääntöisesti organisoituna – ohjattuna ja järjestettynä jonkun tahon toimesta. Tiedostamme ja otamme tutkimuksessamme huomioon, että nuorten vapaa-aikaan ja harrastamiseen yhä enemmän kuuluvat ”löyhät” liikkeet, vapaa ei kilpatavoitteinen ”höntsäily” ja harrastaminen omatoimisesti erilaisissa, uusissa, usein digitaalisissakin ympäristöissä. Yksi tutkimuksemme tavoite onkin toisaalta selvittää, millainen rooli järjestölähtöisellä harrastustoiminnalla nuorten elämässä tässä ajassa on.

Tämän tekstin lähteet olen yhdistänyt seuraavaan kirjallisuuskatsaus-lukuun monien päällekkäisyyksien vuoksi.

Taulukko 1. Harrastamisen kategorioita

	OKM Suomen malli	Discovera-hobby.com	Tilastokeskuksen vapaa-ajan toiminnan tilaston asiasanat (niputettuna tähän AT)	Allpastimes.com
1.	liikunta ja urheilu	keräily (collecting)	lukeminen, kirjat, aika-kausilehdet, sanomalehdet	Nature lover's hobbies
2.	taide ja kulttuuri	taiteet ja käsityöt (arts & crafts)	kirjoittamisen harrastaminen	Hobbies and interests for outdoor getaway
3.	nuorisola	pelit (games)	pelaaminen, digitaaliset pelit	Creative hobbies for artistic minds
4.	tiede	pienoismallit ja elektroniikka (model & electronic)	tietotekniikka	Sports and adventure enthusiasts
5.	luonto	esittävät taiteet, (performing arts)	kulttuuri, kulttuuri-harrastukset, kulttuuri-osallistuminen, kulttuuri-tapahtumat, festivaalit, konsertit, ooppera, museot, elokuvat, teatteri ym.	Indoor hobbies for the homebody
6.	kädentaidot	urheilu ja ulkoilu, (sports & outdoor)	kuvataide, taide, taideharrastukset	Naturally-skilled observational hobbyists
7.		musiikki (music)	teatteri	Building a hobby out of your collection
8.		hengellinen ja henkinen (spiritual & mental)	käsityöt	Healthy living as a hobby
9.		ruoka ja juoma (food & drinks)	musiikki, kuorot	Hobbies and interests related to computers and technology
10.		lemmikit (pets)	liikunta, tanssi	Hobbies for the scientific pursuits
11.			kansalaisaktiivisuus, kulttuuriyhdistykset, osallistuminen, yhdistysosallistuminen, vapaaehtoistyö	Lifestyle related hobbies
12.			matkailu	
13.			mökkeily	
			joukkoviestintä, radio, televisio, digitalisaatio, internet, sosiaalinen media	
			sosiaaliset suhteet	
			harrastukset, vapaa-aika	
			opiskelu, kotityö	

Kirjallisuus- katsaus nuorten harrastamisesta ja järjestö- osallistumisesta

Aino Tormulainen

Tässä nuorten harrastamista ja sen merkityksiä kartoittavassa kirjallisuuskatsauksessa, käsitelen aiheesta tehtyä aiempaa, pääosin tällä kertaa kotimaista tutkimusta, joka monin paikoin kehystyy laajastikin vapaa-ajan ympärille, mutta fokuoittuu siitä huolimatta ennen muuta harrastamiseen. Etenen säännöllisesti kerättävän tiedon ja aiemman tutkimuksen esittelyn kautta käsittelemään harrastamattomuutta ja siihen liittyviä seikkoja sekä harrastamisen hyötyjä lyhyesti. Käsitelen katsauksessani nuorten harrastus- ja järjestötoiminnasta jo tehtyä kotimaista tutkimusta ja koottua tietoa. Olen pyrkinyt tuomaan esille monia näkökulmia ja suhteuttamaan aiemman tiedon rinnalla Kentaurin tutkimustehtävän kannalta tehtyä rajausta organisoidusta harrastamisesta ja kansalais-toiminnasta.

Tietoa nuorten vapaa-ajasta kerätään säännöllisesti

Suomessa tuotetaan säännöllisesti ja vakiintuneella tavalla tietoa lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Tästä esimerkkeinä lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus, Tilastokeskuksen vapaa-aikaan liittyvät keruut, kouluterveyskyselyt ja erilaiset liikuntatutkimukset, minkä lisäksi esimerkiksi kunnat toteuttavat omia kyselyitään alueellista tarpeista. Yhdistys- ja järjestöosallistuminen ovat valtaosassa tiedonkeruita mukana jollain tavalla.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus on Valtion nuorisoneuvoston, Nuorisotutkimusverkoston sekä opetus- ja kulttuuriministeriön organisoima strukturoitu haastattelututkimus, jonka toteutuksesta vastaa Nuorisotutkimusverkosto. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus käsittelee 7–29-vuotiaiden vapaa-aikaa painottuen mediaan, harrastamiseen ja liikuntaan ja se toteutetaan säännöllisesti. Vapaa-aikatutkimuksen kohderyhmä on koko ajan laajentunut. Viimeisimpään tutkimukseen otettiin mukaan myös esikouluikäiset, jonka myötä kohderyhmänä ovat nyt 6–29-vuotiaat. Alle kouluikäisten kokemustiedon on tunnistettu jäävän Suomessa yhä useammin tiedonkeruun ulkopuolelle. Yhä nuorempien lisääntynyt median käyttö onkin yksi niistä perusteista, mikä tukee kohderyhmän laajentamista ja myös lasten haastattelemista. Vapaa-aikatutkimuksessa seurataan trendejä toistuvilla kysymyksillä, lisäksi kussakin toteutuksessa on oma pääteemansa, joina vuorottelevat liikkuminen ja media. (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 5.) Vapaa-aikatutkimuksen taustalla ovat vuosina 1998 ja 2001 julkaistut nuorten järjestökiinnittelytutkimukset. Nykyisessä vapaa-aikatutkimuksessa näkökulma on kuitenkin laajempi: järjestötoiminnan lisäksi tarkastellaan nuorten vapaa-aikaa yleisemmin, mutta järjestöosallisuus on pysynyt mukana yhtenä trenditietoa tuottavana näkökulmana. Kyselytutkimuksessa kysymyksen muotoa on kuitenkin jouduttu muokkaamaan, ja kysymyksessä⁵ painotetaan nykyisin toiminnassa mukana oloa entisen jäsenyyden kysymisen sijaan. Vuoden 2018 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusta täydentää sen jatkona toteutettu tärkeän näkökulman esille nostava lisäotos toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta (Hakanen ym. 2019).

Tilastokeskuksen vapaa-ajan osallistuminen tutkimuksessa (entinen Vapaa-aikatutkimus) selvitetään ”väestön vapaa-ajan harrastuksia ja yhteiskunnallista osallistumista, niiden kehitystä ja eri väestöryhmien osallistumista” sekä toisin ilmaistuna ”väestön vapaa-ajan toimintaa, harrastuksia ja yhteiskunnallista ja muuta osallistumista sekä näiden kehitystä”. Tilastokeskuksen otoksessa ovat mukana 10 vuotta täyttäneet Suomessa asuvat kotitalousväestöä edustavat vastaajat, joten nuortenkin näkemyksiä voidaan tämän tilastoaineiston perusteella tarkastella. Tilastoa tuotetaan keskimäärin kymmenen vuoden välein, ensimmäinen keruu on vuodelta 1977 ja viimeisin 2017. Vuonna 2018 tämä Tilastokeskuksen kyselydata on nimetty uudelleen Vapaa-ajan osallistuminen nimellä. Tämä painotus tuottaakin kiinnostavaa tietoa myös nuorten yhdistystoimintaan osallistumisesta. 54 prosenttia kymmenen vuotta täyttäneestä väestöstä osallistui yhdistystoimintaan vuonna 2017. Kiinnostavaa on, että vaikka koko väestön osallistumisosuus on pysynyt suunnilleen ennallaan 1980-luvun alusta, on 10–14-vuotiaiden osallistumisaktiivisuus lisääntynyt ja se on kaikista ikäluokista aktiivisinta. Uheiluseuratoimintaan osallistuminen oli suosituin yhdistysosallistumisen muoto ja osallistuminen on voinut olla joko liikunnan harrastajana, valmentajana tai muissa tehtävissä. ([Vapaa-ajan osallistuminen](#), Tilastokeskus.)

⁵ Vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksessa kysymys on muotoiltu: Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä? Niillä tarkoitetaan esimerkiksi urheilu- tai liikuntaseuraa, partiota, 4H-toimintaa, nuorisojärjestöjä, taide- tai kulttuuriyhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä tms. (Haastattelijalle ohjeistukseksi, että tarkoitetaan nimenomaan kolmannen sektorin järjestämää toimintaa, ei kaupallisten yritysten tai julkisen sektorin (kuten kunnan) toimintaa, järjestötoimintaa eivät siis ole esim. nuorisotyön palvelut, koulun kerhot, tanssi- ja musiikiopistot....)

THL:n kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa perusopetuksen 4. ja 5. sekä 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaiden sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden hyvinvoinnista ja koulunkäynnistä. Joka toinen vuosi toteutettava koko maan kattava kouluterveyskysely käsittelee myös vapaa-aikaa ja harrastamista. Alakoululaisille kysymykset ovat yleisemmällä tasolla: kysytään ”kuinka usein harrastat jotain?” sekä taiteen ja kulttuurin harrastamisesta. Alakouluikäisiä vanhemmille vastaa-jille harrastaminen on määritelty ”kouluajan ja opiskelupäivän ulkopuolella” tapahtuvaksi ja vapaa-ajan aktiviteettien kategorioita on yhteensä 15, minkä lisäksi kysytään taiteen ja kulttuurin ohjatusta ja omatoimisesta harrastamisesta. Valmiiden harrastamisen muotojen joukossa on myös vaihtoehto ”osallistun jonkin seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan, esim. partio, 4H-kerho, vapaapalokunta, vapaaehtoistoiminta, seurakunta”. Vuonna 2019 lähes päivittäin, joka viikko tai vähintään joka kuukausi em. kysymyksen mukaisesti johonkin organisoituun toimintaan osallistui 20% koko maan vastanneista yläkoulun 8.- ja 9. luokkalaisista, tytöt (21,9%) hieman poikia (18,3%) aktiivisemmin.

Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden aktiivisuus oli samaa luokkaa (20,6%), suurin osa osallistui toimintaan viikoittain ja lukiolaisista vastanneista 69,7% ilmoitti, ettei koskaan osallistu organisoituun toimintaan. Merkittävä ero vapaa-ajalla osallistumiseen tulee esille verratessa näitä tuloksia ammatillisten oppilaitosten vastaajiin, joista vain 13,2% ilmoitti osallistuvansa jonkin seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan vähintään kerran kuussa, 78,1% ilmoitti, ettei osallistu koskaan. Yleisemmin laajasti käsitetyn harrastamisen suhteellisen hyvästä tilanteesta kertoo kuitenkin se, että yläkouluikäisistä 95,9% harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa ja alakoululaisista 89,4% harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa. (THL Kouluterveyskysely 2019.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta **koululaiskyselyitä** on toteutettu nyt neljä kertaa, ja ne liittyvät Suomen harrastamisen mallin valmisteluun. Kysely, jonka tavoitteena on kuulla koululaisia heidän harrastustoiveistaan koulupäivän yhteydessä, lähetettiin kaikkiin maamme ala- ja yläkouluihin. Harrastamisen mallin toteutuksessa tulee hyödyntää saatuja koulukohtaisia tuloksia. Kyselyyn vastasi ennätykselliset 197 040 lasta ja nuorta. Tuloksena oli, että koululaisista 55 % haluaa aloittaa jonkun harrastuksen. Alakoululaisten toiveharrastuksia olivat muun muassa parkour, kiipeily, ruuanlaitto, eläinkerho, kuvataide, lumilautailu/laskettelu ja jalkapallo. Yläkouluilaisten suosikit ovat kuntosali, lumilautailu/laskettelu, ruuanlaitto, keilailu, ampumaurheilu/jousiammunta, mopon korjaus ja biljardi. Harrastamisen Suomen mallista on parhaillaan käynnissä pilotit 117 kunnassa ympäri maata ja sen toteutumista seurataan ja arvioidaan pilotin edetessä. (OKM Tiedote 4.2.2021; OKM Harrastamisen Suomen malli.) Järjestöjen rooli harrastamisen Suomen mallin toteutuksessa vaihtelee alueittain, mutta liittyy olennaisesti Kentaurissakin keskeisesti käsiteltävään nuorisoalan järjestöjen tilannekuvaan. Millaista toimintaa, missä ja kenelle voidaan olla toteuttamassa milläkin resursseilla ja voiko uusi malli myös tarjota järjestöille mahdollisuuksia nuorten tavoittamiseen ja toimintaan innostamiseen?

Lisäksi säännöllistä tietoa tuottavat **Amis- ja lukiolaisbarometrit**. Yksi työelämää ja sitä sivuten myös hieman vapaa-aikaan tietoa tuottavista keruista on Talous ja nuoret TAT:in ”Tulevaisuusraportti” (Kun koulu loppuu), jonka vuosien 2021 ja 2023 tiedonkeruissa myös Kentauri on harrastamisen ja järjestöosallisuuden kysymyksillä. Vuosittain toteutettava ”Kun koulu loppuu – Nuorten tulevaisuusraportti” tutkii yläkouluilaisten,

lukiolaisten ja toisen asteen ammattiin opiskelevien ala- ja koulutusvalintoihin liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia. Vuonna 2019 tutkimukseen vastasi ennätyskelliset lähes 14 000 nuorta. (TAT Kun koulu loppuu.)

Aiempaa tutkimusta nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

Nostan seuraavaksi suomalaisesta nuorten vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyvästä tutkimuksesta muutamia tutkimushanke-esimerkkejä tuloksineen. Näiden viimeisen kymmenen vuoden aikana tehtyjen tutkimusten ja hankkeiden keskiössä voi tiivistää olevan tavoitteen yhdenvertaisesta harrastamisesta ja tutkimuksissa on laajasti tuotu esille seikkoja, jotka estävät harrastamista. Harrastaminen ja mielekäs vapaa-aika kytkeytyvät vahvasti syrjäytymisen ehkäisyyn.

Harrastamisesta on viime vuosina julkaistu tutkimuksia ja selvityksiä melko runsaasti, osin myös Nuorisotutkimuksen osaamiskeskuksen (2018–2019) työnä, sillä yhtenä OKM:n nimittämän osaamiskeskuksen kolmesta tutkimusteemasta oli nuorten harrastustoiminta. Harrastustakuu on ollut kansallinen toimenpidesuositus, harrastamisen Suomen mallin prosessin alkuvaihe, jonka Suomen hallitus vuonna 2017 kirjasi puoliväliriihessä (Valtioneuvosto 25.4.2017). Harrastustakuun tavoitteena oli taata jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen ja sitä myöten edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä yhdenvertaisuutta ja ehkäistä ja vähentää syrjäytymistä. Tätä hallituksen kirjausta seurasi opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä ja sen aikaansaama ”Harrastamisen strategia” raportti (2019). Lasten ja nuorten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia eri puolilla Suomea selvitettiin esimerkiksi hankkeessa, joka painotti erityisesti kuntatasoa ja kaikkien lasten ja nuorten yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksia harrastustakuun näkökulmasta (Haanpää 2019). ”Harrastustakuu: Yhdenvertaisuuden asialla” selvitys kuvaa sitä lähtötasoa, joka kunnissa vallitsi ennen harrastustakuun varsinaista toimeenpanoa⁶. Lisäksi julkaisu toimii lasten ja nuorten yhdenvertaisen harrastamisen tietopohjallaan hyvänä ponnistuslautana myös Kentaurin tutkimukselle.

Kiinnostavia ja monia kulmia nuorten vapaa-aikaan tuo Helsingin kaupungilla toteutettu ”Hyvä vapaa-aika -kehittämis- ja tutkimushanke” (2013–2017), jossa tutkijana työskennellyt Anna Anttila on kirjoittanut hankkeen puitteissa lukuisia julkaisuja (Hyvä vapaa-aika sivusto). Hankkeessa kehitettiin nuorisotyötä sekä tutkittiin vapaa-ajan merkitystä nuorten hyvinvoinnille ja koulussa viihtymiselle. Hankkeen taustalla oli käsitys, että mielekäs ja terveyttä edistävä vapaa-aika voi jollain tasolla vaikuttaa muihinkin ulottuvuuksiin nuoren elämässä, kuten koulumenestykseen. Koska ennakkoon oli tiedossa, etteivät kaikki nuoret käy nuorisotaloilla, hankkeeseen osallistuvat nuoret valittiin peruskoulusta myös siten, että mukaan poimittiin nuoria, joille nuorisotyö ei ilman hanketta olisi tullut tutuksi. Hankkeessa tehtiin nuorisotyötä mukana olevien nuorten

⁶ Harrastamisen Suomen mallin toteuttamiseen ensimmäiset valtionavustukset oli haettavana 2020 ja suurimmassa osassa kuntia mallin pilotointi alkoi keväällä 2021 (Aluehallintovirasto, tiedote 13.1.2021, viitattu 13.4.2021).

lähtökohdista ja toiveista käsin, siellä missä nuoret halusivat olla tai käydä. Hyvä vapaa-aika -hankkeessa oli erityinen asetelma: pitkä kolmen vuoden aikajänne mahdollisti samojen nuorten kanssa tehtävän kenttätyön- ja tutkimuksen sekä nuorten kanssa toimimisen, luottamussuhteen rakentamisen ja heidän kasvutarinoihinsa tutustumisen. Hankkeessa tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten mielekäs ja terveystä edistävä harrastustoiminta vaikuttaa kokonaisvaltaisesti nuoren elämänlaatuun hänen arjessaan ja vapaa-ajallaan. Lisäksi tarkoituksena oli kartuttaa ymmärrystä siitä, miten vapaa-aika ja harrastaminen vaikuttavat nuoren peruskoulun jälkeisiin valintoihin ja sosiaalisiin suhteisiin. Hankkeen nuoret olivat koululuokka, jotka tutustuivat toisiinsa myös vapaa-ajalla. Tutkimuksen hypoteesina oli, että luokan vapaa-ajalla vietetty aika tiivistää ja ryhmäyttää, rakentaa ystävyys-suhteita, jonka myötä oppilaan päivittäinen kouluun tuleminen helpottuu, koulussa on mukavampaa, kiusaaminen vähenee ja koulu sujuu. Vapaa-aika ja harrastukset hyödyttävät koulunkäyntiä ja vahvistavat myös siirtymistä peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Lisäksi harrastukset avartavat maailmankuvaa ja laajentavat nuorten sosiaalisia suhteita, mutta voivat mahdollisesti toimia myös ponnahduslautana tulevaan ammattiin. Hyvä vapaa-aika kehittämis- ja tutkimushankkeessa kehitettiin toimintamalli liikkuvaan nuorisotyöhön, joka paikantuu kohdennetun ja kaikille suunnatun nuorisotyön välimaastoon. Nuoriso-ohjaajien työ oli hankkeessa ja uudessa toimintamallissa sosiaalista vahvistamista, tukemista koulun vapaa-ajalla, yksin ja ryhmässä. Toimintamallin tarkoituksena on lisätä koululaisten yhdenvertaisuutta, koulussa viihtymistä ja peruskoulun jälkeisiä valinnanmahdollisuuksia. (Anttila 2018; 2017; Hyvä vapaa-aika sivusto.)

Samankaltaisia tavoitteita kuin Anttilan vetämässä ”Hyvä vapaa-aika” -hankkeessa on ollut ”Höntsä-hankeella”, jossa samaan tapaan harrastaminen kytketään kouluympäristöön ja kouluyhteisöön, jolloin myös opiskelijoiden verkostojen laajeneminen ja vahvistuminen harrastustoiminnan parissa edistää hyvinvointia ja koulussa viihtymistä yleisemminkin. Metropolia ammattikorkeakoulun koordinoimassa monitoimijaisessa yhteistyöhankkeessa: ”Höntsä–Silta eteenpäin!” on vastattu nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin kysymyksiin harrastustoiminnan kautta. Valtakunnallisessa hankkeessa yhdistyvät liikunta-, kulttuuri-, ja nuorisotyö ja osallisuutta edistetään mm. järjestämällä ammatillisille höntsä-koulutusta ja nuorille vertaisohjaajakoulutusta. Omaehtoista harrastamista tuetaan järjestämällä nuorille höntsäklubeja. Hanketta on tehty vuodesta 2018 alkaen Oulussa, Piekämäellä ja pääkaupunkiseudulla, oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla ja se päättyi vuoden 2021 alussa. (Höntsä-hanke; Niemi 2019.) ”Höntsä” on hankkeessa määritelty mahdollistavan kivaa yhdessäoloa ja rentoa tekemistä liikunnan, taiteen, luovuuden tai kulttuurin parissa ohjatusti tai oma-aloitteisesti. Höntsä-hankkeen Höntsä-oppaassa on laajasti kartoitettu ja kuvattu höntsätoiminnan yhteiskunnallista merkitystä ja vaikutusta, mikä pätee pitkälti myös yleisesti nuorten harrastamiseen, oli se sitten omaehtoista tai ohjattua ja tavoiteorientoitunutta. Tiivistäen Höntsä-hankkeessa on tunnistettu oppilaitoskontekstissa tapahtuvan vapaan ja rennon harrastamisen hyötyjen olevan: 1) ystävät ja ystävyys-suhteet, 2) kytös fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin yleensä, 3) koulussa viihtyminen, koulutyöhön sitoutuminen ja koulussa pärjääminen, 4) mahdollisuus tavoittaa niitä nuoria, jotka eivät muutoin harrasta ja lisäksi 5) oppilaitokselle Höntsätoiminta voi olla myös vetoimateki- ja se voidaan kytkeä osaksi opintoja. (Niemi 2021.)

Metropolian Höntsä-mallissa toiminta on kohdennettu yli 15-vuotiaille, sillä nuorten tiedetään lopettavan harrastuksen nuoruusvuosien aikana, usein kaverinkin lopettaessa. Harrastamisen jatkumisen turvaamiseksi on nähty hyvänä tapana edistää harrastamisen

monimuotoisempia polkuja eri tavoin. Jos harrastaminen tapahtuu esimerkiksi koulupäivän yhteydessä, kuten harrastamisen Suomen mallissa, tai ylipäänsä oppilaitoksessa, on kenties helpompi osallistua. Lisäksi jos harrastaminen ei vaadi pitkäkestoista sitoutumista vaan satunnainen osallistuminen sallitaan, voi sekin madaltaa kynnystä osallistua. Keskeistä juuri höntsä-toiminnassa ja nuorten harrastamisen edistämisessä on mahdollisuus harrastaa ilman kilpailua ja sitoutumista. (Höntsäopas.)

Lisäksi nuorten vapaa-aikaan liittyvää tutkimusta on toteutettu erilaisin kärjin (esim. Määttä & Tolonen 2011). Nimenomaan järjestö- ja kansalaistoiminnan näkökulmasta aiemmin tehdyssä kotimaisessa tutkimuksesta esimerkiksi nostan tutkimushankkeen ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” jossa on tarkasteltu muun muassa kysymyksiä: onko nuorisjärjestöissä tilaa monenlaisille nuorille ja kuinka vapaa-ajan ohjaajina toimivat aikuiset voivat rohkaista tai toisaalta estää monikulttuurisia kohtaamisia ja yhdessä tekemistä (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009; Honkasalo, Harinen & Anttila 2007). Tutkimushankkeessa oltiin kiinnostuneita paitsi harrastamisesta yleensä, myös järjestäytyneempään kansalaistoimintaan osallistumisesta. Nuorten järjestöosallistumisesta saatiin hyvin samanlainen käsitys kuin valtaosassa muitakin tutkimuksia; urheiluseuraosallistuminen oli yleisintä. Kiinnostavana tuloksena on kuitenkin ollut se, että monikulttuuristen⁷ nuorten järjestöosallistuminen ja -kiinnostus oli vuonna 2005 aktiivisempaa kuin tutkimukseen osallistuneiden suomalaistaustaisten nuorten. Heitä kiinnosti erityisesti luonnon ja ihmisoikeuksien suojeluun liittyvä toiminta sekä monikulttuurinen nuorisotoiminta. Yhtenä tuloksena selvisi, että monikulttuuristen nuorten joukossa olisi paljon potentiaalia aktiiviseen nuorisotoimintaan, mikäli osallistumisen esteitä pystytään tehokkaasti vähentämään ja mikäli nuorten innokkuutta ei sammuteta muuten. (Harinen 2005, 5, 60.)

Erilaisia harrastuksia ja niihin liittyvää tutkimusta

Liikunta ja urheileminen yhdistetään harrastamiseen erityisen voimakkaasti. Se onkin useiden eri vapaa-aikaa tarkastelevien tutkimusten mukaan yleisimpiä harrastamisen muotoja. Toisaalta harrastamista on aivan valtavan monenlaista ja yksi näkökulma harrastamiseen ovatkin marginaalisemmat harrastukset. Tässä kirjallisuuskatsauksessa en kaivaudu sen syvemmälle harrastusten kirjoon, mutta käsittelen seuraavaksi hyvin lyhyesti urheiluun ja liikuntaan sekä nuorten erilaisiin harrastuksiin liittyvää lähiaikojen nuorisotutkimusta.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2018 johdannossa (Hakanen ym. 2019, 6) summatetaan hyvin Suomessa tehtävää liikuntaan liittyvää tutkimusta ja rajataan vapaa-aikatutkimuksen sisällöllinen painopiste lasten ja nuorten omiin näkemyksiin, kokemuksiin ja tulkintoihin omasta vapaa-ajastaan fyysisen aktiivisuuden mittaamisessa sijaan. Vapaa-aikatutkimuksen liikunnan harrastamiseen liittyvissä tuloksissa kiinnostavina nousevat halu harrastaa sekä organisoidun harrastamisen merkitys säännöllisyyteen. Tutkijoiden (mts. 15) mukaan: ”liikuntaa harrastavien osuus kaikista lapsista ja nuorista voisi teoriassa olla

⁷ Tutkimushankkeessa käsitteparilla ’monikulttuuriset nuoret’ viitattiin nuoriin, jotka ovat kasva-neet useamman kuin yhden kansallisen kulttuurin vaikutuspiirissä, eli he voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajia, pakolaisia, suomalaisiin perheisiin ulkomailta adoptoituja, kaksoiskansalaisia tai nuoria, joiden elämänhistoriaan on kuulunut asuminen muuallakin kuin Suomessa (Harinen 2005, 9).

vieläkin suurempi, sillä liikuntaa harrastamattomista (11 %) yli puolet (54 %) olisi halunnut harrastaa jotain liikuntaa. Kaikista vastaajista ainoastaan 4 prosenttia ei harrastanut eikä halunnutkaan harrastaa liikuntaa missään muodossa.” Lisäksi tarkastellaan urheilutai liikuntaharrastamisen vaikutusta liikunnan säännöllisyyteen, mihin yllättäen suurta eroa ei seurassa liikkujan ja muutoin liikkujan välillä muodostunut (mts. 21).

Nuorisotutkimuksen parissa on koostettu myös kiinnostavia urheiluun ja liikuntaan liittyviä artikkelikokoelmia, joissa käsitellään nuorten liikkumista moninäkökulmaisesti (Harinen & Rannikko 2013) sekä usein erityisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma painottuen (Berg & Kokkonen 2016; Kokkonen & Kauravaara 2020). Viime vuosien nuorten urheilu- ja liikuntaharrastuksiin liittyvistä tutkimuksista mainittavia ovat Anna-Liisa Ojalan (2020) ”Kaukaloissa kasvaneet” sekä Anni Rannikon (2018) ”Kamppailua kunnioituksesta. Vaihtoehtoliikunnan alakulttuurien moraaliset järjestykset”. Näissä tutkimuksissa tulee esille kiinnostavia näkökulmia harrastamiseen panostamiseen sekä siellä rakentuviin sosiaalisiin suhteisiin sekä erilaisiin, marginaalisempiin nuorten liikuntaharrastuksiin ja niiden alakulttuuriseen ja yhteisölliseen luonteeseen. Harrastamisen moninaisia merkityksiä, erityisesti yhteisön rakenteita kuvaa myös Karoliina Ojasen (2011) tutkimus tyttöjen hevostallikulttuurista.

Harrastusten kirjo on kuitenkin kaikessa laajuudessaan paljon muutakin kuin liikuntaa ja urheilua. Nuorten harrastuksista ja harrastamiseen kytkettävistä kiinnostuksen kohteista on tehty moninaista tutkimusta ja opinnäytteitä. Kaikki nämä antavat tukea ja inspiraatiota myös Kentaurin tutkimukseen. Olen pohtinut, onko luonnossa liikkuminen harrastus ja millä mittarilla. Toisaalla harrastuksen elementteinä pidetään säännöllisyyttä, toisaalla taas osallisuuden kokemusta. Olen jo toisessa kirjoituksessani käsitellyt harrastamisen kategorisoinnin vaikeutta, enkä mene tähän luokitteluun nyt enempää. Nostan seuraavaksi kuitenkin esille muutamia kiinnostavia tutkimuksellisia näkökulmia ja hankkeita, myös luontoon ja ympäristöön liittyviä, sillä esimerkiksi näissä vapaa-ajan vieton tavoissa nuorten elämä, harrastustoiminta sekä järjestö- ja kansalaistoiminta osin risteävät lisäten tietoa myös nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden ja toimijuuden mahdollisuuksista.

Nuorten luonto- ja ympäristöharrastuksia sekä luontosuhdetta tarkastellaan nyt ajankohtaisissa hankkeissa nuorten ilmastoaktiivisuuden- sekä ahdistuksen parissa. Nuorisotutkimusseuran hankkeessa ”NUTOPIA – tutkimushanke nuorten utopioista ilmastonmuutoksen aikakaudella” selvisi muun muassa, että nuoret kaipaavat lisää paikkoja ja tasavertaisia mahdollisuuksia käydä tulevaisuutta koskevaa keskustelua (Piispa, Ojajarvi & Kiilakoski 2020). Tampereen yliopistossa on meneillään ”NYT! Ahdistuksesta nuorten ympäristöpoliittiseen toimijuuteen”-tutkimushanke (2020–2023)⁸, jossa tutkitaan nuorten ympäristökansalaisuuden mahdollisuuksia, esteitä ja kanavia (media)yhteiskunnassa. Kyseinen tutkimushanke voi olla hyvinkin relevantti keskustelukumppani Kentaurille tämän päivän nuorten toimintaympäristöjen hahmottamisessa. Helsingin yliopistossa puolestaan tutkitaan ”NATUREWELL”-hankkeessa⁹ luonnon virkistyskäytön terveys- ja hyvinvointivaikutuksia kaupunkilaisnuoriin.

⁸ NYT! Ahdistuksesta nuorten ympäristöpoliittiseen toimijuuteen. Seikkailu-, media- ja ympäristökasvatuksellinen nuorisotutkimushanke, Tampereen yliopisto <https://projects.tuni.fi/nyt/> viitattu 16.4.2021

⁹ NATUREWELL-hanketta johtaa Helsingin yliopistossa Riikka Puhakka.

Ilmastonmuutosaktiivismissa on muun muassa kyse uudenlaisesta tavasta toimia ilmiölähtöisesti ja omaehtoisesti. Yksi kiehtova aikaan ja toimintatapoihin liittyvä näkökulma onkin se, että myös alakulttuurisesta ilmiöstä voi tulla harrastus, se voi kasvaa ja muodostaa organisatoriset rakenteet. Katriina Heljakka (2020) kirjoittaa keppihevosharrastuksen etenemisestä Suomessa ja lajin urheilullistumisesta. Heljakan teksti käsittelee keppihevosharrastuksen erityislaatuisuutta, jossa leikki, leikkijälähtöisyys, sosiaalisen median alustat ja yhteisö kietoutuvat yhteen. Kepparikulttuurissa keskustelua ja kiistaa-kin käydään siitä, onko hien pintaan nostattavassa käsityötaitojakin kehittävässä toiminnassa kyse leikistä, harrastuksesta vai urheilusta. Keppihevosharrastus tuli ”muotiin” 2000-luvun alkupuolella ja sen harrastajat organisoituivat internetissä. Keskeinen osa harrastusta on myös sen dokumentointi ja sosiaalisen median sisältöjen tuottaminen. Epävirallinen Keppihevosityhdistys perustettiin vuonna 2004, ja rekisteröitiin Suomen Keppihevosharrastajat ry:ksi vuonna 2006, jonka toimesta vuosittain järjestetään keppihevosten suomenmestaruuskilpailut.

Keppihevosharrastuksen tapaan, pääosin nuorten alakulttuuristen anime- ja roolipeliharrastusten ympärille, on rakentunut omia yhteisöjään ja on perustettu yhdistyksiä. Organisoituminen on korostunut etenkin, kun harrastajia yhteen kokoavia vapaaehtoisvoimin tapahtumia massatapahtumia ”coneja” on ryhdytty järjestämään. Japanilainen populaarikulttuuri ja siitä eritoten kummunnut cosplay eli pukeutuminen sarjakuva-, elokuva- tai videopelihahmoksi ja kyseisten asujen valmistaminen kokoavat yhteen harrastajia verkostoiksi (Piippanen 2018; Valaskivi 2009). Samantapaista toimintaa on jo paljon kauemmin Suomessakin harrastettu roolipelaaminen (Leppälahti 2009; Naukkarinen 2012). Myös verkkopelaaminen, ”lanit” ja vuodesta 1992 järjestetty tietokoneharrastajille suunnattu suur tapahtuma Assemblykin ovat tietyn harrastamisen ympärille vapaaehtoisvoimin toteutettua toimintaa, jossa risteävät omaehtoisuus, vapaaehtoisuus, yhteisöllisyys ja organisoinnin tarve sekä toisaalta nuorten alakulttuuriset ilmiöt. Esimerkiksi 2000-luvulla Suomessa anime- ja mangaharrastajien paikallisyhdistyksiä on toiminut parikymmentä, vuonna 2016 enää vain kuusi oli toiminnassa (Piippanen 2018, 9). Myös fanius, niin kohdentuneena urheiluun, musiikkiin kuin kuninkaallisiinkin voi olla harrastus ja faniuden muotoja ja merkityksiä nuorten elämään on nuorisotutkimuksessa tutkittu ja tutkitaan parhaillaankin suhteellisen aktiivisesti¹⁰ (esim. Fanikulttuuri; Poikolainen 2015; Tormulainen 2018; Välisalo & Ruotsalainen 2020).

Media- ja populaarikulttuuri ovat olleet vahva osa nuorisokulttuuria ja vapaa-aikaa jo vuosikymmeniä, samoin pelaaminen eri muodoissaan. Nuorten tämän päivän vapaa-aika kuluu pitkälti internetin eri kanavissa. Monissa viime vuosien tutkimuksissa yhdeksi mieluisimmista vapaa-ajan aktiviteeteista valtaosa nuorista nimeää pelaamisen ja netissä olemisen (esim. Anttila 2017, 32; Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016). Netissä ollaan kavereiden kanssa yhdessä jutellen, pelaten tai muulla tavoin vuorovaikutuksessa. Netti yhtäältä lisää yhdenvertaisuutta, tarjoaa mahdollisuuksia ja mielekkäitä vapaa-ajan yhteisöjä – ja nyt pandemia-ajan jälkeen taipuu varmasti yhä enemmän myös ohjattuunkin harrastamiseen. Harrastamisen digitaalinen ympäristö on mahdollistanut harrastamisen kentän laajenemisen niin

¹⁰ Nuorisotutkimusseuran tutkija Janne Poikolaisella on käynnissä parhaillaan ”Lasten musiikkifanius ja muuttuva lapsuus”- hanke (2021–2022) <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/lasten-musiikkifanius>

e-urheiluun, verkkopelaamiseen, vloggaukseen, bloggaukseen, sometukseen sekä esimerkiksi populaarikulttuurin ympärille kietoutuviin intresseihin kuten fanifiktioon¹¹. Digitaalisen ympäristön myötä kiinnostusten ja myös harrastusten kirjo on entistä laajempaa ja alati nopeasti muuttuvaa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen valinta painottaa vuorotellen liikuntaa ja mediaa onkin erinomainen tapa seurata mediankäytön muutoksia.

Kuitenkin tiettyjä rajoituksia on tutkimuksessa tehtävä ja laaja asetelma harrastus- ja kansalaistoiminnan vaikutuksista nuoren kasvuun on tapauskohtaisesti rajattava ja fokusoitava uudelleen. Olen tässä katsauksessa vain raapaissut nuorten harrastusmaailmaa ja tiedostan, että tällä erää otoksesta puuttuvat tutkimukset, joissa tarkasteltaisiin nuorten kulttuuri- ja taideharrastuksia, musiikkiin, teatteriin ja ilmaisuun liittyviä harrastuksia. Näihin teemoihin pureudutaan Kentaurin tutkimusmatkalla varmasti tuonnempänä – ensiaskelia ottaessamme ja harrastuksiin liittyvää kyselyä valmistellessamme nimittäin huomasimme, että kulttuuriharrastukset kuten elokuvissa, museoissa, konserteissa käyminen oli vaikeaa sijoittaa harrastusten listaan. Ehdottoman kiinnostavaa on jatkossa nähdä, millainen rooli nuorisoalan järjestöillä kulttuuri- ja taidekentällä on. Lähestymme harrastamista laajasti, mutta ennen muuta pyrimme selvittämään organisoidun toiminnan merkitystä nuorten elämässä sekä tämän päivän nuorisoalan järjestöjen toimintaa ja sen vaikuttavuutta. Esimerkiksi liikunta ja urheilu nähdään yhtenä osana monipuolisessa ja kirjavassa harrastus- ja järjestötoiminnassa. Kuten muutoinkin tutkimuksemme kehyksessä nuorten harrastus- ja kansalaistoiminnan osalta, erityisen kiinnostavana nähdään organisoidun toiminnan merkitys ja harrastamisen suhde nuoren kasvuun ja osallisuuteen. Tähänkin kenttään tulokulmia on monia, ja järjestöjä sekä nuoren erilaisia osallisuuden ja toimijuuden mahdollisuuksia siellä voi luokitella eri tavoin (ks. Gretschel & Kiilakoski 2012).

Harrastus kaikille – mikä estää?

Käsittelen seuraavaksi viimeaikaisessa kotimaisessa tutkimuksessa ja nuorten vapaa-aikaan liittyvissä hankkeissa painottunutta erittäin merkityksellistä näkökulmaa harrastamisen esteistä. Nämä monissa eri yhteyksissä tunnistetut ja käsitellyt esteet liittyvät ajankohtaisiin yhdenvertaista harrastamista tavoitteleviin poliittisiin hankkeisiin, jotka ovat parhaillaan kokeilussa. Tunnistetuissa esteissä painottuvat hinta ja välimatkat, muita syitä ovat kilpailullisuus sekä harrastuskaverin puute, mutta myös pelko, ettei tule hyväksytyksi harrastusporukassa (Haanpää 2019, 52; Hakanen ym. 2019; OKM 2019). Saavutettavuuden parantamiseen toimijat voivat itse monin tavoin vaikuttaa. Esimerkiksi Nuorten akatemia on koontanut saavutettavan vapaa-ajan toiminnan materiaaleja¹², joissa tunnistetaan yhdenvertaisuuden esteitä ja haasteita esittäen niihin myös ratkaisuja (Nuorten akatemia, saavutettavan vapaa-ajantoiminnan askeleet).

On nähty, että suomalaisessa harrastusinstituutiossa tapahtuu monenlaisia muutoksia. Selkeästi harrastamisen yhdenvertaisuutta estää kaupallistuminen ja yhteiskunnan rakenteellinen eriytyminen. Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole pääsyä mieluisaan, hyvinvointia edistävään harrastustoimintaan nousseiden kustannusten vuoksi.

¹² [Nuorten akatemia, saavutettava vapaa-ajan toiminta](#) (2019-2020). Viitattu 17.4.2021.

Ne nuoret, jotka harrastavat saattavat tehdä sitä yhä ammattimaisemmin ja vakavammin kuin aiemmin. Toiseen päähän taas tulevat ne nuoret, joilla ei ole syystä tai toisesta mitään harrastuksia tai mielekästä tekemistä vapaa-ajallaan. (Haanpää 2019, 8–10; Höntsa-opas.). Esillä onkin olleet myös keskustelut moniin harrastuksiin sisäänrakennetusta tiukasta tavoitteellisuudesta ja kilpailullisuudesta. ”Lasten, nuorten ja perheiden kokemukset ja mielikuvat erityisesti liikunnan ja kulttuurin harrastamisesta palautuvat helposti perinteiseen harrastusjärjestelmään, jossa vapaan yhdessäolon sijaan lapset ja nuoret kilpailevat paremmuudesta aikuisten määrittäessä toiminnan säännöt ja mitatessa suoritusten tasoa” kirjoittaa Haanpää harrastusten muodoista sekä kuntien kohtaamista haasteista niiden muuttamiseen. (Haanpää 2019, 11.)

Perheen sosiaalisella ja kulttuurisella pääomalla tiedetään olevan suuri vaikutus moniin elämänvalintoihin ja elämäntyyliin liittyviin seikkoihin, kuten nuoren koulutusvalintoihin, mutta myös arkeen (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, TAT 2020). Resurssit, kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset pääomat ja niistä muodostuvat erilaiset yhdistelmät vaikuttavat perheiden vapaa-ajan elämäntyyliin ja valintoihin. Tiedetyt harrastukset kytkeytyvät tai vähintäänkin mielletään myös yhteiskuntaluokkaan ja ihmisten erilaiseen asemaan. Taitoluistelu, jääkiekko joukkueessa, konservatoriossa pianon soitto tai ratsastustunneilla käynti (tallilla tallitöiden parissa käynnin sijaan) voidaan esimerkiksi nähdä harrastuksiksi, jotka ovat mahdollisia vain tietyn tulotason perheissä. Lasten ja nuorten vapaa-ajan vieton tavat ovat kytköksissä kokemukseen yhteiskuntaluokasta.

Harrastusporukasta ulos jääminen voi vaikuttaa myös nuorten ystävyys- ja sosiaalisiin suhteisiin. Toisaalta, mikäli harrastaminen mahdollistuu, voi lasten ja nuorten harrastaminen yhteisöissä, esimerkiksi joukkueessa, jossa myös vanhemmat osallistuvat, hälventää sosiaalista jakoa ja tukea erilaisten ihmisten keskinäistä tutustumista ja yhteisöllisyyttä. Harrastusten ympärille voi syntyä hyvin erilaisista ihmisistä koostuvia ryhmiä, joissa toimiminen lisää myös nuorten suvaitsevaisuutta. Lisäksi harrastusyhteisö voi olla turvallinen paikka nuorelle, jolla esimerkiksi kotiolot ovat haastavat. (Niemi 2021.)

Merkittävä tekijä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen edistäjänä on nähty olevan perheen ja ystävien liikuntaan kannustava asenne ja lähipiirin antamat roolimallit. Yleisesti vanhempien kiinnostus lastensa liikuntaharrastusta kohtaan on nähty lisäävän motivaatiota. (Haanpää 2019, 51.) Liikkumisen määrään lasten ja nuorten arjessa liittyvät myös sisarusten määrä. Mitä enemmän perheessä on lapsia, sitä useammin lapset liikkuvat 60 minuuttia päivässä. (Mts. 21.) Harrastamiseen panostamisesta monin tavoin ja perheiden ”harrastusrumbasta” on viime aikoina keskusteltu myös suhteellisen aktiivisesti mediassa¹³. Erityisesti lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kohdalla lapsuudenkodin kasvatuskäytännöt, omien vanhempien tuki sekä perheen resurssit ovat merkityksellisiä. Tämän voi olettaa toteutuvan myös muiden kuin liikuntaharrastusten kohdalla.

¹² Yle 5.11.2018: ”Vertaa suosituimpia lajeja: Näin paljon aikaa suomalaisilla lapsilla kuluu harrastamiseen – ”Määrät kuulostavat aika kovilta” <https://yle.fi/uutiset/3-10477756> Viitattu 16.4.2021. Yle 20.8.2017: ”Lapsen urheiluharrastus voi maksaa uuden auton verran – syy hintojen räjähdykseen on myös vanhemmissa” <https://yle.fi/urheilu/3-9615066> Viitattu 16.4.2021

Raha ratkaisee

Tiedetään että perheen pienituloisuus vaikuttaa lasten harrastamiseen, sillä pienituloisten perheiden lapsilta puuttuu muita lapsia useammin harrastusvälineitä tai mahdollisuus johonkin säännölliseen harrastukseen. Taloudellinen eriarvoisuus esiintyykin lasten arjessa useissa eri muodoissa, niin materiaalisina eroina kuin tunnetasollakin (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 14). Vapaa-aikatutkimuksessa 2018 liikuntaharrastuksen liian kalliin hinnan harrastamisen esteeksi nimesi noin puolet nuorista vastaajista. Noin joka viides harrastamaton koki sen olevan merkittävä este harrastamiselle, ja kolmannes mainitsi sen jonkin verran tärkeäksi syyksi. (Hakanen ym. 2019, 15, 22.) Samoin ”Hyvä vapaa-aika”-hankkeessa, suurin yksittäinen syy olla harrastamatta oli rahanpuute (Anttila 2017, 29).

Viimeisimmästä liikuntaan keskittyneestä lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksesta käy ilmi, että hyvin toimeentulevien kotitalouksien lapset harrastavat liikuntaa enemmän kuin niiden kotitalouksien lapset, joissa taloustilanne koetaan huonoksi. Tiedetään, että taloudellisesti heikommassa tilanteessa olevien perheiden lapset harrastavat liikuntaa urheilu- ja liikuntaseuroissa vähemmän kuin paremmin toimeentulevien perheiden lapset (Hakanen ym. ks. kuvio 11). Esimerkiksi yksinhuoltajaperheissä lasten organisoituu harrastustoimintaan osallistumisen eteen saatetaan joutua näkemään enemmän vaivaa (Berg 2015; Berg & Peltola 2015). Merkittävää on, että vapaa-aikatutkimuksessa taloudellisesti heikommien toimeentulevissa kotitalouksissa 63 prosenttia liikuntaa harrastamattomista lapsista haluaisi aloittaa liikunnan harrastamisen. (Hakanen ym. 2019, 15.)

Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni kyselyt (2018, 2019, 2020) kertovat lasten kokemuksia perheen tulotasosta ja sen vaikutuksista heidän arkeensa. Lapsen ääni 2018 kyselyn mukaan köyhiksi tai melko köyhiksi perheensä arvioi 15% alle 18-vuotiaasta kyselyyn vastanneesta (n=1700). Heistä puolet kertoi perheen varallisuuden vaikuttaneen heidän mahdollisuuksiinsa harrastaa tai muuten viettää vapaa-aikaa. Vuoden 2019 kyselyn vastaajista 11% arvioi perheensä köyhäksi tai melko köyhäksi. Lapsen ääni 2020 nettikyselyyn vastasi 3129 lasta, joista 14% koki perheensä erittäin tai melko matalatuloiseksi. Vähävaraisten perheiden lapsista 61% ei osallistu maksulliseen harrastustoimintaan. Yksi yleisimmistä syistä siihen, että lapsi on maksullisen harrastustoiminnan ulkopuolella, oli saatujen vastausten perusteella rahatilanne. Lasten mukaan heidän perheellään ei ole varaa mihinkään ”ylimääräiseen”, eivätkä he halua olla vaivaksi vanhemmilleen. Tämän lisäksi lapsilla on korkeampi kynnys kokeilla uusia harrastuksia, jos ne ovat maksullisia. Osalle lapsista mielekäs vapaa-ajan aktiviteetti on löytynyt ilmaiseksi esimerkiksi seurakunnan kautta, ja toiset eivät vain koe tarvetta harrastaa mitään. Edullisiksi harrastuksiksi lapset mainitsivat muun muassa piirtämisen, lenkkeilyn, kavereiden kanssa pelaamisen ja luonnossa liikkumisen. Tällä hetkellä ajankohtainen maailmanlaajuinen pandemia vaikuttaa lasten ja nuorten harrastustoimintaan paitsi välittömästi kokoontumisen ja toiminnan rajoittamisena¹⁴, mutta myös välillisesti toimeentulon ja perheen taloudellisten resurssien heikentymisenä. Lapsen ääni 2019 kyselyn aineiston perusteella vähävaraiset lapset perustelivat harrastamattomuuttaan taloudellisten syiden lisäksi syyllisyyden tunteella ja pitkillä välimatkoilla. Moni lapsi koki, ettei kotipaikkakunta tarjoa tarpeeksi kiinnostavia vaihtoehtoja. (Lapsen ääni 2018; 2019; 2020, 1 & 2.)

¹⁴ Lisäksi koronaväen vaikutuksia lasten ja nuorten arkeen on selvittänyt keväällä 2020 toteutettu #MPkorona nettikysely nuorille, johon vastasi yli 2200 nuorta ympäri Suomea. Kyselyn järjestivät yhteistyössä nuortenmedia Demi, Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi, Väestöliitto, Pelastakaa Lapset ja Nuorten mielenterveysseura Yeesi.

Pitkän matkan päässä

Lukuisissa tutkimuksissa ja selvityksissä käy ilmi, että asuinpaikka vaikuttaa olennaisesti nuorten arkeen. Asuinpaikka ohjaa niin nuoren vapaa-ajan viettoa, koulutusmahdollisuuksia kuin tulevaisuuden näkyjäkin. Ennen muuta etäisyydet estävät tiettyjä elämäntapavalintoja, kun kulkeminen ja kyydin saaminen on nuorelle vaikeaa. Lisäksi alueellisesti palvelutarjonta on hyvin vaihtelevaa. (Armila, Halonen & Käyhkö 2016; Penttinen & Ronkainen 2013, 2018; Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017; Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016.) Myös Leena Haanpään Harrastustakuu-selvityksessä (2019) maksuttomuus ja saavutettavuus nousivat selvästi tärkeimmiksi ja yleisimmiksi tavoiksi edistää kuntatasolla lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta harrastamisessa. Erityisesti lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksia estävät harrastusten ja asuinalueiden pitkät etäisyydet harvaanasutuilla alueilla. (Haanpää 2019, 45.)

Toisaalta myös kustannukset ja etäisyydet kytkeytyvät yhteen ja voivat aiheuttaa ”tuplaestein”, sillä harrastamisen kustannukset ovat asuinpaikankin suhteen erilaisia. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa lasten vanhemmilta kustannuksista kysyttäessä selvisi, että kaupunkien ja maaseutu ympäristöjen välillä kustannuksissa oli eroa. Suuremmista, yli 100 euron harrastuskustannuksista kertoivat isojen kaupunkien keskustoissa asuvat. Maaseutu ympäristöissä yli puolet vastanneista vanhemmista kertoi lasten liikuntaharrastuksen maksavan alle 30 euroa kuussa. Uudellamaalla harrastaminen oli useammin hinnakkaampaa kuin Pohjois- ja Itä-Suomessa. Toki paljon muutakin harrastamisen kustannuksiin liittyy, kuten perheen toimeentulo ja koulutus sekä se, kuinka paljon lasten harrastamisesta ollaan valmiita maksamaan. (Hakanen ym. 2019, 40–41.) Erityisesti asuinpaikkaan liittyvät harrastamisen kustannukset näkisin kuitenkin liittyvän myös laajempaan harrastustarjontaan, markkinoihin ja ostovoimaan. Lisäksi kustannuksissa ei liene otetun huomioon esimerkiksi kyyditsemisestä aiheutuvia kustannuksia, jotka maaseutumaisilla alueillakin nostavat kokonaiskustannuksia – ja näin olleen joskus myös tekee harrastamisen käytännössä mahdottomaksi.

Aika ei riitä kaikkeen

Kouluterveyskyselyn (2019) mukaan kymmenesosa 9-luokkalaisista käy töissä opintojen ohessa. Ajanpuute onkin tunnistettu esteeksi harrastamattomuuteen varallisuuden sekä saavutettavuuden rinnalla (mm. Anttila 2017, 29). Lapsen ääni kyselyssä (2019) varakkaiden perheiden lapset perustelivat harrastusten puutetta kiireellä. Myös vähävaraisilla lapsilla ajan puute oli yleinen syy. Erityisesti lukiolaiset kokivat, ettei heidän aikansa tai energiansa riitä harrastuksiin opintojen ulkopuolella. Opiskelu vie aikaisempaa enemmän aikaa peruskoulusta toiselle asteelle siirtyneen lapsen arjessa, eikä ylimääräistä energiaa jää muuhun toimintaan. (Mts. 6.) Mitä vanhemmaksi nuoret tulevat, sitä enemmän ajanpuute estää harrastamista. Anttilan (2017,67) tutkimushankkeessa, jossa seurattiin samoja nuoria kolmen vuoden ajan, huomattiin, että suurin yksittäinen harrastamattomuuteen vaikuttava tekijä oli ensimmäisenä 7-luokan kyselyksynä rahanpuute, mutta jo ensimmäisenä tutkimuskeväänä ja aina sen jälkeen se oli ajanpuute.

Reetta Möller, joka selvitti “Walkabout”-hankkeessa lahtelaisnuorten vapaa-ajan tarpeita kuvaa, että hänen haastattelemistaan +16-vuotiaista nuorista oli aistittavissa, että koska koulu/työ ja niistä vastuun ottaminen vie tämän ikäisten nuorten elämässä paljon

aikaa ja energiaa, vapaa-ajalla on mukavaa vain olla ja rentoutua ilman suurempia tavoitteita tai päämääriä. Myös spontaani, kiva, hetkessä syttyvä tai kertaluonteinen toiminta tuntui kiinnostavan nuoria ohjattua, säännöllistä vapaa-ajan toimintaa enemmän. (Mt.) Valtaosa lapsista ja nuorista haluaakin tuoreen valtakunnallisen koululaiskyselyn mukaan lisää organisoimatonta aikaa (OKM 2019c).

Omaehtoinen harrastaminen, omassa rauhassa oleminen, omassa porukassa touhuaminen täysin ilman organisoitua rakennetta on sekin tärkeää nuorille. Omaehtoisen harrastamisen edellytysten tarjoamisessa kunnilla on oma merkittävä roolinsa. Toisaalta omaehtoisuuden ja organisoimattoman toiminnan merkittävyys nuorten elämässä on kiinnostava teema myös järjestö- ja kansalaistoiminnan osallistumisen kehityksessä, ja selvitetävänä onkin, millainen omaehtoisuuden ja osallisuuden mahdollistaja järjestökenttä nuorille voi olla.

Monia syitä harrastuksen puuttumiseen

Edellä esille tuotujen taloudellisten ja muiden perhetaustaan liittyvien, maantieteellisen ja asuinpaikkaan sekä ajankäyttöllisiin resursseihin liittyvien harrastamisen esteiden lisäksi lasten ja nuorten harrastamista vaikeuttavat myös muut syyt. Suvi Viljasen (2020, 85) roller derbyä käsittelevässä opinnäytteessä lajin lopettaneet esittivät harrastamisen päättymisen syiksi ajan puutteen tai sen että laji vie liikaa aikaa, loukkaantumisen pelon, porukan vaihtumisen (yhteisö muuttuu), uupumuksen, negatiivisen ilmapiirin, liiallisen kilpailun, loukkaantumisen sekä joukkueesta putoamisen.

Haanpään ”Harrastustakuu” –selvityksessä (2019, 46) käy ilmi, että varallisuuteen liittyviä esteitä on esimerkiksi kuntatasolla pystytty parhaiten ylittämään. Harrastamista voi kuitenkin estää myös laajasti erityisen tuen tarve, monikulttuurinen tausta, kuuluminen sukupuolivähemmistöön tai jokin muu yksilöllinen ominaisuus. (Haanpää 2019, 46.) Turvallisen ja omalle toimintakyvyllä sopivan tilan löytäminen voi muodostua osallistujalle esteeksi, vaikka toiminnan järjestäjä yhdenvertaisuuteen mahdollisimman hyvin pyrkisikin.

Liikuntaharrastamisen yhteydessä viimeisin lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus (Hakanen ym. 2019) samoin kuin Lapsen ääni raportti (2020) tuovat esille harrastamattomuuteen vaikuttavan myös sosiaalisten suhteiden ja oman harrastuskaverin puute, toiminnan liika tavoitteellisuus ja kilpailuhenkisyys, kokemus liikunnallisen lahjakkuuden puuttumisesta, huonot koululiikuntakokemukset ja pelko, ettei pärjää. Lisäksi vaikuttavat se, ettei oman paikkakunnan tarjonnasta tiedetä, toimintaa ei ole sopivana ajankohtana tai kotoa ei saa lupaa osallistua harrastus- tai vapaa-ajan toimintaan. (Hakanen ym. 2019, 22-23; Lapsen ääni 2020.) Lapsen ääni 2020-kyselyyn vastanneista lapsista 14% ei uskonut olevansa tarpeeksi lahjakkaita tai taitavia osallistumaan haluamaansa toimintaan (14 %). Kiinnostavaa tässä itseluottamukseen liittyvässä harrastustoimintaa estävässä näkökulmassa on se, että matalatuloisista jopa neljännes (25 %) koki, ettei ole riittävän lahjakas tai taitava osallistumaan haluamaansa harrastus- tai vapaa-ajan toimintaan, kun hyvätuloisten perheiden lapsista näin koki vain 8 %. (Lapsen ääni 2020, 12.)

Anna Anttila on tehnyt myös kiinnostavan huomion edellä mainittujen ”Hyvä vapaa-aika”-hankkeessakin tunnistettujen harrastamisen esteiden lisäksi. ”Keskeiseksi tekijäksi tai käsitteeksi uuden harrastuskulttuurin omaksumisessa ja levittämässä on hankkeen kulussa noussut kyvykkyys, jonka voi jakaa kolmeen alakohtaan: a) toimintamallit (miksi ylipäättään pitäisi harrastaa?), b) osaaminen (omaksunko tarvittavat taidot?) ja c) tiedot (miten harrastuspaikassa toimitaan?). Matalan kynnyksen harrastamisessa saavutettavuus tarkoittaa paljon muutakin kuin alhaista hintaa tai maksuttomuutta.” (Anttila 2017, 66.) Harrastamisen esteet voidaan jakaa yksilöstä (sisäiset tekijät) ja ympäristöstä (ulkoiset tekijät) johtuviin esteisiin (OKM 2019).

Järjestökehityksessä edellä käsittelemistäni harrastamisen esteistä tuntumani on se, että perhetausta ja sosiaaliset suhteet voivat vaikuttaa olennaisesti siihen millaiseen toimintaan nuori osallistuu, saa osallistua tai ei osallistu. Raha järjestö- ja kansalaistoiminnassa voi vaikuttaa, mutta ehkä perinteistä kansalaisjärjestökenttää ajatellessa varallisuus ei näyttäytyisi keskeisimpänä esteenä, sillä valtaosa järjestöistä perustuu vapaaehtoisuuteen, maksaa esimerkiksi matkakorvauksia jne. Sen sijaan alueellisuus ja etäisyydet voivat olla olennainen peruste tiettyjen järjestötoimintojen osalta osallistumattomuudelle. Nuorten valintoja voi ohjata oman kotipaikkakunnan tai lähialueiden järjestötarjonta, mihin puolestaan vaikuttavat alueen historia ja perinteet. Ajankäyttö ja merkityksellisenä koettu toiminta, se mihin vapaa-ajallaan haluaa panostaa ovat toki keskeisiä perusteita järjestöosallistumiselle. Oletettu taitojen puute voi myös hankaloittaa aloittamista, mutta harvassa järjestössä täysiä valmiuksia edellytetään aloittamiseen. Näitä harrastamiseen liittyviä esteitä onkin kiinnostava suhteuttaa nuorten järjestö- ja kansalaistoimintaan eri tavoin ja eri rooleissa osallistumiseen. Jatkossa yhtenä Kentaurin keskeisenä kysymyksenä on tarkastella myös sitä, keitä ovat ne järjestötoiminnassa tänä päivänä olevat nuoret? Ja millaisia kokemuksia he toiminnasta saavat? Ketkä toisaalta jäävät ulkopuolelle? Voisiko näistä kokemuksista ja järjestötoiminnan merkityksellisyydestä yksilölle löytyä myös välineitä järjestökentälle nuorten tavoittamiseen? Seuraavaksi katsaukseni lopuksi teen lyhyttä koontia harrastamisen hyödyistä, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta.

Harrastamisen hyödyt ja vaikutukset

Ajankohtaisena huomiona on todettava, myös Covid-pandemian ja siihen liittyneiden rajoitusten yhteydessä ajankohtainen keskustelu lasten ja nuorten harrastusten turvaamisesta, jota on käyty 2020-2021 vuoden aikana eri medioissa, on lisännyt harrastamisen merkityksen ympärillä käytyä puhetta. Niin tutkimuksiin kuin kokemusmielipiteisiin perustuvat mielipidekirjoitukset ja näkemykset nuorten harrastamisen merkityksestä ovat nousseet esille julkiseen keskusteluun varsin aktiivisesti.

Harrastaminen on nähty tärkeänä tekijänä lasten ja nuorten sosiaalisuudessa sekä heidän ja kasvunsa yhteiskunnan jäseniksi. Harrastamisen strategiassa hyötyjä summataan seuraavalla tavalla: harrastamisessa on kyse mielekkästä vapaa-ajan tekemisestä, kaaverisuhteista, itsensä kehittämisestä, unelmien ja vahvuuksien löytämisestä sekä vuorovaikutuksesta. (Haanpää 2020, OKM harrastamisen strategia 2019, 11.) Eri lähteet painottavat eri asioita, mutta tunnistettavissa on, että hyvä vapaa-aika edistää hyvinvoinnin lisääntymistä sekä toimii syrjäytymisen ehkäisyssä ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi aiemmin esittelemässäni ”Höntsä”-hankkeessa keskeistä on yhdenvertaisen harrastamisen mahdollistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy harrastamisen avulla.

Pitkällä tähtäimellä harrastamisen näkynä on laajempi yhteiskunnallinen vaikutus. Sen voi nähdä vaikuttavan myös työllisyyteen, kansatalouteen ja kansanterveyteen. Harrastaminen työllistää suoraan ja epäsuorasti eri sektoreilla. Harrastaneet nuoret ovat terveitä ja toivon mukaan uskovat itseensä, minkä myötä heillä on mahdollisuus ja osaamista löytää paikkansa ja osallistua yhteiskunnassa aikuisiksi kasvaessaan. Lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa harrastustoiminnan mahdollistava monipuolinen järjestökenttä on merkittävä kansalaisyhteiskunnan osa, jonka kautta myös mahdollistuu vaikuttaminen laajemmin omaan ja lähiympäristön elämään. (Luoma ym. 2021.)

Harrastamisen hyötyjä voi lähestyä myös motiivien kautta. Osassa harrastuksia harrastajat ovat hyvin tietoisia motiiveistaan sekä oppimiskokemuksistaan. Onnistumisen kokemukset ja henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen vaikuttavat harrastamisen innokkuuteen ja laajemmin yksilötasolla itsetuntoon. (Sinivuori 2002.) Karkeasti harrastamisesta saatavat hyödyt sekä harrastamisen syyt ja motiivit voi jakaa erilaisiin vaikutuksiin: sosiaalisiin vaikutuksiin, hyvinvointivaikutuksiin, oppimisen ja muun hyödyn vaikutuksiin.

Yhteisöllisyys ja ystävyys-suhteet harrastamisen parissa on nähty keskeisenä syrjäytymiseltä suojaavana vaikutuksena. Kaverisosaalisuus on nähty esimerkiksi lasten ja nuorten liikuntaharrastusten motivaationa (Berg 2015) ja se nousee tärkeäksi myös esimerkiksi Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa, kun kysyttiin liikunnan harrastamisen hyötyjä. Hyödyiksi tutkimusasetelmassa on määritelty seuraavia seikkoja: ”se on kivaa”, ”ohjaus/valmennus on laadukasta urheilijaksi tulemisen kannalta”/”siinä tähdätään huippu-urheilijaksi”, ohjaus/valmennus on laadukasta kasvatuksellisesti”, ”siinä opitaan liikkumaan”, ”se on mielekäs ajanviettotapa”, ”ei tarvitse olla yksin”, ”Harrastuksen kautta saa kavereita” Lasten ja nuorten avovastauksista tutkimuksessa luotiin kymmenen kategoriaa, joista kaksi nousi vastauksissa selvästi ylitse muiden: liikunnan harrastaminen ”on kivaa” ja siellä tapaa kavereita sekä voi viettää kavereiden kanssa aikaa. (Hakanen ym. 2019, 42).

Tilaisuuksille, joissa ystävyys-suhteita voi solmia ja ylläpitää, on nuorten parissa tarvetta. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa liikuntaharrastuksen sosiaalisen puolen tärkeys korostui myös nuorten liikkumisen motiiveissa. Se, että liikuntaa harrastamalla voi viettää aikaa ystävien kanssa, on hyvin tärkeää ja jonkin verran tärkeää 83 %:lle 15–19-vuotiaista vastaajista sekä 76 %:lle 20–24-vuotiaista vastaajista. (Hakanen ym. 2019, 99.) Metropolian ”Höntsä”-hankkeessa nuorten kokemana yksinäisyys olikin yksi keskeinen lähtökohta harrastustoiminnan kouluympäristöön tuomiseksi. Kouluterveyskyselyn (2019) mukaan 10,9 % ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista tuntee itsensä yksinäiseksi, 8,3 %:lla ei ole läheistä ystävää ja 17,9 %:lla on yksi läheinen ystävä. Hankkeessa lähdettiin etsimään vastauksia myös siihen, voisiko opiskelupäivien yhteyteen tuotu harrastetoiminta tukea yksinäisiä nuoria löytämään ja solmimaan ystävyys-suhteita ja turvata vain vähän ystäviä omaavien nuorten sosiaalisten suhteiden säilymisen? (Luoma ym. 2021.)

Poikkeusoloissa erilaisen tuen merkitys lapsille on korostunut. Lapsen ääni kyselyssä (2020) tärkeimpinä tahoina, joilta haluttiin saada lisää tukea henkiseen hyvinvointiin, olivat vanhemmat, opettajat, muut läheiset, ystävät, mutta myös vapaa-ajan/harrastuksen ohjaajat/vastuuikäiset (24% kaikista vastanneista, jopa 30% matalatuloisten perheiden

lapsista). Vertaisten ja oman ikäisten tapaamisen lisäksi myös harrastusten turvalliset aikuiset ja vuorovaikutus heidän kanssaan on lapsille ja nuorille tärkeää.

Nuorten harrastamisen hyvinvointivaikutuksiin liittyvät niin fyysinen kuin psyykkinenkin hyvinvointi. Erityisesti harrastamisen mahdollistamisen ja siellä syntyvien sosiaalisten suhteiden sekä mielekkään tekemisen tuottama mielihyvä nähdään tärkeäksi nuorten mielenterveyden ylläpitämisessä ja ongelmien ennaltaehkäisyssä. ”Höntsä”-hankkeessa, jossa harrastamista mahdollistetaan opiskelupäivien yhteydessä, on nähty keinona edistää nuorten fyysistä aktiivisuutta ja samalla tukea pitkäkestoisia hyvinvointivaikutuksia. Ajatuksena on, että mielekkästä liikkumisesta voisi tulla osa nuoren jokapäiväistä arkea myös tulevaisuudessa ja hänen on mahdollista pärjätä vapaa-ajalla saatavan hyvinvoinnin myötä myös tulevaisuuden työelämässä uupumatta. Mielenterveyttä vahvistavasti toimivat harrastuksista saatava eritasoinen mielihyvä sekä osallisuuden, onnistumisen ja oppimisen kokemukset (Luoma ym. 2021.)

Hope – Yhdessä ja yhteisesti ry on tukenut vähävaraisten perheiden ja lasten harrastamista vuodesta 2009. Opinnäytteessään Sarkkinen (2015) tuo esille Hopen harrastustuella mahdollistettujen harrastusten merkityksiä lapsiperheiden hyvinvoinnille. Harrastustuella lapsi on voinut kokeilla uutta harrastusta, harrastaa pitkäkestoisesti tai saada avustusta harrastusvälineen hankintaan. Sarkkisen tulokset osoittavat, että mahdollistettu harrastus tuottaa lapselle iloa, lapsen luottamus omiin taitoihinsa on lisääntynyt, itsetunto vahvistunut, minkä lisäksi harrastus tuo myös säännöllisyyttä elämään. Lisäksi perheiden tukemisessa harrastamisen myötä perheen yhdessä vietetty aika on lisääntynyt, millä on koettu olleen myönteinen vaikutus vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Lisäksi lapsen harrastamisen myötä myös vanhempien sosiaaliset suhteet lisääntyneet, ja tällä puolestaan on merkitystä henkisellevä hyvinvoinnille.

Kuten edellä on käynyt esille hyödyt ovat moninaisia, ja usein myös sellaisia, joita harrastaessa ei välttämättä edes itse huomaa. Kun pysähdytään siihen, mitä harrastaminen antaa, mitä siitä saa, yksi olennainen teema on yksilötason oppiminen, formaalilla ja informaalilla tavalla. Oppia ja taitoja voi kerryttää konkreettisesti, kehittyä vaikkapa jonkin asian osaajana. Toisaalta harjaantuvat ne taidot, jotka kytkeytyvät harrastuksien yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja toimijuuden kehittymisen mahdollisuuksiin, mikä puolestaan lisää uskoa itseensä sekä tulevaisuuden näkyihin. Harrastamisen tiedetään tuottavan monia työelämävalmiuksia, mutta usein harrastusosaaminen jää pimentoon. Harrastuksen merkityksen tunnistavat erityisesti järjestö-, vapaaehtois- ja koulun harrastustoiminnassa mukana olevat nuoret. He myös kokevat saavansa harrastuksestaan eniten arvostusta ja konkreettista tulevaisuuden hyötyä esimerkiksi kesätyön haussa. (Nuorten harrastamisen vahvuustekijät 2019.)

Summaan vielä edeltäviä harrastamisen myönteisiä vaikutuksia sekä edelleen käsittelemätematiikkaa hiukan toisesta näkökulmasta Suvi Viljasen vaihtoehtolaji roller derbyn harrastamista käsittelevän tutkielman kautta. Viljanen on yhteisöpedagogiikan opinnäytteessään (2020) tarkastellut roller derbyn harrastajia ja heidän identiteettiään lajin lopettaneiden tarinallisen aineiston avulla. Nopeatempoinen joukkuepeli roller derby on erityisesti naisten laji, jossa keskeisiä piirteitä ovat myös feminismi, DIY-kulttuuri, yksilöllisen ilmaisun mahdollisuus ja yhdenvertaisuus. Opinnäytteen keskeisimpinä tuloksina selvisi, että nuoret aikuiset harrastajat saivat monia hyötyjä ja yhteisöllinen laji

vaikutti harrastajiin. Yksilötasolla resilienssi, omanarvontunto, minäpystyvyys ja rohkeus ovat Viljasen tunnistamia identiteetin osia, jotka roller derbyn harrastamisessa kehittyvät. Näiden lisäksi lajin kautta harrastajien kertomuksissa kävi ilmi, että oikeudenmukaisuus, avarakatseisuus, ammattitaito ja kehopositiivisuus olivat arvomaailmaan ja taitoihin liittyviä identiteetin osia, jotka ovat myös siirrettävissä muihin ympäristöihin, kuten moniin työelämässä sovellettaviin taitoihin. Erilaisuutta hyväksyvä ja yhdenvertaisuutta monin eri tavoin korostava vaihtoehtolaji on Viljasen aineiston mukaan tarjonnut moninlaisille harrastajille turvallisen tilan, jossa muualla yhteiskunnassa marginalisoiduille identiteeteille tarjoutui mahdollisuus harrastaa. Lisäksi alakulttuurinen, samanhenkisiä ihmisiä yhteen tuova laji on ollut monille harrastajille paitsi perheeseen rinnastettava tärkeä yhteisö, myös laji, joka on vetänyt puoleensa ja mahdollistanut liikunnallisen elämäntavan myös sellaisille, joita perinteinen urheilu ei kiinnostaa. (Viljanen 2020, 77–80.)

Viljasen (2020) roller derbyä käsittelevä opinnäyte avaa kuitenkin myös alakulttuurisen inklusiivisen, moninaisuutta avoimesti korostavan lajin ristiriitoja: ahtautta ja sisäistä toiseuttamista. Roller derby on voimauttavaksi kuvattu yhteisö, jossa nimenomaan yhdessä tekemällä voidaan voimaantua. Tähän yhdessä tekemiseen lajikulttuurin ympärillä tunnistettiin liittyvän myös huomattavasti ristiriitoja ja autenttisuuden vaateita. Tätä Viljanen (2020, 82) kuvaa seuraavalla tavalla:

Perinteisissä urheilulajeissa harrastaja voi kokea olevansa liian ”epänormaali” lajin normeihin verrattuna, mutta roller derbyssä nimenomaan ”liian normaalit” lajin harrastajat voivat kohdata toiseuttamista. Aineistossani näyttäytyi kuinka roller derbyn lajikulttuurissa yhteiskunnan perinteiset normit täyttävät harrastajat voivat kohdata kiusaamista, jonka perimmäisenä tarkoituksena voidaan olettaa olevan tarve palauttaa henkilö ”omalle paikalleen”, valtakulttuuriin. Roller derby voidaan käsittää olevan ennen kaikkea turvallisempi tilana heille, jotka eivät mahdu perinteiseen urheiluun. Väliin tippuvat harrastajat saattavat joutua kaksinkertaisen toiseuden tilaan, kun henkilö ei mahdu valtakulttuuriin eikä alakulttuuriin. (Mts. 82.)

Yhteisöllisyydessä on myös siis omat haasteensa. Kaikki eivät aina ole tervetulleita tai onnistu asettumaan olemassa oleviin yhteisöihin. Harrastamisen ja etenkin organisoidun yhteisöllisyyskeskeisen järjestötoiminnan tutkimuksessa onkin tarkasteltava myös näitä näkökulmia. Mitkä tekijät estävät nuoria osallistumasta alun perin? Miksi he eivät halua identifioitua (enää) osaksi tiettyjä yhteisöjä? Mikä esimerkiksi nuorisojärjestöön liittymisessä hankaa?

Sosiaalisten suhteiden, etenkin uusien ystävyysuhteiden luominen sekä hyödyn saaminen muuhun elämään on koettu keskeisiksi järjestötoiminnan motiiveiksi. Kun nuorten järjestöjäsenyyden syitä selvitettiin reilu 20 vuotta sitten (2001), valtaosa selvityksen kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti, että uusien ystävien saaminen, lupaukset työhön, opiskeluun tai elämään kytkeytyvästä hyödystä painaisivat paljon, jos heitä pyydetäisiin mukaan jonkin järjestön toimintaan. Lisäksi yhtenä perusteena nähtiin toki se, että toiminta olisi kiinnostavaa. Kaveripiiri vaikuttaa merkittävästi, sillä vuonna 2001 tehdyn kyselyn mukaan jopa 60% vastanneista nuorista harkitsisi jonkin järjestön toimintaan lähtemistä, jos useimmat kaverit ja ystävätkin menisivät. Yhdistyksissä tai seuroissa toimiminen onkin ennen muuta sosiaalista toimintaa ja niihin liittyneillä ihmisillä

on yhteisiä kiinnostuksen kohteita, tavoitteita ja päämääriä. Päivi Harinen (2005, 56), kirjoittaakin, ”Harrastamisen intensiivisyydestä riippuen toiminnan yksilölliset merkitykset voivat tietysti vaihdella, mutta tuskin yhteinen toiminta onnistuu tai edes jatkuu, jos myönteistä, yhdessä tekemisen ja kaveruuden tunnetta ei synny.” Nämä tulokset ja näkökulmat taustalla onkin hyvä lähteä selvittämään mikä motivoi ja kiinnittää 2020-luvun nuoria harrastus- ja kansalaistoimintaan.

Lopuksi: maailma muuttuu, harrastamisen tavat muuttuvat

Löyhä, järjestäytymättömän ja projektiluontoisen kansalaistoiminnan merkitys on kasvanut. Samoin globaalien tietoyhteiskunta on muuttanut pysyvällä tavalla nuorten osallistumista ja osallisuutta. Virtuaaliset tilat ovat uusia osallisuuden areenoita. Toisaalta myös lasten ja nuorten omaehtoiset ryhmät ja kaveripiirit, joissa toimintaan yhdessä joko yhdessäolon tai jonkin asian ajamisen vuoksi on tunnustettu yhdeksi uudeksi osallisuuden tilaksi. Kansalaisliikkeet toimivat paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti ja ovat löyhiä, ehkä yhden asian liikkeitä, jotka syttyvät ja sammuvat koko ajan. Hetkelliset, intensiiviset kohtaamiset ja verkostot sekä lyhytkestoiset kampanjat ja tempaukset ovat samoin yhteistoiminnan tiloja, joissa nykyaikana ihminen voi kokea toimijuutta ja osallisuutta. Esimerkiksi lasten ja nuorten epävirallisia yhteenliittymillä on suuri merkitys lasten ja nuorten sosiaalisina ympäristöinä. Tiedetään, että näiden ryhmien tarpeita ja potentiaalia tunnustetaan vain heikosti kunnallisessa päätöksenteossa ja palvelujärjestelmien kehittämisessä. (Kiilakoski & Gretschel 2012, 18–19.)

Organisoimaton toiminta ja instituutioiden ulkopuolinen elämä on usein myös jäänyt vähemmälle tutkimukselle, vaikka nuorten ikäryhmissä vapaa-aika ja ystävyysuhteet nousevat erityisen merkittäviksi elämänlaadun kannalta (Hakanen ym. 2019, 5). Ajankohtainen, viime vuosina kasvanut nuorten liikehdintä ilmastoaktivismiin parissa on esimerkiksi tällaista instituutioiden ulkopuolista ja organisoimatonta toimintaa, joka on ollut nuorilähtöistä. Sosiaalinen media luo ja lisää tällaisia ilmiöihin liittyviä, osin yksilön omassa elämässä toteutettavien aktivismien muotoja. Tämä toisaalta vähentää organisoitun nuorisojärjestötoiminnan roolia. Yhteiskunnallista vaikuttamista tehdään enemmän uusliberalistisesti yksilötasoisilla henkilökohtaisilla valinnoilla, ei perinteiseen tapaan järjestäytyneinä ryhminä. Yhteisöllisyys saattaa siitä huolimatta myös näissä uusissa muodoissa toteutua varsin hyvinkin, kun jokainen postaa oman kuvasta, stoorinsa tai minkä tahansa muotoisen osallistumisensa someen ”hästägin” kera. Massat voivat olla isoja, vaikuttavuutta voi tapahtua. Mikä ja millainen rooli nuorisovalan järjestöillä tässä muuttuvassa yhteiskunnassa on?

Nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista on tutkittu ja tutkitaan sekä seurataan suhteellisen aktiivisesti, laajempien yhteiskunnallisten tavoitteiden ja poliittisten toimenpiteidenkin vuoksi. Tutkimuksista voi tunnistaa päälinjoja, jotka puhuttavat myös nuorisovalalla ja nuorten toimintaympäristöissä ajankohtaisesti. Olen tuonut tässä katsauksessa aiemman tutkimuksen ja erilaisten hankkeiden valossa osin toisiinsa kietoutuvia näkökulmia harrastamisesta ja vapaa-ajasta, yhdenvertaisuudesta ja harrastamista estävistä tekijöistä sekä harrastamisen vaikutuksista ja merkityksistä nykyisessä suomalaisessa kehyksessä ja nuorten toimintaympäristöissä. Nämä kirjallisuuskatsauksessa esille tuomani säännölliset tiedonkeruut sekä vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyvät aiemmat kotimaiset

tutkimukset toimivat tutkimuksessamme kiinnostavina näkökulmia tarjoavina verrokki-aineistoina ja peilauspintoina.

Järjestökehitys näyttää olevan mukana sivulauseen omaisesti nuorten harrastamiseen ja vapaa-aikaan liittyvässä aiemmassa tutkimuksessa. Merkittävää on se, että nuorisojärjestöjä koskeva tutkimus on Suomessa ollut etenkin viime vuosina melko vähäistä, minkä paikkaamiseen Kentaurin tutkimustoiminnalla myös vastataan. Kentaurissa toteutettava tilastollinen nuorilta kerättävä aineisto selvittää harrastamista sekä yhdistysmuotoiseen ja organisoituun toimintaan osallistumista, minkä lisäksi kyselyssä selvitetään myös nuorilta heidän näkemystään harrastamisen ja osallistumisen tärkeydestä itselle. Erityisesti laadullinen aineisto pureutuu kokemuksen kuunteluun ja pyrimme monipuolisella aineistolla löytämään vastauksia osallistumisen merkityksellisyydestä nuoren elämässä.

Lähteet:

Amisbarometri 2019. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI Ry. Viitattu 16.4.2020. <https://sakkiry.fi/amisbarometri-2/>

Anttila, Anna 2018. Verrattain kehittävää, eli nuorisotutkijana tietoperustaisessa nuorisotyön kehittämishankkeessa. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Päivi Honkatukia & Sanna Aaltonen (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino, 327–248.

Anttila, Anna 2017. HYVÄ VAPAA-AIKA – PARASTA OPPIA. Raportti vapaa-ajan tuen vaikutuksista nuorten sosiaalisiin suhteisiin, koulumenestykseen ja peruskoulun jälkeisiin valintoihin. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. Viitattu 13.4.2021. https://vapari.munstadi.fi/files/2017/05/Anttila_Anna_Hyva_vapaa_aika_parasta_oppia.pdf

Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari 2016. Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 17. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Berg, Päivi 2015. Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika – lasten ja nuorten vertaissuhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. Nuorisotutkimus 33(3-4), 88-10. Viitattu helmikuussa 2021. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2015/3-4/sosiaali.pdf>

Berg, Päivi & Peltola, Marja 2015. Raising Decent Citizens – On Respectability, Parenthood and Drawing Boundaries. NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research, 23(1),36–51

Berg, Päivi & Kokkonen, Marja 2016. Urheilun Takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Fanikulttuuri. Nyt – Kirjoituksia faniudesta ja nuorisosta – kirjoitussarja, Nuorisotutkimusseura. Viitattu 16.4.2021. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/fanikulttuuri-kirjoitussarja>

Gretschel, Anu 2011. Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä – Nuorten näkökulma. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, julkaisuja 3/2011 & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 41. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotalo.pdf>

Haanpää, Leena 2019. Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 147. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu joulukuussa 2020. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/harrastustakuu_digi_final.pdf

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko 2019: Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 61, Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2, Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 215. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu joulukuussa 2020. <https://tie-toanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>

Hakovirta & Rantalaiho 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 16.4.2021 <http://hdl.handle.net/10138/37848>

Harinen, Päivi 2005. MITÄHÄN TEKIS? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusverkosto Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisusarja. Viitattu 16.4.2021. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mitahantekis.pdf>

Harinen, Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena 2009. Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Harrastamisen Suomen malli. OKM. Webinaari 8.10.2020. https://minedu.fi/documents/1410845/40279988/Suomen_mallin_webinaari_8.10.2020.pdf

Heljakka, Katriina 2020. Ratsastetut ja rakastetut. Kepparit mediaurheilullistuvan leikin välineinä. Kulttuurintutkimus, 37 (2020):3-4. 114–127. Viitattu 16.4.2021. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/91159>

Honkasalo, Veronika; Harinen, Päivi & Anttila, Reetta 2007. Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 15. Viitattu 16.4.2021. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/erilaisina.pdf>

Hyvä vapaa-aika. Hyvä vapaa-aika kehittämis- ja tutkimushanke 2013–2017. Viitattu 13.4.2021. <https://vapari.munstadi.fi/esittelymateriaaleja/>

Höntsä – Silta eteenpäin! -hanke. Metropolia. Viitattu 14.1.2021. <https://www.hontsa.metropolia.fi/hontsahanke>

Joki, Leena 2016. ”Lähdetään höntäämään!” Kielikello 1/2016. Viitattu 12.2.2021. <https://www.kielikello.fi/~lahdetaan-hontsaamaan->

Kiilakoski, Tomi & Gretschel Anu 2012. Muistiinpanoja demokraatiooppitunnista: Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus Viitattu 12.12.2020. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>

Kokkonen, Jouko & Kauravaara, Kati 2020. Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 175. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. Viitattu 13.4.2021. https://www.lts.fi/media/lts_julkaisut/julkaisut/eriarvoisuuden-kasvot-liikunnassa/eriarvoisuuden-kasvot-liikunnassa-artikkelikokoelma.pdf

Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. JYU DISSERTATIONS 31. Viitattu 15.4.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60002/978-951-39-7586-9_vaitos10112018%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Niemi, Johanna 2021. Höntsä-opas. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja, OI-VA-sarja 27. Viitattu 16.4.2021. <https://www.hontsaopas.fi/>

Nuorten akatemia, saavutettavan vapaa-ajantoiminnan askeleet. Viitattu 16.4.2021. https://www.nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2020/01/saavutettavan_vapaaajantoinnan_askeleet.pdf

Ojala, Anna-Liisa 2021. Kaukaloissa kasvanee. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 230. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Ojanen, Karoliina 2011. Tyttöjen toinen koti: Etnografinen tutkimus tyttökuultuurista ratsastustalleilla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1319. Helsinki: SKS. OKM a. Tiedote 4.2.2021: ”Saarikko: Harrastamisen Suomen mallin seuraava vaihe liikkeelle”. Viitattu. 15.3.2021. <https://minedu.fi/~saarikko-harrastamisen-suomen-mallin-seuraava-vaihe-liikkeelle>

OKM b. Harrastamisen Suomen malli. Viitattu 15.3.2021. <https://minedu.fi/suomen-malli>

OKM 2019. Harrastamisen strategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7. Harrastamisen strategia-työryhmä. Viitattu 16.4.2021. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-621-8>

Piippanen, Outi-Elina 2018. Cosplay luovana harrastuksena – Cosplayn ytimessä. Opin-
näytetyö yhteisopedagogi. XAMK Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu
16.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805117709>

Piispa, Mikko; Ojajarvi, Anni & Kiilakoski Tomi 2020. Tulevaisuusosko hukassa? Nuoret
ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta. Helsinki: Sitra. Viitattu 16.4.2021.
<https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusosko-hukassa.pdf>

Penttinen, Pekka & Ronkainen, Jussi 2013. Itä-Suomen nuorisopuntari: katsaus nuorten
hyvinvointiin Itä- Suomen maakunnissa 2010–2012. Mikkeli: Mikkelin ammattikorke-
koulun julkaisuja. Viitattu 13.4.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-588-380-3>

Penttinen, Pekka & Ronkainen, Jussi 2018. Itä-Suomen maakuntien nuoret – palvelu-
jen paitsiossa vai paalupaikalla? Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi
Känkänen (toim.) Nuoret palvelujen pauloissa – Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Hel-
sinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuoriso-
neuvosto. 34–45. Viitattu 13.1.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-200-0>

Poikolainen, Janne 2015. Musiikkifanius ja modernisoitua nuoruus: Populaarimusiikin
ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun alkuun. Nuorisotut-
kimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 168. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Pöysä, Ville & Tuusa-Hongisto, Sari 2017. Onks käyntii ja onks kyytii? Nuorille mer-
kitykselliset palvelut syrjäseudulla. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.)
Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina Nuorisotutkimusseuran/
Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 198, 221–236. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
Viitattu 16.4.2021. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf

Lapsen ääni 2018. Lasten kokemuksia vähävaraisuudesta ja kiusaamisesta kouluympä-
ristössä. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 13.1.2021. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2016/02/29092813/Pelastakaa_Lapset_Lapsen_Aani_2018_web.pdf

Lapsen ääni 2019. Miten perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa lasten unelmiin ja tulevai-
suuden suunnitelmiin? Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 13.1.2021. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2019/10/08094144/Lapsen_Aani_2019_web.pdf

Lapsen ääni 2020/1. Lasten näkemyksiä koronakeväästä. Pelastakaa Lap-
set ry. Viitattu 13.1.2021. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2020/05/22105112/Lapsen_aani_2020_FI_web.pdf

Lapsen ääni 2020/2. Perheen taloudellisen tilanteen vaikutukset lasten arkeen, vapaa-ai-
kaan ja hyvinvointiin. Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 13.1.2021. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2016/02/19092454/Lapsen-Aani-2020_raportti2_FI_FINAL.pdf

Lauha, Heikki & Tuominen, Suvi 2016. Kohti digitaalista nuorisotyötä. Verke.; Digitaalisuus järjestöjen nuorisotoiminnassa 2018. Verke. Viitattu 16.4.2021 <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/10/Kohti-digitaalista-nuorisotyota-1.pdf>

Lauha, Heikki 2020. Verke Blogi 1.4.: Nuorisotyö siirtyi verkkoon kertarysäyksellä. <https://www.verke.org/blog/nuorisotyö-siirtyi-verkkoon-kertarysäyksellä/>

Leino, Maija 2013: Pelkkä amatööri. Musiikin harrastan amatööri-identiteetin muodostuminen. Etnomusikologian vuosikirja, vol. 25, s.155–185.

Leppälahti, Merja 2009. Roolipelaaminen: Eläytymistä ja fantasia harrastusverkostoja. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 93. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Lukiolaisbarometri 2019. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. Viitattu 16.4.2020. <https://www.otus.fi/julkaisu/lukiolaisbarometri-2019/>

Luoma, Ulla-Maija; Kärkkäinen Pirkko; Pätynen Pirkko; Dahlman, Terhi & Naamanka, Leea 2021: Höntsätoiminnan yhteiskunnallinen merkitys ja vaikutus. Teoksessa Johanna Niemi (toim.) Höntsä-opas. Viitattu 16.4.2021. <https://www.hontsaopas.fi/vaikutus-ja-merkitys/>

Merikivi, Jani; Myllyniemi, Sami & Salasuo Mikko 2016. Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu huhtikuussa 2021. https://issuu.com/tietoanuorista/docs/lasten_ja_nuorten_vapaa-aikatutkimu

Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja & 2011. Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Möller, Reetta 2018. +16-vuotiaiden nuorten ajatuksia ja toiveita vapaa-ajasta Lahdessa. Teoksessa Eeva Sinisalo-Juha; Tuija Mehtonen & Anita Saaranen-Kauppinen (toim.) Walkabout – oppimisvaelluksella +16-nuorisotyön maastoissa. 62–70. Viitattu helmikuussa 2021. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2018/11/walkabout-korjattu.pdf>

Myllyniemi, Sami, & Berg, Päivi 2013. Nuoria liikkeellä!: nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö / Valtion liikuntaneuvosto / Nuorisosiain neuvottelukunta / Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 12.12.2020. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/08/Nuoria_liikkeell%C3%A4_Julkaisu_Nettiversio_korjattu.pdf

Myllyniemi Sami 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 12.12.2020. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2009.pdf

Naukkarinen, Tanja 2012. Roolipelaaminen nuoren identiteetin kehittäjänä. Opinnäytetyö Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012120418270>

Nieminen, Juha 2007: Vastavoiman hahmo - nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–43.

Nieminen, Juha 1995. Nuorisossa tulevaisuus: suomalaisen nuorisotyön historia. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Lasten keskus.

Nuorten harrastamisen vahvuustekijät 2019. Tulosraportti. Partio/Opintokeskus Sivis / TAT & T-Media. Viitattu 14.12.2020. <https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/selvitykset-ja-tutkimukset/opintokeskus-sivis-suomen-partiolaiset-harrastamisen-vahvuustekijat-raportti.pdf>

Rannikko, Anni 2018. Kamppailua kunnioituksesta: Vaihtoehtoliikunnan alakulttuurien moraaliset järjestykset. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 158. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 16.4.2021. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kamppailua_kunnioituksesta_rannikko.pdf

Sarkkinen, Mirkka 2015. ”Ei ole huolta että lähtisivät pahoille teille” - HOPE - YHDESSÄ & YHTEISESTI ry:n HARRASTUSTUEN MERKITYS LAPSIPERHEILLE. Opinnäytetyö sosiaalialan koulutusohjelma. Karelia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.12.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015060111549>

Sinivuori, Timo 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa. Acta Electroniva Universiyaytis Tampensis 172. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 16.4.2021 <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5336-0>

Stebbins, Robert. A.2001. Serious Leisure. Society 38, May/June, 53–57.

Suomisanakirja.fi Viitattu 14.12.2020 <https://www.suomisanakirja.fi/harrastus>

Suomen virallinen tilasto (SVT). Vapaa-ajan osallistuminen. Verkkojulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 16.12.2020 <http://www.stat.fi/til/vpa/kas.html>

TAT 2020. Mitä seuraavaksi? TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020. Viitattu 16.4.2021. <https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/09/Mit%C3%A4-seuraavaksi-TAT-Nuorten-tulevaisuusraportti-2020.pdf>

Tormulainen, Aino 2018. Tyttöenergialla kasvaneet: Postfeministisen populaarikulttuuri-ilmion yhdessä muistellut merkitykset. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 207. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi 2016. Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset? Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö. Viitattu helmikuussa 2021. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2016/10/Syrj%C3%A4kylien-nuoret-unohdetut-kuntalaiset.pdf>

Vauhkonen, Teemu; Kallio, Johanna & Erola, Jani 2017. Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka. 82 (2017):5, 501-512. Viitattu 17.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2

Vapaa-ajan osallistuminen, Elinolot 2018. Viitattu 16.12.2020. https://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_fi.pdf

Valaskivi, Katja 2009. Pokemonin perilliset. Japanilainen populaarikulttuuri Suomessa. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja sarja A 110/2009. Viitattu 16.4.2021. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7617-4>

Viljanen, Suvi 2020. Turvasataman rajanvetoja: Narratiivinen tutkimus identiteetin rakentumisesta roller derbyn lajikulttuurissa. Yhteisöpedagogi YAMK opinnäyte. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.3.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020112624406>

Välisalo, Tanja & Ruotsalainen, Maria 2020. Nuorten uudet urheiluidolit – E-urheilun valtavirtaistuminen ja faniuden muodot. Näkökulma. Fanikulttuuri. Nyt – Kirjoituksia faniudesta ja nuorisosta. Nuorisotutkimusseura. Viitattu 16.4.2021. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma56>

Toimintaympäristöt

– nuorisotyö, järjestöt ja kansalaistoiminta

Linkitystä nuorisotyö – nuorisojärjestö – nuorisotoiminta

Eeva Sinisalo-Juha

Seuraavassa pohdin nuorisotyön, nuorisojärjestön ja nuorisotoiminnan suhdetta toisiinsa. Nuorisotyötä toteutetaan globaalissa mittakaavassa yleisimmin nuorisojärjestöissä. Nuorisotyöntekijöiksi voidaan yhtä hyvin nimittää järjestön vapaaehtoisia kuin koulutettuja palkattuja ammattilaisia. Myös suomalaisen nuorisotyön juuret ovat järjestöissä. Nykyisin kuitenkin kunnille on laissa annettu järjestämisvastuu nuorisotyöstä, joka yleensä tarkoittaakin, että kunta itse järjestää nuorisotyön. Samalla esimerkiksi myös nuorisotyön piiriin kuuluvat työmuodot kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta ovat usein järjestöjen toimintaa. Järjestöjen toimesta toteutuva nuorisotyö voi olla avointa, kohdennettua tai tietyn kiinnostuksen ympärille rakentuvaa. Nuorisotoiminta voi toteutua kunnallisen nuorisotyön puitteissa, nuorisojärjestössä tai nuorten omana toimintana. Suomalaisessa keskustelussa onkin jossain määrin lähdetty mieltämään nuorisotyö kunnalliseksi toiminnaksi sen sijaan, että nuorisotyö olisi yläkäsite kunnissa, järjestöissä tai nuorten ryhmissä tapahtuvalle toiminnalle. Onkin olemassa uhkakuva, jossa suomalainen nuorisotyö hajautuu, eikä sitä enää tunnisteta samasta arvopohjasta ponnistavaksi nuorten kasvua, osallisuutta ja toimijuuden kehittymistä edistäväksi toiminnaksi.

Kun puhutaan nuorisotyöstä, mistä puhutaan

Nuorisotyön määrittelyä on moni yrittänyt. Monia yhteneväisiä tekijöitä niistä löytyy, mutta eroavaisuusiakin yhtä lailla. Sinänsä nuorisotyö tunnistetaan

suurimmassa osassa maailmaa, mutta aina ei välttämättä puhuta samasta asiasta. Suomalaisen nuorisotyön määrittelyssä on historiallisena painolastina sen juurien kiinnittymisen kansalaisyhteiskuntaan ja järjestöihin. Niiden kautta on syntynyt oikeutus nuorisotyön menetelmä- tai kontekstilähtöiseen itsemäärittelyyn, joka luettavissa muun muassa lukemattomissa yhdistysten, järjestöjen, kuntien ja seurakuntien toimintasuunnitelmissa ja -kertomuksissa. (Nieminen 2015; Laitinen 2018.) Seuraavassa esittelen muutamia näkökulmia nuorisotyön määrittelyyn.

Suomalaisen nuorisotyön keskeisin määrittäjä lienee Nuorisolaki (1285/2016). Suomen hallituksen antamasta esityksestä eduskunnalle nuorisolain hyväksymiseksi (HE111/2016) ja hyväksytystä laista on löydettävissä raamitusta suomalaiselle nuorisotyölle. Laissa esitetyillä määrittelyillä on merkitystä muun muassa silloin, kun nuorisotyöhön haetaan resursseja julkisen sektorin budjeteista, esimerkiksi OKM:lta, AVI:lta tai kunnalta. Samalla on hyvä muistaa, että lain määritelmät koskevat lähinnä kuntia, joilla on vastuu nuorisotyön järjestämisestä. Järjestöjen nuorisotyössä tavoitteet ja menetelmät kumpuavat järjestön aatteesta, tavoitteista ja nuorisotyötä käytännössä toteuttavien henkilöiden käsityksestä nuorisotyöstä.

Nuorisolaki käsittelee nuorisotyötä, nuorisotoimintaa ja nuorisopolitiikkaa. Nuorisotyö on laissa yksi yläkäsite, joka sisältää eri nuorisotyön toimintaympäristöjä ja menetelmiä. Nuorisotyön merkittävimäksi tavoitteeksi nousee aktiivisen kansalaisuuden mahdollistuminen yhdenvertaisesti kaikille nuorille ja nuorten oman yhteiskunnallisen toimijuuden rakentuminen. Nuorisotyön tarkoituksiksi onkin kirjattu nuoren kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukeminen yhteiskunnassa. Yhtenä nuorisotyön lähtökohtana on, että nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista ja se tapahtuu nuoren vapaa-ajalla. Keskeisinä nuorisotyön menetelminä ovat toisaalta nuoren kohtaamien ja toisaalta yhdessä nuorten kanssa toimiminen. Toimitaan sekä yksittäisten nuorten että nuorten ryhmien kanssa. Nuorisotyötä määritetään nuorilähtöiseksi työksi, jolloin keskiöön nousee nuoren ja hänen omien ajatustensa ja tarpeidensa kunnioittaminen sekä niiden tukeminen. Nuorisolaki nimeää nuorisotyön ja nuorisopolitiikan kuntien tehtäviksi. Nuorisotoiminnalla tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa nuoret itse tuottavat toiminnan sisällön ja myös toteuttavat sen. Tässä keskeisintä on nuorten oma aktiivisuus, ei niinkään toiminnan sisältö tai sen muoto. Se voi olla nuorisoalan järjestön tai jonkun muun ryhmän puitteisissa tapahtuvaa toimintaa tai yhtä lailla kunta voi luoda puitteita nuorten omatoimiselle tekemiselle. Kuntien vastuulla on järjestää nuorille suunnattuja palveluita ja tiloja ja tukea nuorten kansalaistoimintaa. Näin mahdollistetaan nuorisotyö ja nuorisotoiminta. Toteutuksessa kunnat voivat hyödyntää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, kuten toiset viranomaiset, seurakunnat tai järjestöt. (HE111/2016; Nuorisolaki 2016.)

Eurooppalaisen nuorisotyön määrittäystä voisi hakea vaikkapa Euroopan Neuvoston Ministerikomitean suosituksesta jäsenvaltioiden nuorisotyöstä. Se pohjaa vahvasti muun muassa EU:n peruskirjaan Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksesta. Suosituksen tavoitteena on löytää jotain yhdistävää 47 EU:n jäsenvaltion nuorisotyöstä. Suosituksessa vastuu nuorisotyön kehittämisestä on annettu valtioille. Siinä on monia samoja elementtejä kuin Suomen nuorisolaissa, muun muassa nuorisotyö voi kohdentua yhteen nuoreen tai nuorten ryhmään ja että nuorisotyön tavoitteina ovat esimerkiksi aktiivinen osallistuminen, osallisuuden edistäminen ja nuorilähtöisyys. Erona on EU:n suosituksen vahva painotus epäviralliseen oppimiseen, jonka avulla voidaan vahvistaa nuorten

elämänhallintataitoja, kuten kriittinen ajattelu, vuorovaikutustaidot, ongelmanratkaisutaidot ja tiimityöskentelytaidot, joiden voidaan ajatella edistävän työllistymistä. Suosituksessa nähdään nuorisotyön roolina sen mahdollistaminen, että nuoret voivat olla nuoria yhdessä. Nuorisotyön tehtäväksi myös nähdään nuoren identiteetin kehittymisen tukeminen. Haasteellinen kysymys liittyy siihen, kuka on nuorisotyöntekijä. Suositus päätyykin toteamaan, että ydinkompetenssit ratkaisevat eli arvot, asenteet, taidot, tiedot ja kriittinen ymmärtäminen. Nuorisotyöntekijä voi olla koulutettu ammattilainen tai vapaaehtoinen. Suosituksessa toki todetaan, että nuorisotyöntekijöiden koulutus on yksi avain ydinkompetenssien varmistamiseen. (Committee of the Ministers of Council of Europe 2017; Committee of the Ministers of Council of Europe, 2020.)

Brittiläinen Bernard Davies (2005, 21) nimittää alkuperäisessä nuorisotyön manifestissaan nuorisotyötä keskeneräiseksi käytännöksi (unfinished practise). Hän perustelee ajatustaan sillä, että nuorisotyön interventiot tapahtuvat vuorovaikutuksessa, eikä niistä juurikaan ole suoraan osoitettavissa tuloksia. Kun Davies 10 vuotta myöhemmin kirjoitti uudelleen manifestin, hän painotti nuorisotyön prosessimaisuutta. Työskentelylle on luonteenomaista epävarmuus tuloksista: Nuoren kasvua tuetaan, ongelmia ratkotaan sitä mukaan, kun niitä ilmaantuu, samoin kuin monia muitakin eteen tupsahtavia kysymyksiä. Sitovaa näyttöä nuorisotyön tuloksista on kuitenkin vaikeaa osoittaa. (Davies 2015, 111–116.)

Jon Ord ja Manfred Zetner (2018, 20) ovat omassa pohdinnassaan tulleet siihen tulokseen, että nuorisotyössä merkityksellinen tulos ei ole esimerkiksi hyvin suunniteltu kerho, jossa asiat tapahtuvat aivan suunnitelman mukaan, vaan pikemminkin kaikki ne poikkeamat suunnitelmasta, joita tulee eteen ja joita yhdessä nuorten kanssa ratkotaan. Tässä yhteisessä ratkomisessa ovat sisäänrakennettuina nuorten osallisuus ja toimijuus. Tällaista tulosta, joka syntyy siitä, että suunnitelmaa on matkan varrella paranneltava, on vaikeaa kuvata nuorisotyön ulkopuolelle menestykseksi. Aivan vastaavasti Tomi Kiilakoski (2015, 170–172) on havainnut, että nuorisotyössä prosessin aikana tehtävät asiat ovat tärkeämpiä kuin se mitä prosessin tuloksena valmistuu. Kiilakoski, Viljami Kinnunen ja Ronnie Djubsund (2017, 115; Kinnunen 2015, 61–64) päätyivätkin Kokkolan nuorisotyön opetussuunnitelmahankkeessa määrittämään nuorisotyötä suhdeteorian avulla, jossa nuorisotyön vaikutus rakentuu kahdeksan tehtävän kautta:

1. Nuoren yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen
2. Nuoren suhde toisiin nuoriin
3. Nuoren suhde luotettaviin aikuisiin
4. Nuorten suhde palvelujärjestelmään ja rakenteisiin
5. Nuoren suhde alueeseen ja omaan lähiympäristöön
6. Nuoren suhde päätöksentekoon ja yhteiskuntaan
7. Nuoren suhde maailmaan, kulttuuriin ja luontoon
8. Nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon ja nuorten olosuhteisiin vaikuttaminen.

Janet Batsler (2008) kuvaa nuorisotyötä nuoren ja nuorisotyöntekijän vapaaehtoiseksi kasvatussuhteeksi. Se perustuu luottamukseen ja kumppanuuteen. Siitä tekee erityisen se, että nuori itse määrittää missä ja kuinka pitkään kohtaaminen tapahtuu. Kun mietitään kohtauksia esimerkiksi lääkärin, opettajan tai sosiaalityöntekijän kanssa, ne pääsääntöisesti tapahtuvat niin kutsutussa vastaanottotilassa, ennalta määritettyyn aikaan ja siellä käsitellään asiaa, joka myös on ennalta määritelty. Nuorisotyössä nuori kohdataan siellä missä nuori on, silloin kun se hänelle sopii ja käsitellään asioita, jotka siinä tilanteessa nousevat. Tapaamispaikka voi olla kadulla, kerhohuoneessa tai digitaalisessa ympäristössä. Usein samalla tehdään yhdessä jotain, joka on nuoresta kiinnostavaa: valokuvausta, ruokaa tai teatteria.

Burkhard Müller (2006) on verrannut varhaiskasvatusta ja nuorisotyötä. Hänen havaintonsa mukaan niitä yhdistää moni asia, kuten aktiivinen läsnäolo, havainnointi ja tilannesidonnainen kasvatus. Ulospäin nuorisotyö voi näyttäytyä läsnäoloksi, mutta käytännössä näennäisen oleilun takana on jatkuva havainnointi ja valppaus tarvittaessa puuttua tilanteisiin. Kasvatus tapahtuu kuin vahingossa muun toiminnan ohessa, se ei näyttäyty ulospäin suunnitelmalliselta tai tavoitteelliselta, mitä se kuitenkin on. Yhdessä oleminen ja tekeminen mahdollistaa jutustelun ja vaikeidenkin asioiden käsittelyn kuin vahingossa. Müller mukaan nuorisotyö tuottaa nuorille kokemuksen osallisuudesta demokraattisessa kansalaisyhteiskunnassa.

Nuorisotyö on kasvatustehtävä. Informaalikasvatus on nuorisotyön ydintä, toki samasta asiasta käytetään monia muitakin käsitteitä, suomalaisessa kontekstissa on juurtunut kohtaamisen käsite. Samalla nähdään yhtenä nuorisotyön tavoitteena nuorten mahdollisuudet nonformaaliin oppimiseen nuorisotyön tuloksena. Nonformaali oppiminen tekee nuorisotyötä näkyväksi, mutta todelliset nuoren kasvua tukevat tulokset tapahtuvat formaalin kasvatuksen tuloksena. Sitä onkin huomattavasti vaikeampaa osoittaa tai mitata. Tämä kasvatustehtävä myös lienee se erityisyys, joka erottaa nuorisotyön järjestöt muista nuorten parissa toimivista järjestöistä.

Mitä nuorisotyössä käytännössä tehdään?

Edellä olevien kuvausten perusteella on vaikeaa löytää mitään yhtymäkohtia nuorisotyölle ja nuorten harrastustoiminnalle. Tämä on yksi nuorisotyön dilemmoista. Fokus on nuorena, nuoren kasvun tukemisessa, osallisuudessa ja toimijuuden edistämässä. Ne eivät kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan ovat kuin sisäänrakennettuina kaikessa nuorisotyön puitteissa tarjottavassa toiminnassa. On siis kovin eri asia puhua nuorisotyön tehtävistä tai tavoitteista kuin siitä, mitä nuorisotyössä käytännössä tehdään näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kansainvälisessä nuorisotyön tutkimushankkeessa, "Developing and Communicating the Impact of Youth Work in Europe" kysyttiin nuorilta itseltään, mitä nuorisotyö on merkinnyt heille. Vastaajia oli sekä kunnallisen että järjestön nuorisotyön piiristä. Näistä nuorten vastauksista löytyy se moninaisuus mitä nuorisotyö tarjoaa nuorille. Suomalaisista nuorista (n=123) 30 % kertoi nuorisotyön mahdollistaneen oppimista, esimerkiksi erilaisia taitoja soveltamisesta kokoustekniikkaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Seuraavaksi eniten nuoret kuvasivat saaneensa uusia harrastuksia kuten muun muassa bändit, taidekerho, teatteritoiminta, valokuvaus, luontotoiminta, kokkikerho, radiotoiminta, kotieläinten hoito, urheilu, e-pelaaminen, kerhon ohjaaminen. Moni

nuori kuvasikin, ettei olisi itse joko löytänyt tai yksin uskaltanut harrastuksen pariin tai siihen ei olisi ollut ylipäättään taloudellista mahdollisuutta. Nuorisotyö onkin merkittävä nuorten harrastustoiminnan mahdollistaja, vaikka itse harrastustoiminta vaikuttaa-kin olevan lähinnä keino saavuttaa nuorisotyön ääneen lausuttuja tavoitteita.

Nuorisotoiminta on nuorten itse järjestämää toimintaa. Nuorisotyön roolina on mahdollistaa ja tukea sitä. Nuorisotoiminta lähtee nuorten omasta tarpeesta. Se voi liittyä esimerkiksi ryhmän kokoamiseen roolipelin aikaansaamiseksi, skeittirampin rakentamiseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai oman tilan valtaamiseen. Nuorisotoiminta on pääosin määriteltävissä harrastamiseksi, mutta onko harrastaminen liian kevyt ilmaus nuorten tahdolle rakentaa parempaa tulevaisuutta. Toinen nuorisotoimintaan liittyvä kysymys on näiden toimintaryhmien jatkuvuudessa. Monet niistä muuntuvat yhdistyksiksi saavuttaakseen legitimiin aseman esimerkiksi avustuksien hakemisen helpottamiseksi tai vuokrasopimusten solmimiseksi. Itseäni pohdituttaa, jaksako nuorten aktiivisuus ja usko asiaansa kantaa, huolimatta järjestömuodon edellyttämistä byrokraattisista kiemuroista. Vai onko ehkä tavoitteena saadakin nämä nuorisotoiminnan ryhmät taltutettua tunnistettaviksi ja ehkä hallittaviksikin perinteisiksi toimijoiksi. Nuorisotyön kontekstissa tätä on syytä pohtia, jotta nuorisotoiminnalla säilyy yhteys omiin lähtökohtiinsa ja se edelleen innostaa mukaan toimimaan.

Lähteet:

Batsleer, Janet 2008. *Informal learning in youth work*. Los Angeles: Sage.

Committee of the Ministers of Council of Europe 2017. Recommendation CM/Rec (2017)4 and explanatory memorandum. Strasbourg: Council of Europe. Viitattu 20.4.2021. <https://rm.coe.int/cmrec-2017-4-and-explanatory-memorandum-youth-work-web/16808ff0d1>

Committee of the Ministers of Council of Europe 2020. Youth Work in Spotlight. Guide to recommendation CM7Rec (2017)4 of the Committee of the Ministers of the Council of Europe to the member States on youth work. Strasbourg: Council of Europe.

Davies, Bernard 2005. *Youth Work: A Manifesto for Our Times*. Youth & Policy, number 88, 1–20.

Davies, Bernard 2015. *Youth Work: A Manifesto for Our Times - Revisited*. Youth & Policy, number 114, 96–117. <https://www.youthandpolicy.org/wp-content/uploads/2017/06/davies-youth-work-manifesto-revisited.pdf>

HE 111/2016 2016. Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi. Viitattu 21.4.2021. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160111>

Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie 2017. Talolta kaduille – yhteisöllinen nuorisotyö työmuotona. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 42 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196, 103–125.

Kinnunen, Viljami 2015. Toinen luku: Nuorisotyön tavoitteet ja perustat, Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (toim.) Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu 5, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 169, 55–70.

Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Dissertations 31.

Müller, Burkhard 2006. Similarities and links between early childhood education and informal education in youth work for adolescents. *European Early Childhood Education Research Journal*, 14(2), 21–33.

Nieminen, Juha 2015. Jälkisanat. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu 5, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 169, 203–216.

Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 21.4.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>

Ord, Jon & Zentner, Manfred 2018. European Youth Work Policy Context. Teoksessa Ord, Jon & Carletti, Marc & Cooper, Susan & Morciano, Daniele & Siurala, Lasse & Taru, Marti (toim.) *The Impact of Youth Work in Europe: A Study of Five European Countries*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu 56, 17–31.

Siurala, Lasse & Sinisalo-Juha, Eeva 2018. The Impact of Youth Work in Finland. 'Learning', 'Diversity' and a 'Cool Atmosphere'. Teoksessa Ord, Jon & Carletti, Marc & Cooper, Susan & Morciano, Daniele & Siurala, Lasse & Taru, Marti (toim.) *The Impact of Youth Work in Europe: A Study of Five European Countries*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu 56, 138–155.

Järjestöt ja nuorisojärjestöt – mitä ne ovat ja mitä ne tekevät?

Pekka Kaunismaa

Aluksi

Tässä kirjoituksessa pyritään tekemään selkoa siitä, mitä tarkoittaa nuorisojärjestö ja luonnehtimaan yleisellä tasolla, mitä nuorisojärjestöt tekevät. Kirjoituksessa näkökulma rakennetaan yleisemmän järjestötiedon perusteella siten, että tarkastellaan, millaisia organisaatioita ja toimintajärjestelmiä järjestöt oikeastaan ovat. Tämän tarkastelun tulosten perusteella tarkastellaan nuorisojärjestöjen piirteitä.

Kirjoituksen motivaatioperustan muodostaa tarve selvittää nuorisojärjestön käsitettä ja sovellusalaan empiiristä tutkimusta varten. Osaamiskeskus Kentaurin tutkimusosiossa on tarkoitus selvittää, miten nuorten järjestö- ja harrastustoiminta vaikuttaa nuorten kasvuun ja osallisuuteen sekä niiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tässä kirjoituksessa pohjustetaan nimenomaan kysymystä, minkälainen toimintaympäristö on nuorten järjestötoiminnalla ja siten suurelta osin myös harrastustoiminnalla. Siis millaisia organisaatioita ja toimintajärjestelmiä nuorten järjestötoimintaa tuottavat järjestöt ovat.

Tarkastelu etenee siten, että aluksi tarkastellaan järjestöön liittyvää käsitteistöä. Käsitteistö on jossain määrin monimuotoista, mikä juontuu paitsi siitä, että rakkaalla lapsella on monta nimeä, kieli myös moninaisista yhteiskunnallisista odotuksista ja tarpeista, mitä järjestöille on kohdistettu. Käsitteen tarkastelusta

edetään pohtimaan sitä, millaisia organisaatioita järjestöt oikeastaan ovat. Järjestöthän ovat muun muassa organisaatioita eli tarpeiden ja tavoitteiden ympärille muodostuneita, muodollisia toimijasuhteita ja päätöksentekorakenteita sisältäviä toimintakokonaisuuksia. Järjestöt ovat toisaalta myös ihmisten toimintaa, ja tätä teemaa tarkastellaankin seuraavassa, kirjoituksen kolmannessa osassa. Kirjoituksen päätteeksi saavutettua tietoa sovelletaan kysymykseen: mitä oikeastaan ovat nuorisojärjestöt?

Mitä järjestö tarkoittaa?

Suomen kielessä on kaksi sanaa, jotka merkitykseltään ovat hyvin lähellä toisiaan: järjestö ja yhdistys. Ne ovat niin lähellä merkitykseltään, että niitä voidaan käyttää synonyymeinä eli viittaamaan samaan käsitteeseen. Järjestö tai yhdistys on ihmisten tai heidän muodostamien yhteisöjen tavoitteellisia organisaatioita.

Aivan täysiä synonyymejä ne eivät taida olla. Hyvää kirjakieltä tarkkaillessa, voi esimerkiksi todeta, että puhutaan esimerkiksi keskusjärjestöistä, ei koskaan keskusyhdistyksistä. Pääosin sanotaan paikallisyhdistys, vaikka on järkevää puhua myös paikallisjärjestöstä. Jälkimmäinen kuulostaa kuitenkin hieman kankeammalta kielenkäytöltä tai ainakin viittaa muodollisempia tehtäviä tavoittelevaan toimijaan kuin paikallisyhdistys. Ja puhutaanhan rikollisjärjestöstä tai kansainvälisestä järjestöstä, ei koskaan rikollisten yhdistyksestä tai esimerkiksi YK:sta kansainvälisenä yhdistyksenä. Aivan täysiä synonyymejä järjestö ja yhdistys eivät ole, mutta tämän kirjoituksen tarkastelun kohteen kannalta ei ole syytä tehdä käsitteellistä eroa niiden välille.

Nuorisojärjestöt tai nuorisoyhdistykset ovat yhdistysmuotoisia toimijoita, joiden kohderyhmänä, jäsenenä, osallistujina ja/tai päätöksentekijöinä ovat nuoret. Tarkempaan eritelyyn siitä, tulisiko erilaisille nuorisojärjestöille kehittää sanastoa palataan kirjoituksen lopussa. Saattaa olla enemmän kuin nyanssieroja, kun puhutaan sanoilla nuorten yhdistykset, nuorisojärjestöt tai järjestöt, joiden kohderyhmänä ovat nuoret. Nuorisojärjestöt eivät ole yhtenäinen joukko ja lopussa siis palataan tähän aiheeseen.

Seuraavassa sanoja “järjestö” ja “yhdistys” avataan pohtimalla niiden lähisanastoa. Tämä sen vuoksi, että päästäisiin niiden ilmeistä merkitystä syvemmälle siihen, miten niihin liittyvä merkitys rakentuu. Molemmat sanathan on muodostettu 1800-luvun aikana uusina suomen kielen sanastokeksintöinä. Tarkemmin etymologisiin juuriin menemättä, kysymys on ollut uudissanoista, joihin on haettu mallia muissa kielissä muodostuneesta sanastosta.

Ruotsin “förening” ja saksan “verein” ovat antaneet mallin suomen kielen sanalle yhdistys. Kaikissa näyttää olevan viittaus siihen, että jostakin lähtökohdasta tehdään yhteinäisyyttä. Arvoituksellista on, mistä oikeastaan tehdään yhteistä tai yhtenäistä. Moninaisuudesta ja erilaisuudestako? Vai kenties ihmisten toiminnasta, tarpeista ja tavoitteista? Sanan “yhdistys” takana näyttäisi olevan lukusanasta yksi lähteviä attribuutteja: yhtenäinen, yhdenmukainen, yhdistävä, yhteinen, yhdessä. Tarkemmin voisi sanoa, että yhdistys on kaikkea tätä:

- se *yhdistää* ihmisiä, heidän intressejä ja tarpeita, tavoitteita,
- se on *yhteistä* toimintaa, toimintatapoja ja organisoitumista ja tuottaa yhteistä hyvää,
- se on *yhdessä* tekemistä, edustamista ja vaikuttamista,
- se on mielipiteiden, arvojen ja toimintatapojen *yhtenäisyyttä*.

Yhdistävä, yhteinen, yhdessä tehty ja yhtenäinen. Nämä ovat ennen kaikkea ihmisten vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä asioita. Yhdistyksen terminologia viittaa siten ihmisten toiminnan yhteenliittymiseen.

Järjestön käsitteelle mallia on ilmeisesti antanut ennen kaikkea organisaatioon liittyvä sanasto. Ruotsin kielessä järjestöistä puhutaan “förening” sanan ohella termillä “ideella organisation”. Englanninkielessä on yleisenä käytössä antiikin kreikasta juontuva “organization” ”non-governmental”, “non-profit organization” tai “voluntary organization”. Siinä missä organisaatioterminologia – joka muuten ei ole lainkaan juurtunut suomalaiseen yhdistyssanastoon – tarvitsee tarkentavan termin (aatteellinen, ei-valtiollinen, ei-voittoon tähtäävä tai vapaaehtoinen), järjestö on näppärämpi siinä, että se sisältää viittauskohteensa ilman lisämääreitä. Suomen kielessä yhdistys/järjestö erottuu organisaatiotyypinä julkisesta organisaatiosta tai yrityksestä.

Järjestön lähisanoista etsimättä tulevat mieleen sanat “järjestys” ja “järjestää”. Kuvas- taako tämä sanan muodostamisajankohdan järjestyksenkaipuuta kansalaistoimintaan? Sanan organisaatio taustallahan on alun perin kreikankielinen “organon”, joka merkitsee välinettä, työkalua tai ruumiin elintä. Tällainen työkalumainen tai elimellinen merkitys ei ole siirtynyt suomen kielen terminologiaan.

Järjestö on järjestää, järjestyy, luo järjestystä ja kenties jopa järkeistää:

- se *järjestää* tapahtumia, toimintaa,
- sen kautta *järjestyään* yhteisen asian ympärille, organisaatioon ja sen hallintoon,
- sen avulla tehdään *järjestys* tavoitteisiin, organisaatioon, ihmisten keskinäisiin suhteisiin, yhteiskunnalliseen edustamiseen.

Yhdistykseen ja järjestöön liittyvät merkitykset näyttävät kumpuavan perin erilaisista miellelyhtymäympäristöistä. Toisaalta viitataan ihmisten yhdessä tekemiseen ja yhteisiin asioihin ja toisaalta järjestykseen ja järjestämiseen. Tiivistäen tämä kielen kaksinaisuus näyttäisi olevan asioiden kaksinaisuutta: yhdistys/järjestö on sekä toiminnallinen vuorovaikutuksen kokonaisuus että muodollinen organisaatio. Tarkoitus ei ole tässä sanoa, että yhdistys olisi ihmisten yhteenliittymä ja järjestö muodollinen organisaatio. Ei, vaan, kysymyksessä on sama käsite, jolla on ominaisuutena sekä yhteenliittymä että organisaatio. Se on sekä toimintaa että rakenne.

Järjestöllä ja yhdistyksellä on lisää sanaserkkuja, jotka ainakin osittain viittaavat samaan asiaan. Esimerkiksi sana “seura” esiintyy monen yhdistyksen nimessä: palloseura, purjehdusseura, tieteellinen seura. Viittauskohta näyttäisi olevan yhdessä, muiden seurassa

tekeminen. Kielellisesti vanhempi merkitys on uskonnolliset seurat, joka viittaa siis ihmisten kokoontumiseen uskonnolliseen tapahtumaan. “Kerho” on toinen yleinen sana, jolla viitataan yhdistyksiin. Siinä viittauskohde assosioituu sanan toiseen merkitykseen: fyysiseen kokoontumispaikkaan.

Sanoja ja niiden yhtymäkohtia toisiin sanoihin analysoimalla on osoitettu jotakin olennaista siitä, mitä järjestön käsitteellä tarkoitetaan. Tässä kirjoituksessa käytetään tästä eteenpäin järjestöä ja yhdistystä synonyymisesti. Mutta palataan vielä hetkeksi kysymykseen, mitä tarkoitetaan järjestön käsitteellä. Tutkimuskirjallisuudessa on tästäkin käsitteestä varsin vaihtelevia määritelmiä. Määritelmissä yleensä toistuvat tietyt ydinasiat, kuten seuraavat:

- ihmisten yhteenliittymä,
- tarpeisiin tai intresseihin perustuva tehtävä,
- muodollinen organisaatiomuoto, esimerkiksi kirjoitetut säännöt ja määritetyt toimivaltasuhteet,
- vapaaehtoinen kuuluminen ja liittyminen,
- itsenäinen ja jäsendemokraattinen päätöksenteko,
- yleishyödyllinen tai aatteellinen tavoite,
- taloudellisen voiton jakaminen jäsenille on kielletty,
- päätöksenteon riippumattomuus julkishallinnosta.

Tarkkaa ja yksiselitteistä määritelmää järjestöstä voi olla vaikea laatia. Tämä juontuu enimmäkseen siitä, että ilmiö sellaisenaan ei ole tarkkarajainen. Onko netissä kokoontuva yhteisö järjestö? Tai rikollisjärjestö? Koskevatko edelliset piirteet sitäkin vai pitäisikö oikeastaan puhua rikollisyriytyksestä, koska se tavoittelee ensisijaisesti yksityistä (ja vieläpä lainvastaista) etua? Olivatko esimerkiksi Neuvostoliitossa toimineet nuorisjärjestöt järjestöjä lainkaan, koska ne tosiasiallisesti olivat riippuvaisia valtionhallinnosta? Näihin kysymyksiin ei taida olla yksiselitteistä vastausta. Päädytään siihen, että tarkka määritelmä on yksityiskohdiltaan lopulta varsin tahdonvarainen tai juontuu käytännöllisestä tai teoreettisesta viitekehyksestä.

Järjestö organisaationa

Organisaatio on kollektiivinen toimija, joka koostuu ihmisistä ja heidän toiminnastaan. Organisaatiolla on yhteinen tavoite ja sillä on tavoitteeseensa nähden tarkoituksenmukainen rakenne. Järjestö on tietynlainen organisaatio, joka juridisilta ja sosiaalisilta ominaispiirteiltään eroaa muista organisaatioista, kuten julkishallinnollisista, yritysten, säätiöiden tai osuuskuntien muodostamista organisaatioista. Juridisesti järjestöorganisaatiota määrittelee Suomessa yhdistyslaki. Yhdistyslain määrittämiä keskeisiä piirteitä ovat ennen kaikkea hallinnollinen itsenäisyys, toiminnan yleishyödyllisyys, vapaaehtoinen jäsenyys sekä periaate, jonka mukaan järjestö ei saa jakaa taloudellista voittoa osakkailleen, siis jäsenilleen. Yhdistyslaki määrittelee, että yhdistyksellä tulee olla säännöissään määriteltynä tarkoitus ja toimintamuodot, päätöksentekomenettely sekä hallinnolliset toimintaperiaatteet.

Yhdistys on siis aina muiden ominaisuuksiensa ohella muodollinen organisaatio. Tämä erottaa sen myös sellaisista ihmisten yhteisöistä tai yhteenliittymistä, jotka tavoittelevat

yleishyödyllisiä tavoitteita, mutta eivät järjestäydy muodollisten periaatteiden eli kirjoitettujen sääntöjen perusteella. Tarkka raja vapaamuotoisten yhteisöjen ja yhdistysten välillä on hankala määrittää. Onko kysymys järjestöstä esimerkiksi netissä toimivan yhteisön tapauksessa - yhteisön, jolla on jonkinlaiset toimintasäännöt (periaatteet), päätöksentekomenettely ja yhtenäistetty tavoite?

Yksi kriteeri määritellä järjestöä käytännössä liittyy siihen, onko se rekisteröitynyt yhdistysrekisteriin r.y:ksi vai ei. Juridisesti tämä ei ole kuitenkaan ratkaiseva tekijä, sillä yhdistyslaki koskee myös rekisteröimättömiä yhdistyksiä sikäli kuin yhteisössä toteutuu yhdistyksen piirteet. Yhdistyslain 6 §:n mukaan kuitenkin rekisteröinnin myötä yhdistyksestä tulee oikeushenkilö eli se voi tehdä sopimuksia ja voi olla ”asianomaisena tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona”, kuten laki sanotusti määrittelee. Rekisteröimättömässä yhdistyksessä jäsenet ovat suoraan juridisesti ja taloudellisesti vastuussa tekemistään sitoumuksista.

Käytännössä rekisteröinnistä on hyötyä pienille yhteisöille esimerkiksi avustusten hakemisessa, talouden hallinnassa ja tunnustetun aseman saavuttamisessa. Suomalaiset yleishyödylliset yhdistykset ovatkin yleisesti hyödyntäneet rekisteröinnin mahdollisuuksia ja yhdistyksiä on muodostettu runsaasti. Tilanne tosin saattaa olla muuttumassa sen myötä, kun yhteisöt toimivat yhä useammin nettiympäristöissä. Niin sanotusti ”perinteisiin” yhdistyksiin verrattuna nettiperustaisissa yhteisöissä osa yhteisöistä organisoituu pikemminkin löyhiksi verkostoiksi.

Edellä mainittiin yhdistyksen keskeisenä piirteenä hallinnollinen itsenäisyys. Yhdistys on siis aina muista toimijoista riippumaton. Sillä on oma suvereeni päätöksentekonsa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö suuri osa yhdistyksistä ole tavalla tai toisella sidoksellisia. Valtaosa yhdistyksistä kuuluu yhteen tai useampaan järjestöjä kokoavaan järjestöön, esimerkiksi keskusjärjestöön. Kuuluminen keskusjärjestöön tai muuhun järjestöjen järjestöön voi sisältää sopimuksellisia sitoumuksia, jotka käytännössä rajoittavat yksittäisen järjestön täyttä itsenäisyyttä. Periaate kuitenkin on täysi suverenisuus: yhdistyksellä on itsenäinen päätöksenteko ja oikeutensa tehdä sitoumuksia, ja myös irtisanoutua niistä. Toinen sidoksellisuuden keskeinen muoto on rahoitusriippuvuus. Varsinkin vähäistä merkittävämpää taloudellista toimintaa harjoittavat yhdistykset ovat monesti käytännössä riippuvaisia rahoittajan asettamista ehdoista.

Yhdistyksen toiminta perustuu jäsenedemokratialle. Tämä tarkoittaa ennen muuta sitä, että yhdistyksen ylin päätösvalta on jäsenillä ja yhdistyksen kokouksissa, joissa sääntöjen tarkemmin määrittämässä järjestyksessä tehdään päätöksiä, toteutuu jäsenten tasapuolinen päätösvalta. Yleensä tämä tarkoittaa enemmistöpäätöstä. Yhdistyksellä on hallitus, joka käyttää operatiivista päätöksentekovaltaa yhdistyksen kokouksen määrittämissä puitteissa (esimerkiksi toimintasuunnitelman ja talousarvion puitteissa).

Suora jäsenedemokratia on järjestön tärkein muista organisaatiomuodoista erottava piirre. Yhdistys eroaa päätöksenteoltaan välilliseen demokratiaan perustuvista julkisista organisaatioista ja omistajien valtaan ja keskinäiseen demokratiaan perustuvasta osakeyhtiöstä. Se eroaa myös järjestäytymättömistä yhteisöistä (ja perheistä), joiden valta- ja päätöksentekosuhteita ei määritetä juridisesti lainkaan.

Muodollisen enemmistödemokratian ohella järjestön päätöksenteko- ja valtasuhteita voidaan kuitenkin tarkastella myös siltä kannalta, miten päätösvalta todellisesti keskittyy. Voidaan analysoida asemaan liittyvää valtaa, esimerkiksi hallituksen puheenjohtajan tai toiminnanjohtajan valtaa päättää yhdistyksen asioista. Voidaan tarkastella myös asiantuntijavaltaa erityisesti järjestöissä, joissa on palkattua ja ammatillisesti erikoistunutta henkilöstöä – ja sen alatyyppejä esimerkiksi talousasiantuntijavaltaa tai järjestön tehtävään liittyvän asiantuntemuksen valtaa. Jälkimmäisestä esimerkkinä käy esimerkiksi terveysalan järjestö, jossa lääkäreillä ja muilla koulutetuilla terveyden asiantuntijoilla on valtaa päättää yhdistyksen asioista. Valta voi keskittyä myös järjestön sisällä pienelle joukolle järjestöeliittiä tai joskus yhdelle henkilölle, joka ottaa tehtäväkseen edustaa yhdistystä ja sen tahtoa. Tällaiset muodollisen päätöksentekorakenteen ohittavat vallan muodot voivat olla hyvinkin tarkoituksenmukaisia ja ne voidaan kokea legitiimeinä eli oikeutettuina.

Nämä huomautukset eivät kuitenkaan kumoa sitä, että yhdistys pohjimmiltaan on jäsendemokraattinen organisaatio, jossa ylin päättävä valta on jäsenillä. Epäoikeutetuksi koettu vallankäyttö voidaan aina haastaa. Hallituksen jäseniä voidaan vaihtaa, hallitus voi asettaa rajoja asiantuntijoiden toiminnalle ja omavaltaiset jäsenet voidaan alistaa enemmistön tavoitteille ja toimintatavoille. Yhdistys onkin organisaatiomuotona altis ristiriidoille ja kamppailuille, sillä päätöksenteko, toimijuus ja toiminnan tuloksista hyötyminen eivät ole eriytyneet samaan tapaan kuin yrityksessä omistajiin, työntekijöihin ja asiakkaisiin. Pikemminkin yhdistystoiminnalle on tyypillistä päätöksentekijän, aktiivi-toimijan ja hyödynsaajan roolien samanaikainen toteutuminen.

Järjestö tavoite tulee lain mukaan olla yleishyödyllinen. Yleishyödyllisyys katsotaan toteutuvan ennen kaikkea sen välityksellä, että järjestö ei tuota jäsenilleen suoranaista taloudellista voittoa. Merkittävä osa järjestöistä pyrkii vaikuttamaan jäsenistönsä tai kohderyhmänsä etuihin. Edunvalvonta tapahtuu suomalaisessa yhteiskunnassa suurelta osin järjestöjen kautta. Siten yksittäisen intressiryhmän etujen ajaminen voi johtaa yleishyödyllisyyden toteutumiseen, jos vallitsee yhdistymisvapaus ja järjestökentällä erilaiset intressit voivat organisoiua. Yleishyödyllisyys toteutuu, kun eri intressitahoilla on yhtäläinen mahdollisuus organisoida toimintansa. Työnantajien järjestö on yleishyödyllinen toimija, jos työntekijöillä on vapaus järjestäytyä. Yleishyödyllisyyttä tulisi analysoida tarkastellen koko järjestökenttää, ei vain yksittäistä järjestöä.

Yleishyödyllisyyteen liittyy järjestön yhteiskunnallinen tehtävä ja sen määrittely. Yhdistyslain mukaan yhdistyksen säännöissä tulee olla määriteltynä yhdistyksen tarkoitus ja toimintamuodot. Tehtävämäärittelyssä säännöt useimmiten määrittävät myös yhdistyksen toimialan, keskeisen kohderyhmän ja pääasialliset toimintatavat. Yksi tapa identifoida nuorisojärjestöjä on tarkastella, mainitaanko nuoret säännöissä kohderyhmänä suoraan tai sisältääkö tarkoituksen määrittely käytännössä viittauksen nuoriin ja nuorisoon.

Järjestö toimintana

Järjestö on toimintaa: yhdistystoimintaa ja järjestötoimintaa. Tämä terminologia viittaa kahteen asiaan: ihmisten yksilölliseen toimintaan järjestöissä ja useiden ihmisten toiminnan tuloksena syntyvään järjestön kollektiiviseen toimintaan. Järjestötoiminta on siis toimintaa järjestöissä ja järjestön toimintaa.

Ihmisten toimintana yhdistystoiminnalla on tiettyjä ominaispiirteitä, joilla on yhtymäkohtansa järjestöorganisaation piirteisiin. Yhdistystoiminta on vapaaehtoista ja tähtää yleishyödylliseen tavoitteeseen. Näiden piirteiden johdosta on aiheellista kysyä: miksi järjestöissä ylipäättään toimitaan, eikö ihmisten toiminta suurelta osin olekaan yksilöllisiin etuihin ja tavoitteisiin perustuvaa? On tutkimustietoa siitä, että yleensä ihmiset motivoituvat toisaalta auttamisen halusta ja toisaalta saadessaan yhteisestä toiminnasta sellaista hyötyä ja pystyessään toteuttamaan sellaisia tavoitteita, jotka eivät yksilöllisellä toiminnalla ole mahdollisia toteuttaa. Motiivit toimia järjestöissä ovat siis sekä altruistisia ja tähtäävät tuottamaan yhteistä hyvää, että toimijan omia tarpeita toteuttavia.

Järjestötoiminnassa on erilaisia rooleja. Järjestössä voi olla passiivisena jäsenenä tai aktiivisena toimijana. Tämä luokittelu on rajan piirtämistä mielivaltaiseen kohtaan, sillä passiivinen jäsenkin saattaa olla hyvin tietoinen ja tavoitteellinen yhdistyksen jäsen, vaikkei omaan toimijuuteen juuri sillä hetkellä kuulukaan aktiivinen toiminta. Passiivisuutta ja aktiivisuutta arvioitaessa olisikin syytä ottaa käytännön toiminnassa useita piirteitä huomioon (esimerkiksi osallistuminen toiminnan hallinnointiin, suunnitteluun, toteuttamiseen) ja sen lisäksi kiinnittää huomiota järjestöön, sen arvoihin ja tavoitteisiin identifioitumiseen ja arvostamiseen.

Passiivisen jäsenen ja aktiivisen toimijan ohella järjestöllä voi olla myös kohderyhmiä, joiden henkilöt ovat jossain muussa kuin osallistujan roolissa. Kohderyhmä on tyypillistä esimerkiksi korkeaan asiantuntemukseen perustuvilla sosiaali- ja terveysalan järjestöillä. Kohderyhmät, toiminnan tai toimenpiteiden hyödynsaajien, ei odoteta osallistuvan yhdistyksen toiminnan hallinnointiin, suunnitteluun ja toteuttamiseen, vain toimenpiteisiin, joita yhdistys tuottaa. Heidän roolinsa muistuttaa silloin asiakkaan roolia.

Järjestötoiminnaksi kutsutaan siis myös sitä tavoitteiden, toiminnan ja tulosten kokonaisuutta, mikä järjestöön kollektiivisena toimijana liittyy. Nuorisojärjestön järjestötoimintaa on siis esimerkiksi leirien tai kerhojen järjestäminen. Sanotaan, että toimiessaan näiden piirissä nuoret osallistuvat järjestötoimintaan.

Tarkastellaan seuraavaksi hieman, mitä järjestötoiminta tällaisessa merkityksessä on. Asiaa voi avata toiminnan tavoitteiden näkökulmasta. Yksinkertaistaen voi ajatella, että järjestöillä on kolmenlaisia toiminnallisia tavoitteita: ne pyrkivät vaikuttamaan yhteiskuntaan ja yhteisöihin, ne järjestävät toimintaa jäsenilleen ja kohderyhmilleen ja kolmanneksi ne tuottavat palveluja. Osa järjestöistä on erikoistunut johonkin näistä kolmesta. Puhutaan edunvalvonta- ja vaikuttajajärjestöistä, vertaistoiminnallisista ja harrastusjärjestöistä sekä palvelujärjestöistä erillisinä tyyppeinä. Mutta varsin tyypillistä järjestötoiminnalla on, että vaikuttaminen, yhteinen toiminta ja palvelujen tuotanto esiintyvät kombinaationa yhdessä ja samassa järjestössä.

Toiminnan tavoitteiden lisäksi puhutaan toiminnan keinoista tai toimintatavoista. Ne ovat konkreettisia yhdistyksen järjestämiä toimintoja, joihin yhdistystoimijat osallistuvat. Harrastejärjestön tavoitteena voi esimerkiksi olla järjestää esimerkiksi tanssiharrastusta paikkakunnallaan. Keino eli toimintatapa on esimerkiksi ryhmämuotoinen, ohjattu breakdance-toiminta. Tähän harrastajat käytännössä osallistuvat. Varsinaisten toimintakeinojen ohella yhdistyksessä on yleisiä tehtäviä, joita yhdistyksen tarpeista riippuen tarvitaan toteuttamaan toimintaa. Tanssiharrastusta järjestävällä yhdistyksellä tällaisia

ovat välttämättömästi päätöksenteko ja talouden hallinta. Muita keinoja ovat esimerkiksi tiedotus, markkinointi, jäsenhankinta, varainhankinta ja tapahtumien järjestäminen. Kaiken tämän tuottamiseen tähtävää toimintaa voidaan kutsua järjestötoiminnaksi.

Yhdistystoiminnalla viitataan siis yksilöiden toimintaan, jossa on seuraavia piirteitä:

- henkilö osallistuu vapaaehtoisesti ja omista motivaatioihin perustuen,
- yhdistystoimija osallistuu yhdistyksen tarkoitukseen ja tehtävään perustuvan tavoitteelliseen toimintaan ja niiden perusteella muotoiltuihin tiettyihin toimintatapoihin,
- tämän perusteella muodostuu ihmisten toiminnan tuloksena kollektiivista yhdistystoimintaa.

Vapaaehtoistoimijoiden lisäksi suuressa määrässä yhdistyksessä on palkkatyöntekijöitä. Palkkatyöntekijöistä osa on koulutettuja ja erikoistuneita ammattilaisia, kuten juristeja, sosiaalityöntekijöitä, nuorisotyöntekijöitä, terveydenhuollon ammattilaisia, liikunnan ja kulttuurin osaajia. Toisaalta yhdistyksissä on niin sanottuja järjestöammattilaisia, joiden tehtävät ja osin ammattitaitokin liittyy nimenomaan yhdistystoimintaan, sen hallintoon ja ydintehtäviin. Suurelta osin yhdistykset ovat työpaikkoina niin pieniä, että yhdistystoimijoilta edellytetään monien osaamisalojen hallintaa: yhdistyksen tarkoituksen ja toimintamuotojen tehtävien ohella talouden, raportoinnin ja rahoituksen hallintaa, yhdistysdemokratian ohjaamista, koulutuksen ja ohjauksen ammattitaitoja. Suomessa yhdistyksissä arvioidaan tehtävän 70 000-80 000 henkilötyövuotta palkkatyötä (Ruuskanen ym. 2020, 35). Sen merkitys suomalaisen yhdistystoiminnan kannalta on huomattava. Osassa yhdistyksiä palkkatyö on huomattavasti tärkeämpi voimavara kuin vapaaehtoinen toiminta.

Nuorisojärjestöt

Nuoret, erityisesti toisella kymmenennellä ikävuodellaan olevat, ovat yhdistyskentän tärkein kohderyhmä. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan tämän ikäiset osallistuvat kaikista ikäryhmistä eniten yhdistysten järjestämään toimintaan (Tilastokeskus 2020). Merkittävä osa harrastusten, kulttuurin, liikunnan ja sosiaalisen tukemisen yhdistystoiminnasta kohdistuu tälle ikäluokalle. Nuoret ovat tärkein kohderyhmä nimenomaan niin sanotusti toiminta- ja harrastuskeskeiselle järjestötoiminnalle. Sitä vastoin hyvinvointijärjestöjen sekä ammatillisen ja yhteiskunnallisen edunvalvonnan yhdistystoiminta painottuu työikäisiin tai seniori-ikäisiin.

Hanna Laitisen (2018) mukaan nuorisojärjestöillä on kolme painotusta, miten ne lähestyvät nuorten kohderyhmää. Luokittelun mukaan järjestöissä nuoria pidetään toimijoina, oppijoina tai avun tai tuen kohteina. Ensimmäisessä Laitisen esittelemässä tyypissä painottuu nuorten aktiivinen osallistuminen voluntaarisina toimijoina. Aikuistoimijat, jos heitä järjestön piirissä onkaan, ovat lähinnä tekemässä toimintaa mahdolliseksi ja fasilitoimassa toimintaa. Keskeistä on, että nuoret ovat yhdistyksessä itsenäiseen aktiivisuuteen kykenevinä toimijoina, jotka edistävät tarpeitaan, intressejään ja taitojaan suhteellisen itsenäisesti. Toisessa tyypissä keskeistä on yhdistystoiminnan tuloksena

muodostuva oppiminen: taitojen ja tietojen kehittyminen ja toiminnan metataitojen ja toimijuuden kehittyminen. Aikuisten ja ammattilaisten ohjauksen osuus on merkittävämpi kuin edellisessä tyypissä. Keskeistä on oppimistavoitteinen toiminta, ei niinkään kansalaisyhteiskunnallinen osallistuminen. Nuoren osallistujan roolia Laitinen (2018, 341) kutsuu kuluttaja-jäseneksi. Kolmannessa tyypissä nuoret ovat kohderyhmänä, jonka hyvinvoinnin, sosiaalisen inklusion tai ongelmien ratkaisemiseksi järjestö toimii. Ammattilaisilla ja vapaaehtoistyöntekijöillä on suuri rooli yhdistyksen toiminnassa. Kohderyhmään kuuluvat nuoret ovat pääasiassa tuettavan tai avunsaajan roolissa.

Voisi tiivistää, että nuorisojärjestöt ovat yhdistysmuotoisia organisaatioita, joiden aktiivisia osallistujia tai hyötyjä saavia kohderyhmiä nuoret ovat. Näin määritellen jää kuitenkin vielä kysymys, mitkä järjestöt ovat nuorisojärjestöjä ja mitkä oikeastaan eivät. Kysymykseen on erilaisia näkökulmia, painotetaanko nuorten jäsenien tai kohderyhmien osuutta yhdistyksen toiminnassa vai toimintaympäristöön liittyviä tekijöitä.

Selvästikin nuorisojärjestöihin kuuluvat sellaiset yhdistykset, joiden yksinomainen tai sääntöjen määrittelemä kohderyhmä ovat nuoret. Hieman ongelmallisempaa rajaus on yhdistysten kohdalla, joiden tehtävä ei määrity olennaisesti ikäperustaisesti, mutta joiden toiminta kohdistuu painottuneesti nuoriin. Tällaisia yhdistyksiä on viljalti esimerkiksi kulttuuri-, liikunta ja harrastejärjestöjen keskuudessa. Usein niissä on nuorille erikseen suuntautuvaa toimintaa, juniorijoukkueita, nuorten ryhmiä tai nuorisosaostoja. Kolmanneksi ja nuorisojärjestön käsitteen kannalta ongelmallisemmin, on yhdistykset, joilla on merkittävää vaikutusta nuoriin tai merkittävä joukko nuoria osallistuu niiden toimintaan, mutta toiminnan painopiste on muissa ikäryhmissä tai järjestön tarkoitus ei määrity lainkaan ikäryhmien kannalta. Esimerkiksi luonnonsuojelujärjestöillä tai harrastusjärjestöillä voi olla tällainen de facto-nuorisojärjestön luonne.

Toinen tapa tarkastella nuorisojärjestön määritelmällisiä rajoja on tarkastella, miten ne omassa toimintaympäristössään ja yhteiskunnallisesti tunnistetaan. Ulkoinen kriteeri tällaiselle on esimerkiksi, onko järjestö valtiollisen tai kunnallisen nuorisojärjestöjen rahoituksen piirissä. Toinen kriteeri on, kuuluvatko ne nuorisojärjestöjä kokoavaan kattojärjestöön, Allianssiin, tai johonkin muuhun nuorisojärjestöjä kokoavaan yhteenliittymään. Yhdistysrekisterissä oli 28.2.2021 yli 107 000 yhdistystä (Patentti- ja rekisterihallitus) ja niitä on perustettu lähes jokaiselle kuviteltavissa olevalle elämänalueelle. Niiden toiminta kohdistuu kaikkiin kansalaisten ryhmiin vauvasta vaariin. Luokitteluilla ja rajauksilla tehdään mahdolliseksi niiden tutkiminen tai niitä koskevan tiedon hallitseminen. Luokittelut ja rajaukset ovat kuitenkin väistämättä analyyttisiä konstruktioita, joilla moninaisuudesta saadaan selkoa, mutta ne eivät parhaassa tapauksessa saa koko ilmiökenttää haltuunsa.

Lähteet:

Laitinen, Hanna 2018. Empowering new agents of civil society or fostering good citizens? Framing youth participation in Finnish Youth Organizations. *Journal of Civil Society*, 14 (4), 328–345.

Patentti- ja rekisterihallitus 2021. Yhdistysten ja uskonnollisten yhdyskuntien lukumäärät. Viitattu 20.4.2021. <https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/yhdistysrekisterintilastoja/lukumaaratyhdistysrekisterissajauskonnollistenyhdyskuntienrekisterissa.html>.

Ruuskanen, Petri & Jousilahti, Julia & Faehnle, Maija & Kuusikko, Kirsi & Kuittinen, Outi & Virtanen, Johanna & Strömberg, Lisbeth 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 2020:47. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Tilastokeskus 2020. Tietokantataulukot ja niiden muuttujat – Järjestö ja osallistuminen. Viitattu 20.4.2021. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_eli_vpa_Jarjestot_ja_osallistuminen/?tablelist=true.

Nuorisojärjestön käsite käsite- sopassa

Aino Tormulainen

Jatkan edellisen kollega Kaunismaan nuorisojärjestön käsitteeseen päättynyttä tekstiä hieman tätä käsitettä lisää hämmentäen. Nuorisojärjestö käsitteenä on määriteltävissä suhteellisen näitisti, mutta kuten Pekka edellä toi esille ei sekään ole täysin yksinkertainen. Lisäksi hahmottaminen on tärkeää, jos ajatellaan osaamiskeskus Kentaurin tehtävää, jonka näemme siten, että tarkoituksenamme on paneutua, ei vain nuorisojärjestöjen vaan nuorisoalalla toimivien järjestöjen tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen.

Hanna Laitisen (2018, 29) mukaan aiemmassa suomalaisessa nuorisojärjestöihin liittyvässä tutkimuksessa on lähdetty liikkeelle valmiista nuorisojärjestön määritelmästä valitsemalla tutkimuskohteen sen perusteella, että järjestöt ovat joko Allianssin jäseniä tai saavat rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöstä valtakunnallisina nuorisoalan järjestöinä. Laitinen on kuvannut, kuinka Martti Siisiäinen (1988) on lähestynyt nuorisojärjestöjen määrittelyä intressin käsitteen kautta, jossa intressin tulkitsija ja kohde määrittävät järjestön luonnetta. Niin historiallisesti kuin tänäkin päivänä nuorisojärjestöt kokonaisuutena ovat hyvin moninainen joukko erilaisia toimijoita, jotka eivät muodosta yhtenäistä nuorisoliikettä. Lähimmäksi yhteistä nuorisoliikettä päästiin Siisiäisen arvion mukaan 1960–70-luvuilla, jolloin opiskelijaliike ja poliittiset nuorisoliikkeet olivat voimissaan. Myös Päivi Kurikan (1999) paikallisia nuorisoyhdistyksiä koskeva tutkimus on luonut kuvan hyvin kirjavasta nuorisoyhdistysten kentästä paikallistasolla. Pääosin Allianssi ry:n jäsenjärjestöjen paikallisille jäsenyhdistyksille tehdyn kyselyn perusteella näytti siltä, että yhdistykset ovat enimmäkseen hyvin pieniä, noin 20 jäsenen ryhmiä, jotka toimivat vapaaehtoisvoimin ja joiden toiminnassa keskeistä on yhteisöllisyyden rakentaminen. (Laitinen 2018, 29.)

Tarkkaan OKM:n asettamaa osaamiskeskuksemme tavoiteohjausasiakirjaa luettuani, huomasin ettei siinä aseteta tehtäväämme kovin yksiselitteisesti. *Kansalaisjärjestöjen nuorisotyö, järjestöjen tekemä nuorisotyö ja -toiminta, nuorisolan järjestöt, harrastus- ja muu kansalaisjärjestötoiminta, kansalaisjärjestöt nuorisosalalla.* Näin monella eri tavalla osaamiskeskuksen painopisteen voi ilmaista ja on selvää, että toiset näistä käsitteistä ovat selkeämpiä ja määritellympiä kuin toiset. Ja selvää on myös se, että työtämme varten jotain valintoja ja rajauksia sekä yhteistä ymmärrystä on onnistuttava löytämään.

On lähdettävä purkamaan ja pilkkomaan annettuja käsitteitä. Luen ja jaottelen uudelleen. Tässä jaottelussa löydän kolme hiukan erilaista toimijaryhmää:

1. *Nuorisoala: nuorisolan järjestöt, kansalaisjärjestöt nuorisosalalla*
2. *Järjestöjen tekemä nuorisotyö: Kansalaisjärjestöjen nuorisotyö, järjestöjen tekemä nuorisotyö ja -toiminta,*
3. *Järjestöjen/seurojen tms. organisoitu nuorille suunnattu toiminta: harrastus- ja muu kansalaisjärjestötoiminta,*

OKM:n listaus nuorisolan valtakunnallisista järjestöistä jakaa järjestöt neljään kategoriaan: nuorisojärjestöt, nuorisotoimintaa edistävät järjestöt, nuorisotyötä tekevät järjestöt ja nuorisotyön palvelujärjestöt. Elokuussa 2020 valtionapukelpoisia nuorisolan järjestöjä oli yhteensä 116 joista eniten nuorisotyötä tekeviä järjestöjä (51), ja toiseksi eniten nuorisojärjestöjä (46). Nämä määritellään opetus- ja kulttuuriministeriön jaottelussa siten, että nuorisotyötä tekevien järjestöjen toiminnasta ainakin osa on nuorisotyötä ja tämä osa voidaan eritellä järjestön muusta toiminnasta ja nuorisojärjestöissä kokonaisuusjäsenmäärästä taikka piirijärjestöjen ja paikallisyhdistysten yhteenlasketusta henkilöjäsenmäärästä vähintään kaksi kolmasosaa on nuoria. Lisäksi valtionapukelpoisia nuorisolan järjestöjä ovat nuorisolan palvelujärjestöt (vuonna 2020 18 kpl valtionavun piirissä), joiden pääasiallinen tarkoitus on tarjota palveluja nuorisolan järjestöille, kunnille tai muille nuorisolan yhteisöille sekä nuorisotoimintaa edistävät järjestöt, joiden toiminnasta ainakin osa on nuorten omaehtoista toimintaa ja nuorilla on tähän toiminnan osaan itsenäinen päätös- ja budjettivalta (tällaisia vuonna 2020 oli vain yksi, Kirkon ulkomaanapu sr).

Suunnilleen samaa logiikkaa noudattaa myös Allianssi nuorisolan järjestöjen kattojärjestönä, jonka jäsenjärjestöjä voivat olla nuoriso- tai kasvatustalon järjestöt. Allianssin jäsenkriteereiden mukaan jäsenyhdistyksen toiminnan pääasiallisena tarkoituksena tulee olla nuorisotyö, nuorisotoiminta ja/tai nuorisopalvelujen tuottaminen. Yhteisöjäseneksi voidaan hyväksyä myös muita nuorisosalalla toimivia oikeushenkilöitä. Nuorisosalalla tarkoitetaan hyvin laajasti kaikkia niitä toimijoita, jotka tekevät nuorisotyötä tai -toimintaa tai tarjoavat palveluja nuorisolan yhteisöille. Nuorisolain mukaan nuorisotyön tavoitteena on ”nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa”. Paikallisen tason nuorisotyöstä, myös nuorten yhdistysten ja ryhmien avustamisesta vastaavat kunnat ja kunnissa toimii myös nuorisotyötä tekeviä yhdistyksiä ja yhteisöjä.

Kansalaisjärjestö puolestaan tarkoittaa yhdistyspohjaista yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tekevää järjestöä, joka voi toimia hyvin monella eri tasolla, myös kansainvälisesti (Saukkonen 2008). Monet nuorisojärjestöt (joiden jäsenyyttä määrittää 30-vuoden ikä)

identifioituvat myös kansalaisjärjestöiksi. Käsitteistämme ”harrastus- ja muu kansalaisjärjestötoiminta“ kytkeytyy edeltäviin, mutta näen sen olevan kenttänä moninaisempi ja leviävän laajalle. Harrastustoiminta, lähtökohtaisesti osaamiskeskuksemme kehityksessä, organisoituna nuorille voi koskea hyvin moninaista toimijoiden joukkoa. Toiminta voi olla yhtä lailla urheiluseuran kerhotyötä kuin potilasjärjestön nuorisotoimintaakin. Tiivistäen Kentaurissa ollaan tekemisissä nuorisosalalla toimivien hyvin erilaisten järjestöjen kanssa, joissa nuoret itse osallistuvat ja tekevät, ja joissa tehdään nuorille ja nuorten kanssa toimintaa.

Osaamiskeskuksemme johtaja Timo Sinivuori antoi kohderyhmästämme visuaalisen mielikuvaesimerkin. Kun kiven heittää veteen, piirtyy veden pinnalle kehiä. Keskellä, ytimessä on se toimijaryhmä, joka on meille keskeisin: nuorisojärjestöt ja nuorisosalan järjestöt, siitä seuraavalla kehällä nuorten kanssa ja nuorille toimintaa järjestävät järjestöt, joiden päätehtävänä tai keskeisimpänä toiminnan kohteenaan ei kuitenkaan ole nuoret. Kaikilla kehillä tärkeintä tulee kuitenkin olla nuorten itsensä – nuoriso on toiminnan keskeinen nimittäjä, toimijat ovat nuoria tai toiminta kohdistuu nuoriin ja näin järjestöt määrittävät osaksi nuorisotyön kenttää (ks. myös Laitinen 2018, 32).

Joitain rajoituksia asetelmissa joudutaan kuitenkin aina tekemään. Meillä Kentaurissa voidaan käsittääkseni lähteä liikkeelle isosta, laajasta kuvasta, jossa kaikki nämä edellä eriteltyt toimijat ovat mukana: nuorisosalalla toimivat ja nuorten kanssa toimivat järjestöt. Mutta konkreettisten toimintojen osalta jokainen Kentaurin tavoitealue joutuu kuitenkin määrittelemään oman joukkonsa – osin ehkä käytännöllisistä syistä, osin periaatteellisista. Voimme kutsua laajasti järjestöjä keskustelemaan ja kuulla hyvin moninaisia toimijoita tilannekuvaa selvittääksemme, mutta esimerkiksi tutkimuksen järjestöaineisto-osuuden suhteen on tehtävä Laitisen (2018) tavoin joitain rajoituksia. Ymmärtääksemme kokonaisuutta, laajaa, moninaisten toimijoiden kenttää, on kuitenkin hahmotettava ja pystyttävä osoittamaan tuo toimijoiden kirjo.

Joitain ratkaisuja rajoituksista

Kun selvitämme, millaisia nuorten tavoittamisen volyymejä järjestöissä on, kohdistamme katsemme niihin toimijoihin, jotka konkreettisesti nuorille toimintaa järjestävät. Toisaalta kun mietimme järjestöjen yhteiskunnallista vaikuttavuutta myös ne järjestöt, jotka toimivat nuorisosalalla esimerkiksi palvelujärjestöinä ovat merkittäviä ja keskeisiä viestin viejiä.

Nuorisojärjestöjen tiedontuotantoa Kentaurissa kehittävä pikkutiimimme (Niina Autiomäki ja minä) on esimerkiksi päättänyt rajoituksen suhteen, jotta tietoa nuorisosalalla toimivien järjestöjen tekemästä nuorisotyöstä saataisiin aidosti ja kattavasti ympäri Suomen, moninaisia toimintamuotoja ja eri kokoisia järjestöjä kuullen, että tiedontuotannon tavoiteltavan otoksen on oltava a) valtionapua saavia järjestöjä ja b) Allianssin jäsenjärjestöjä laajempi. Vahva tahtotilamme on tavoittaa ja saada tietoa myös niistä pienistä, paikallisista ja vapaaehtois- ja talkoovoimin toimivista tahoista, joiden työ voi usein jäädä isompien tuettujen toimijoiden varjoon. Ymmärtääksemme nuorisosalan toimijoiden moninaisuutta ja työtä, on meidän ajateltava järjestöjen kohderyhmäämme laajemmin kuin vain esimerkiksi ”nuorisojärjestön” käsitteellä. Saadaksemme ajantasaista, luotettavaa ja vertailu-

kelpoista tietoa järjestöjen tekemästä nuorisotyöstä ja -toiminnasta on toisaalta toimijoiden kenties oltava jossain määrin edes samalla viivalla, jos vertailu nähdään tärkeäksi.

Reijo Viitanen on vuonna 2007 hahmotellut nuorisojärjestöjen moninaista tulevaisuutta nähdessä viisi mahdollista kehityssuuntaa. Näistä kehityssuunnista etenkin palvelutuotannon paine myös nuorisojärjestöjä kohtaan, nuorten uudenlaiset globaalit toimintatavat, nuorten yksilöllistyminen ja nuorisotoiminnan atomisoituminen järjestöjen sijaan löyhäperusteisiin verkostoihin näyttävät ainakin osin ajankohtaisilta tässä päivässä (mt. 278–279). Melko varhaisessa vaiheessa Kentaurin eri työskentelyryhmissä olemme todenneet toimintaympäristön muutoksen (nuoret eivät halua enää liittyä järjestöihin, jäsenyyden merkitys ei ole entisen veroista) ja sen, ettei nuorten jäsenyys ja järjestöjen jäsenmäärät voi olla keskeisin vaikuttavuuden mittari. Jäsenyys ei valitettavasti ole enää tätä päivää, sen sijaan kiinnostavaa ja keskiössämme on nuorten osallistuminen ja toimiminen (eri rooleissa) järjestöissä. Millaisia ovat osallistumisen tavat tänä päivänä? Tämä tuleva, uusi ja perinteisen muotoisesta poikkeava osallistuminen ja vaikuttaminen tulee meidän huomioida ja pitää työssämme aktiivisesti rinnalla. Muutokset ja nuorten uudet tavat osallistua ovat keskeinen osa järjestökentän tilannekuvaa sekä sitä myöten myös vaikuttavuuden kysymyksiä. Jos osallistuminen ei ole enää perinteistä ei vaikuttavuutta ole ehkä mielekästä mitata osallistujajäsenmäärillä. Mitä ovat ne laadulliset ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta osoittavat mittarit? Miten tunnistaa ja nähdä vaikuttavuus nuorten yhteiskunnallisessa osallistumisessa, kuten Ilmastolakoissa tms. kun sitä ei voida arvioida entiseen malliin organisaatiotason toimintakertomuksin? Tässäpä muutama niistä kysymyksistä, joiden edelleen pohdinta ja kehittäminen ovat osa työtämme, ja joita seuraavassa luvussa pohtii myös Kimmo Lind.

Lähteet:

Kurikka Päivi 1999. Ruohonjuurilla suhisee – paikalliset nuorisoyhdistykset osana kolmatta sektoria. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto.

Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. JYU DISSERTATIONS 31. Viitattu 15.4.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60002/978-951-39-7586-9_vaitos10112018%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saukkonen, Pasi 2008. Kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet. Suomen poliittinen järjestelmä-verkkokirja. Viitattu joulukuussa 2020. <https://blogs.helsinki.fi/vol-spj/>

Siisiäinen Martti 1988. Nuorisojärjestöt itsenäisessä Suomessa. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja. Nro 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Viitanen, Reijo 2007. Nuorisojärjestöt ja niiden muutos 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 263–283.

Pärekatto- talkoista aikapankkiin – lyhyt katsaus epämuodollisen kansalais- toiminnan eräisiin käsitteisiin

Kimmo Lind

*Eilen Lindin Kaisan kaupan luona näin:
Taitaa taaskin, raukka olla pieniin päin
Meitä pyysi pärekattotalkoisiin
Kun hän lainakirvestä vei naapuriin*

Nuoremmalle väelle tiedoksi, että tämä on lainaus Elton Johnin ja Bernie Taupinin laulusta “Country comfort”, jonka suomenkieliset sanat ovat 2019 edesmenneen Jukka Virtasen vuodelta 1971. Kappaleen esitti suomeksi alun perin Petri & Pettersson Brass -yhtye. Laulu kokonaisuudessaan, kuten sen suomenkielinen nimikin – “Maalaismaisema” – maalaa kuulijan eteen nostalgisen kuvan leppoisasta ja tiiviistä maalaisyhteisöstä, jossa toisten asiat tiedetään varsin hyvin, mutta jossa ihmiset ovat aina valmiita auttamaan toisiaan talkoissa tai lainaamaan erilaisia tarve-esineitä. Laulu kuvastaa aikansa yhteisötaloutta, ihmisten tapaa viestiä toisilleen ja kohdata toisiaan. Loppujen lopuksi laulu kuvaa kokonaista elämänmuotoa. Kappale on lisäksi tietenkin täydellisen nostalginen.

Nostalgia-aloituksellani on tarkoituksensa, sillä tässä artikkelissa haluan tarkastella hie-
man sitä, millaisia piirteitä liittyy erityisesti epämuodollisen kansalaistoiminnan käsittei-
siin ja millaisia muutoksia niissä viime aikoina on esitetty. Talkoot ovat sen hyvin vanha
perinteinen muoto, aikapankki kytkeytyy puolestaan uudempaan käsitteistöön ja varsinkin
neljänteen sektoriin liitettyyn toimintaan. Tulen tarkastelemaan sitä, onko epämuodollises-
sa kansalaistoiminnassa tapahtunut tai tapahtumassa jotain aivan uutta vai ovatko monet
uudemmat kansalaistoiminnan muodot, esimerkiksi aikapankit tai kaupunkiaktiivismit eri
muodoissaan, vain keisarin uusia vaatteita. Aloitan tarkasteluni epämuodollisen kansa-
laistoiminnan käsitteellä, siirryn siitä nopeasti kansalaisyhteiskunnan käsitteen kautta kol-
manteen sektoriin ja päätän tarkasteluni neljännen sektorin erilaisen kansalaistoiminnan
tarkastelulla. Jos tätä lyhyttä tarkastelumatkaa haluaa kuvata tähän alkuun lyhyesti, niin
voidaan sanoa seuraavaa: suomalainen epämuodollinen kansalaistoiminta on saanut viime
vuosien aikana uudenlaisia toimintavälineitä ja uudenlaisia toimijuuksia, jotka epäilemättä
tulevat eri tavoin haastamaan sekä poliitikkojen, erilaisten viranhaltijoiden sekä kansa-
laisjärjestöjen toimijuuksia ja toimintakulttuureita. Kyse on haastamisesta, mutta samalla
myös keskinäisen oppimisen ja yhteistyön mahdollisuuksista.

Mitä siis on epämuodollinen kansalaistoiminta? Yleinen näkemys on, että sillä viita-
taan julkisten instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaan kansalaistoimintaan. Käsite on-
kin pitkälti synonyymi vapaamuotoiselle kansalaistoiminnalle. Se on yhteiskunnallista
toimintaa, joka ei ole yhteydessä sen enempää kunnallisiin ja valtiollisiin toimijoihin
tai rekisteröityneisiin yhdistyksiin – siis organisaatioihin tai instituutioihin, joilla on
toimintaa ohjaavia sääntöjä, normeja, vakiintuneita ja muodollisia toimintatapoja. Tä-
män määritelmän mukaan epämuodollinen kansalaistoiminta ei siis tapahdu rekisteröi-
tyneissä puolueissa, säätiöissä, yhdistyksissä, yrityksissä, seurakunnissa tai vastaavissa.
Esimerkkejä epämuodollisesta kansalaistoiminnasta ovat toiminta erilaisissa yhteiskun-
nallisissa liikkeissä, joiden toiminta on rakentunut löyhäksi ja verkostomaiseksi liikeh-
dinnäksi. Kylissä tai pienissä yhteisöissä (esimerkiksi taloyhtiöissä) tapahtuvat talkoot
ovat perinteinen muoto juuri tällaiselle toiminnalle. Toiminta on tällöin yksittäistä ja ly-
hytkestoista, mutta suuntautuu kuitenkin yhteiseen hyvään. Voisi ajatella perinteisen hy-
väntekeväisyyden myös kuuluvan tämältyyppiseen epämuodolliseen kansalaistoimin-
taan, silloin kun hyväntekeväisyys ei organisoidu yhdistysten, vaan yksittäisten ihmisten
tai yhteisöjen kautta. Epämuodolliselle kansalaistoiminnalle on ominaista siis se, että se
vaihtaa toiminnan kohteita ja tapoja, toimii itsenäisesti ja vailla vakiintuneita muotoja
ja sääntöjä. Kukaan ei voi pakottaa osallistumaan esimerkiksi talkoisiin, joskaan ei kai
voida ajatella, että esimerkiksi talkootkaan tapahtuisivat täysin vailla normeja.

Epämuodollisella kansalaistoiminnalla viitataan nykyään perinteisiä talkoita enemmän
erilaiseen epämuodolliseen ja verkostomaiseen liikehdintään varsinkin kaupungeissa.
Tällaiselle toiminnalle on ominaista erilaiset projektit ja tapahtumat, eräänlainen kevyt-
taktivismi. Leo Straniuksen tarkastelussa (2009) esimerkkeinä epämuodollisesta kansa-
laistoiminnasta toimivat neljä erilaista ”tapausta” – talonvaltaus, Tehotuotanto.net,
Porkkanamafia ja Roska päivässä -liike. Stranius näki kyseisessä tarkastelussaan epä-
muodollisen kansalaistoiminnan merkityksen kasvun tärkeänä, koska kevytaktivismi
se ei tarvitse toimintaa kankeuttavia vahvoja sääntöjä ja hierarkioita, vaan se luo monen-
laisia, elämänpoliittisia, läpinäkyviä ja tasa-arvoistavia mahdollisuuksia demokratian
toteutumiselle ja vireälle kansalaistoiminnalle. Stranius kytki tarkastelussaan epämuo-
dollisen kansalaistoiminnan kasvun erityisesti nuoriin, joita hän koki uusien osallistu-

misen muotojen ja konkreettisen toiminnan kiinnostavan enemmän kuin esimerkiksi pitempiäaikaisen sitoutumisen erilaisten yhdistysten hallintoon tai toimintaan. Epämuodollinen kansalaistoiminta vetoaa nuoriin helpolla osallistumisellaan sekä nopeilla mahdollisuuksilla vaikuttaa yksittäisiin asioihin. Eräässä mielessä juuri tämä siirtymä perinteisestä ja yhdistysten ja järjestöjen välityksellä tapahtuvasta kansalaistoiminnasta kohti nopeasti verkostomaista, nopeasti muuttuvaa ja nykyaikaisia internetin kautta toimivaa ja viestivää epämuodollista kansalaistoimintaa nähdään myös nykyajan ja tulevaisuuden trendinä. Palaan tähän teemaan neljättä sektoria koskevassa tarkastelussani.

Sekä muodollinen että epämuodollinen kansalaistoiminta tapahtuu kansalaisyhteiskunnassa. Kansalaisyhteiskunnan käsite (englanniksi “civil society”, ranskaksi “société civile”, latinaksi “societas civilis”) on itsessään hyvin vanha ja samalla käsittehistoriallisesti hyvin moniulotteinen käsite (ks. esim. Konttinen 2021). Yleisesti sillä voidaan viitata toimintaan, joka on valtiosta ja kunnista suhteellisen riippumattonta, ja joka tässä suhteellisessa autonomiassaan myös rajaa käytännössä valtion ja kuntien hallintaa ja valtaa kansalaisiin nähden. Samalla kansalaisyhteiskunta rajautuu myös markkinoiden ja yksityiselämän suuntaan. Ernest Gellnerin (1994) mukaan kansalaisyhteiskunta eroaa siis myös yksityisistä, yksilön syntymässä annetuista asemista ja yhteisöistä (esimerkiksi suku, heimo, luokka- tai säätyasema). Se on siis eräänlainen kansalaisten autonominen ja yhteinen toimijatilana, jossa he pyrkivät yhdessä toimimaan rakentaakseen näkemystensä mukaista hyvää yhteiskuntaa. Aaro Harjun (2021) mukaan yhteiskunnan eri sektorit ovatkin olemuksiltaan erilaisia. Siinä missä julkista sektoria luonnehtivat käsitteet valta, auktoriteetti, legitimititeetti ja demokratia, yksityiselle sektorille tyypillisiä asioita Harjun mukaan ovat markkinat, kilpailu, voitto, asiakkuus ja kuluttajuus. Kansalaisyhteiskuntaa määrittää näiden sijaan kansalaisten omaehtoisuus ja aktiivisuus, erilaisten yhdistysten jäsenyys ja toimijuus, toiminnan yleishyödyllisyys ja autonomisuus, vapaaehtoisuus ja valinnaisuus, joustavuus ja riippumattomuus, yhteisöllisyys ja paikallisuus sekä eettisyys ja solidaarisuus.

Edellä tuli jo esille, että yhteiskuntaa on usein määritelty myös erilaisten sektorijakojen kautta. Yksityis- tai yrityssektori viittaa markkinoiden alueeseen ja luokitellaan yleisesti ensimmäiseksi sektoriksi. Toiseksi sektoriksi jäsennetään valtiolliset ja kunnalliset toimijat, ja joista käytetään termiä julkinen sektori. Kolmanteen sektoriin liitetään tyypillisesti rekisteröityneet yhdistykset ja järjestöt, säätiöt sekä seurakunnat. Yleisesti kolmas sektori ymmärretään voittoa tavoittelemattomana (non for profit) sektorina, mutta usein termillä korostetaan myös sen riippumattomuutta valtiosta. Selvimmin tämä tulee esille englanninkielisissä kolmannen sektorin organisaatioita kuvaavassa termissä Non-Governmental Organization. Suomessa erilaiset yhdistykset ja järjestöt ovat oikeastaan kehittyneet hyvinkin tiiviissä, jopa symbioottisessa suhteessa valtioon ja kuntiin. Julkinen sektori on nähty keskeisenä yhteistyön ja vaikuttamisen kohteena, jolle erilaisia järjestöjen toiminnan piirissä – kansalaisyhteiskunnassa – esiinnousseita tarpeita ja intressejä on haluttu viestittää (ks. Lind 2020). Autonomian merkitystä toki suomalaisetkin yhdistykset ja järjestöt ovat tästä läheisestä suhteesta huolimatta korostaneet (ks. esim. Ruuskanen, Jousilahti, Faehnle, Kuusikko, Kuittinen, Virtanen, Strömberg 2020). Kolmannen sektorin organisaatiot tai toimijatahot ovat kuitenkin itsessään nekin hyvin erilaisia täysin vapaaehtoisvoimin toimivista pienistä yhdistyksistä isoihin julkisille markkinoille erilaisia palveluita tuottaviin mutta kuitenkin yleishyödyllisiksi toimijoiksi itsensä kokeviin järjestöihin. Tätä moninaista kolmannen sektorin toimijakenttää ja

Kuvio 1. Kolmas sektori ja sen organisaatiot osana kansalaisyhteiskuntaa (Laitinen 2018, 21)

samalla niiden suhdetta kansalaisyhteiskuntaan kuvaa hyvin Hanna Laitisen (2018) tekemä kuvio (1).

Käsitteillä on tapana elää ja muuntua, ja joskus niiden merkitysten ja viittausten sisältöjä venytetään. Tällainen asia on tapahtunut viime vuosikymmenten aikana käsitteelle kolmas sektori. Järjestöjen palvelutuotannon kasvun ja markkinaistumisen myötä käsite on eräällä tavalla kupruillut tai kiehunut yli ja takavuosina yleistyi käsite uusi kolmas sektori. Puheella uudesta kolmannesta sektorista pyrittiin kuvaamaan kolmannen sektorin alueelle sijoittuvia, mutta kuitenkin uudenlaisia yhteiskunnalliseen tai sosiaaliseen yrittämiseen liittyviä toiminta- ja ajattelutapoja. Pasi Saukkosen (2013) mukaan uudella kolmannella sektorilla korostui palvelutuotanto, ammattimainen toiminta ja liiketoiminnallisuus. Miikka Pyykkönen (2014) on puolestaan kytkenyt käsitteen yrittäjyyden eetoksen vahvistumiseen myös kolmannen sektorin toiminnassa. Pyykkösen mukaan käsite kuvaakin tilannetta, jossa 1990-luvulla yleistynyt uuden julkishallintojohtamisen malli (new public management) ja erilaiset managerialistiset organisaatiojohtamistavat olivat tulleet suomalaisten hyvinvointipalveluiden kentälle ja siirtyivät sieltä samalla myös yhdistyskentälle. Seuraavalla sivulla oleva taulukko (taulukko 1) kokoaa vanhan ja uuden kolmannen sektorin piirteet kootusti yhteen.

Taulukko 1. Perinteinen ja uusi kolmas sektori (Pyykkönen 2017)

Keskeiset piirteet	Perinteinen kolmas sektori	Uusi kolmas sektori
Toiminnan tarkoitus	tiety ryhmän etujen ajaminen ja toiminnan järjestäminen ko. ryhmälle	palvelujen ja/tai tavaroiden tuottaminen ja myyminen, työllistäminen
Suhde julkiseen sektoriin	tapauskohmainen	osa julkista palvelurakennetta
Taloudellisen toiminnan peruseriaate	ei-liikeyvoittoa tuottava, tuotot organisaation toimintaan	liikeyvoiton tavoittelu
Juridinen muoto	rekisteröity yhdistys	rekisteröity yhdistys, säätiö ja sosiaalinen yritys
Työntekijöiden enemmistö	vapaaehtoisia	palkattuja asiantuntijoita

Kansalaistoiminta, ja erityisesti epämuodollinen kansalaistoiminta, on aiempaa kuprui- lu- tai ylikiehumismetaforaa jatkaakseni, laajentunut ja kiehunut kuitenkin vallan uudelle sektorille. Käsitteellä neljäs sektori viitataan verkostomaiseen, avoimeen, aloitteelliseen, toimintakeskeiseen, omaehtoiseen ja varsinkin sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaan kansalaistoimintaan, joka tapahtuu perinteisten ja muodollisesti toimivien yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin ulkopuolella – neljännellä sektorilla. Siinä missä käsitteellä neljäs sektori viitattiin aiemmin selkeästi perheen, suvun ja korkeintaan naapureiden muodostamaan yhteisöön – yksityissektoriin – on käsite laajentunut viimeisen vuosikymmenen aikana purkautunut ulos ihmisten lähipiireistä ja niiden persoonallisista suhteista epäpersoonallisiin ja luottamuspohjaisiin suhteisiin. On nähty, että tämän tyyppinen epämuodollinen kansalaistoiminta voi muuttaa paitsi kansalaisyhteiskuntaa, myös julkisen sektorin sekä yksityissektorin toimintaa. Neljännän sektorin uudenaikaisella toiminnalla on ymmärretty olevan vaikutusta paitsi kansalaisyhteiskuntaan, myös yleisemmin politiikkaan ja hallintoon kuin myös yhteiskunnan talouteenkin. Kyseessä nähdään siis olevan systeemisen tason muutos tai ainakin tällaisen muutoksen vahva mahdollisuus. Tämän tausta on erityisesti digitaalisuuden ja sosiaalisen median merkityksen kasvussa, mutta myös kaupungistumisessa. (Mäenpää & Faehnle 2021; Ruuskanen ym. 2020.)

Kaupunkien ja kaupunkiaktiivisuuden merkitys neljännän sektorin merkityksen kasvulle korostuu Pasi Mäenpään ja Maija Faehnlen (2021) tuoreessa kirjassa. Kaupunkiaktiivisuus tarkoittaa heidän kirjassaan kansalaisten itsensä organisoimaa omaehtoista ja hierarkiatonta yhteistoimintaa, joka on luonteeltaan aloitteellista, rakentavaa ja proaktiivista. Mutta samalla se määrittäyty heidän mukaansa ensisijaisesti epäpoliittiseksi. Sen motiivina ei nähdä perinteiselle epämuodolliselle kansalaistoiminnalle (esimerkiksi yhteiskunnallisille liikkeille) ominaista protestia ja vaikuttamiseen pyrkimistä, vaan ennen kaikkea suoraa toimintaa kaupunkiympäristön ja sen erilaisten tilojen, tarjoumien ja toiminnallisuuksien parantamiseksi. (Uuden) neljännän sektorin ydinmerkityksen nähdäänkin olevan sosiaalisen

median ja verkostomaisuuden mahdollistamissa uusissa ja valtaistuneissa toimijuuksissa sekä erilaisissa yhteistoiminnan tavoissa. Samalla neljäs sektori esittää kirjoittajien mielestä lupauksen siitä, että myös yhdistys- ja järjestökenttä voisi oppia paljon uudelta ja ketterältä neljännen sektorin toiminnalta. Se voisi uudistua, samoin kuin kaupunkien hallintokin, vastaamaan kansalaistoiminnan muutosta – oppia siis erilaisia asioita epämuodolliselta kansalaistoiminnalta ja kehittää sitä kautta omaa toimintaansa.

Mäenpää ja Faehnle tarkastelevat kirjassaan hyvin paljon näitä erilaisia kaupunkiaktiivismin muotoja ja toimintatapoja. Muun muassa erilaisia tapahtumia (esimerkiksi Ravintolapäivä), kaupunginosaliikkeitä ja paikalliskulttuuria (esimerkiksi Kallio-liike), kansalaisruokaverkostoja (esimerkiksi REKO-lähirookarenekat) sekä kaupunkilaisten vertaistukea ja –palveluja (esimerkiksi aikapankkeja, joissa annetaan toisille aikaa ja suoritetaan pieniä töitä vaihtotalouden hengessä tai erilaiset yhteiskäyttöpalvelut). Neljännen sektorin toimintaan Mäenpää ja Faehnle liittävät myös kaupunkitilan suunnitteluun liittyvät erilaiset yhteistuotannot (esimerkiksi Lisää kaupunkia Helsinkiin -Facebook-ryhmä). Näitä itsessään hyvinkin erilaisia toimintoja yhdistää jakamista, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostava toimintakulttuuri. Osallistaminen, joukkoistaminen, suora demokratia ja verkostomainen toiminta yhdistää puolestaan järjestäytymisen tapoja. Tavoitteenasetteluille on yhteistä sosiaalinen inklusiivisuus, yhteisöllisyys, yhteinen hyvä.

Mäenpään ja Faehnlén (2021) kirjassa pohditaan myös neljännen sektorin toiminnan suhdetta yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Heidän mukaansa tämä suhde on kahtalainen ja ristiriitainenkin. Yhtäältä, jos yhteiskunnalliset ymmärretään epämuodollisiksi toimijoiden verkostoiksi, joissa on jaettuja uskomuksia, tavoitteita, sekä keskinäistä solidaarisuutta, ne ovat yhteiskunnallisia liikkeitä. Toisaalta neljännen sektorin toiminnan lähde, kuten aiemmin tuli jo esille, ei ole varsinaisesti konflikteissa, vaan uudella tapaa tekemisessä tai toisintekemisessä. Neljännen sektorin kaupunkiaktivistit eivät kirjoittajien mukaan haasta kaupunkia poliittisena valtarakenteena vaan hallintarakenteena. Aktiiviset kansalaiset murtavat muun muassa julkishallinnon ja sen asiantuntijoiden aseman tiedonmuodostuksessa. Suhde pääomaan ja puolueisiin on hyvin pragmaattinen. Pyritään vain liittymään yhteen ja luomaan vaihtoehtoisia toimintamalleja. Tehdään ja toimitaan, otetaan kaupunkia ja elämää enemmän omaan haltuun. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys yhdistyvät neljännen sektorin toiminnassa. Erilaisia kaupunkiaktiivismeja kuvataan yksilöllisyhteisöllisinä toimintaprojekteina. Samalla kirjoittajien mukaan uudistetaan ja laajennetaan demokratiaa, keskiössä ei ole haastaminen. Voisi olla houkuttelevaa nähdä Mäenpään ja Faehnlén kuvaama myönteisyys populismin reaktiona, mutta he kuitenkin torjuvat tällaisen näkemyksen selkeästi. Heidän mukaansa kyseessä on pikemmin populismille rinnakkainen kuin sille vastakkainen ja reaktiivinen ilmiö.

Neljännen sektorin omaehtoisuutta tulisi Mäenpään ja Faehnlén (2021) mukaan kunnioittaa. Neljäs sektori tarjoaa mittavan ja ennennäkemättömän voimavaran kaupunkien ja yleisesti erilaisten toimintojen ja palveluiden kehittämiseen. Heidän mukaansa ilmiö kuvaakin jotain aivan uutta, pamflettimaaisesti he kuvaavat, että käsillä voi olla kansalaisyhteiskunnan uskonpuhdistus, missä kansalaisuus palautetaan takaisin kansalaisille ja jossa tavoitellaan uusia demokraattisia yhteisöjä. Tämän voi nähdä olevan kirjan keskeinen näkökulma, mutta samalla se voidaan nähdä myös monella tapaa ristiriitaisena. Samalla kun Mäenpään ja Faehnlén esittämä kansalaisyhteiskunnan uskonpuhdistus haluaa problematisoida tai omalla tavallaan haastaa – sinänsä aivan oikein – muodollisen

kansalaistoiminnan läheistä suhdetta julkiseen sektoriin, kirjassa esitetään jatkuvasti esimerkkejä ja tarpeita siitä, miten tärkeää valtion, poliitikkojen ja kaupunkien virkamies-ten olisi oppia tekemään yhteistyötä neljännen sektorin toimijoiden kanssa (lukija miettii välillä kuitenkin, eikö virkamieskin tai –nainen tarvitsisi myös työrauhaa ja luottamusta hänen koulutukseensa ja ammattitaitoonsa; kuka meistä haluaa jatkuvia olan yli neuvoja työhönsä?). Tällaisena kaupunkiaktivismi ei pääse irti – enkä tiedä, onko sille tarvetta-kaan – suomalaisen kansalaisyhteiskunnan keskeisestä suhteesta valtioon ja kuntiin. Demokradiassa paremman yhteiskunnan luominen edellyttää joka tapauksessa yhteistyötä julkisen sektorin kanssa. Yhteisö-, jakamis- ja vertaistalouden esimerkeissään kirjan esi-merkit sitovat neljännen sektorin vahvasti kiinni myös markkinatalouteen – verkostoissa onkin kai pitkälti kyse ennen kaikkea uudenlaisista tuotteiden ja palveluiden jakelu- ja myyntikanavista?! Kirjoittajien maalaama kuva neljännen sektorin jakamistalouden pohjalta rakennetusta pohjoismaisesta hyvinvointivaltio 2.0:sta vaikuttaa kaikesta sym-paattisuudestaan ja monista mielenkiintoisista ajatuskuluistaan huolimatta aivan liian idealistiselta. Kaupunkiaktivismi esitetään epäpoliittisena ja epäedustuksellisena, mutta samalla tuodaan esille, kuinka neljäs sektori haastaa esimerkiksi kaupunginosayhdistyk-siä. Voisi sanoa, että tällainenhan on poliittisuutta ja edustuksellisuutta parhaimmillaan ja selvimmillään.

Kysymys on, ovatko edellä tarkastellut muutokset pysyviä ja millä tavalla ne voivat muuttua rakenteellisiksi? Jos rakenteilla tarkoitetaan ihmisten toimeentuloon, talouteen tai poliittiseen toimintaan liittyviä rakenteita, voivat kirjan sinänsä hienot ja lupauksia esittävät esimerkit kansalaisten aiempaa laajemmasta, kyvykkäämmästä ja yhtenäisem-mästä osallisuudesta yhteiskunnassa vaikuttaa loppujen lopuksi varsin pistemäisiltä ja yksittäisiltä – suoraan sanottuna historiattoman likinäköisiltä ja jopa hieman ylimieli-siltä. On kuitenkin epäilemättä niin, että olemme todistaneet viime vuosien aikana yh-teiskunnan eri sektoreiden välistä huokoistumista. Sektoreiden väliset erot ja rajat ovat monin tavoin madaltuneet ja niitä ylitetään jatkuvasti. Myös neljänneltä sektorilta tois-ten sektoreiden suuntaan. Ja erinomaisen hyvä niin. Voisi olla mielenkiintoista pohtia tarkemmin, toimisiko sektoreiden sekoittumista kuvaava hybridisaation käsite monessa suhteessa jopa paremmin kuin puhe yksittäisistä sektoreista? Eikö edellä tarkastellut esi-merkit neljännestä sektorista ja sen yhteyksistä toisiin sektoreihin ilmennä juuri eri sek-toreiden toimintalogiikkojen sekoittumista? Sitä, että esimerkiksi juurikin neljäs sektori omaksuu toimintamalleja yksityiseltä, julkiselta ja kolmannelta sektorilta ja muokkaa niitä samalla omannäköisiksi?

Ehkä keskeisin kysymys on, mikä on loppujen lopuksi se metsä puilta, joka neljännes-tä sektorista Mäenpään ja Faehnen kirjan perusteella paljastuu? Onko käsite lainkaan riittävän analyyttinen kuvaamaan jotain yhteistä? Käsiteellä pyritään kuitenkin kirjassa niputtamaan keskenään hyvin erilaisia asioita: yhteiskunnallisia liikkeitä, erilaisia ver-kostoja, erilaisten tapahtumien toteuttamista, vertaistaloutta, jakamistaloutta, vertais-tukea, kansalaisten osallistumista kaupunkisuunnitteluun jne. Voi olla vaikea tai miltei mahdotonta hahmottaa, mikä tai mitkä asiat ovat itse asiassa näille yhteistä vai onko loppujen lopuksi mikään. Neljännen sektorin yleiskäsitteen sijasta voisi olla ehkä mie-lekkäämpi jakaa se osiinsa: uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, uudenaiseen (harvinaisen proaktiiviseen, yhteisölliseen ja positiiviseen) somejulkisuuteen, verkostoihin, toi-mijuuden käytännön moniulotteisuuteen (samat ihmiset toimivat sekä erilaisissa (some) verkostoissa että yhdistyksissä) jne. Sanalla sanoen: eikö neljännen sektorin sijasta

pitäisi puhua muutoksista itse kansalaisyhteiskunnassa eikä maalata kuvaa jollakin tavalla erityispiirteisestä sektorista, joka ei kuitenkaan aivan vaikuta sellaiselta? Kirjoittajat itsekin tavan takaa pyrkivät välttämään tiukkoja kategorisointeja. He maalaavat lukijan eteen maiseman uudenlaisesta toimijuudesta, jonka he samalla kertovat pakenevan kategorisointeja: neljännen sektorin toimijat välillä ovat ja loppujen lopuksi eivät ole poliittisia toimijoita, he edistävät ja edustavat yhteisöjensä tavoitteita, mutta samalla he kavahtavat edustuksellisuutta ja vakiintuneita rakenteita. He esiintyvät samanaikaisesti sekä omaa yksilöllisyyttään että yhteisöllisyyttä rakentavina toimijoina. He ovat eräänlaisia someajan yhden asian liikkeitä, joiden tavoittelemat asiat vaihtuvat säännöllisesti toisiin asioihin. Jos taustalla tai tuloksena on todellinen ja historiallinen rakenteellinen muutos, on se nähtävissä korkeintaan jälkikäteen. Tässä mielessä neljännen sektorin kytkentä tai tarkastelu vain kaupunki- ja nykyaikakontekstissa voi herättää myös pienoista hilpeyttä: eikö vastaavanlaisia asioita muka tapahdu muuallakin kuin kaupungeissa ja eikö vastaavaa ole tapahtunut joskus aiemminkin – vaikka sosiaalinen media mahdollistaakin varsinkin kaupungeissa tänä päivänä toimijoiden moninkertaisen volyymin ja potentiaalin. Ja kyllä ne perinteiset talkoot voivat olla edelleenkin epämuodollisen kansalaistoiminnan ytimessä!

Lähteet:

Gellner, Ernest 1994. Conditions of Liberty. Civil Society and Its Rivals. London: Hamilton.

Harju, Aaro 2021. Suomalainen kansalaisyhteiskunta. Viitattu 15.4.2021. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalainen-kansalaisyhteiskunta/>

Konttinen, Esa 2021. Kansalaisyhteiskunta. Viitattu 15.4.2021. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisyhteiskunta>

Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisjärjestöjen hybridit toimintalogiikat. JYU DISSERTATIONS 31. Viitattu 15.4.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60002/978-951-39-7586-9_vaitos10112018%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lind Kimmo 2020. Kenen äänellä, millä asialla. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen edustuksellisuus, toimintaympäristön muutokset ja operatiivisen johdon toimijuus. Jyväskylän yliopisto. JYU DISSERTATIONS 252. Viitattu 16.4.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71033/978-951-39-8224-9_vaitos_2020_08_29_jyx.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäenpää Pasi & Maija Faehnle 2021. Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino.

Pyykkönen Miikka 2014. Ylistetty yrittäjäyys. Jyväskylän yliopisto: SoPhi-sarja 127. Viitattu 16.4.2021. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44517/Y_Y_final.pdf?sequence=5

Pyökkönen Miikka 2017. Uusi kolmas sektori. Viitattu 16.4.2021. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/uusi-kolmas-sektori>

Ruuskanen Petri, Julia Jousilahti, Maija Faehnle, Kirsi Kuusikko, Outi Kuittinen, Johanna Virtanen, Lisbeth Strömberg 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47. Viitattu 16.4.2021 . <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162498>

Saukkonen Pasi 2013. Kolmas sektori- vanha ja uusi. Kansalaisyhteiskunta 4 (1), 6–31.

Stranius, Leo 2009. Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta kevyttaktivismiin. Teoksessa Kankainen, T., Pessala H., Siisiäinen, M. & Stranius, L. (toim.) Suomalaiset osallistujina: Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tulevaisuuteen. Oikeusministeriön julkaisuja, 5, 138–169. Viitattu 16.4.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76188/omju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Keskeisiä käsitteitä

Nuoren kasvun ja toimijuuden kehittyminen

Eeva Sinisalo-Juha

Tässä luvussa pohdin nuoruuden erityisyyttä kehitysvaiheena. Nuoruus on jokaisella omanlaisensa, mutta yhtymäkohtia löytyy ja erityisesti kun mietitään sitä, mitä nuoruuden aikana pitäisi tapahtua, jotta aikuisuus ja aikuinen toimijuus mahdollistuisivat. Yhtenä keskeisenä kehitystehtävänä on identiteetin kehittyminen. Identiteetin kehittymisen tukeminen löytyy nuorisotyön tehtävänä myös Euroopan Neuvoston nuorisotyöstä antamien suositusten perusteluista (Committee of the Ministers of Council of Europe 2017). Sen mukaan nuorisotyön puitteissa voidaan nuoria tukea sekä rohkaista hakemaan uusia kokemuksia ja mahdollisuuksia, joiden avulla identiteetin kehittyminen ja siihen sitoutuminen mahdollistuu. Tämä vastaa hyvin myöhemmin tekstissä esiteltävää identiteettitilamallia.

Nuoruuden aikainen kasvu, toimijuuden ja identiteetin kehittyminen

Nuoruuden aikaisia kehitystehtäviä voidaan lähestyä eri näkökulmista. Tähän pohdintaani olen nostanut muutaman teorian identiteetin kehittymisestä. Ajatuksenani on saada ymmärrystä nuoruuden aikaisesta kasvusta ja siitä, miten sitä voidaan tukea. Tavoitteena on että, nuoruusajan päätteeksi on nuorelle kehittynyt aikuinen toimijuus.

Toimijuuden määrittelyssä tukeudun kanadalaisten identiteettitutkijoiden James Côtéen ja Charles Levinen ajatuksiin. Heidän mallinsa teoreettinen viite-

kehys on kehityspsykologiassa. He kuvaavat toimijuutta tasapainoiluna sen kanssa, miten vahvalla pohjalla oma toimijuus on ja kuinka itsenäisesti voi suhtautua toisiin, esimerkiksi millaisia merkityksiä antaa omille ja toisten tarpeille. Toimijuus on henkilökohtainen ominaisuus, jonka avulla pystyy refleктоimaan strategiaa tavoitteidensa saavuttamiseksi ja myös sitä, olisiko se edes kannattavaa. Samalla kasvuympäristössä voi olla esimerkiksi kulttuurisia esteitä, eikä toimijuuden saavuttaminen ole kaikille mahdollista. Esimerkiksi sukupuoli voi muodostua joissain tapauksissa toimijuuden esteeksi. Toisaalta ympäröivä kulttuuri voi myös tuottaa mahdollisuuden resursseihin, joita voi käyttää oman identiteetin ja toimijuuden rakentumiseen. Kuitenkin käytännössä toisilla on paremmat ja toisilla heikommat edellytykset todentaa näitä mahdollisuuksia. Tämä tarkoittaa, että nuorten parissa ammatissa tai vapaaehtoisina toimivien aikuisten on tiedostettava mahdollisuutensa nuorten toimijuuden kehittymisen tukemisessa.

Kun puhutaan identiteetistä, ei oikeastaan ole mahdollista ohittaa Erik H. Eriksonia. Tämä Sigmund Freudin oppilas kiinnostui, toisin kuin oppi-isänsä, siitä miten muodostuu terve identiteetti. Eriksonin klassikkoteoria ei yllättäen pohjaakaan tieteelliseen tutkimukseen, vaan hänen vastaanotollaan käyneistä potilaista tekemiinsä havaintoihin. Hän mallinsi identiteetin kehittymisen kahdeksaksi vaiheeksi koko ihmisiän ajalle. Näitä vaihteita nimitetään sekä kehittymistehtäviksi että -kriiseiksi. Kun henkilö on kohdannut kyseisen kehitystehtävän ja saanut sen jollain tavalla onnistuneesti ratkaistua, hän saavuttaa ikävaiheen mukaisen onnistuneen tuloksen, esimerkiksi vauva-aikana toivon, varhaisleikkiiässä tahdon ja vanhuudessa viisauden. Nuoruus on Eriksonin mukaan identiteetin kehittymisen kannalta merkityksellinen vaihe. Siihen liittyy useita eri kehitystehtäviä. Minäidentiteetti, persoonallinen identiteetti ja sosiaalinen identiteetti muovautuvat vahvasti nuoruuden aikana. Niihin liittyen nuoruuden teemoja ovat toiveet omista saavutuksista, seksuaalinen identiteetti, ideologinen identiteetti ja eri roolien kokeilut. Nuoruuteen kuuluva ideologisten arvojen pohtiminen, kuten uskonnon, politiikan, urheilun tai nuorisokulttuurien piiristä nousevat aatteet ja niiden puolesta toimiminen voivat saada jopa fanaattisia piirteitä. Samaan aikaan esimerkiksi vanhempien mahdollisuudet nuoren ohjaamiseen kaventuvat, kun nuori löytää itselleen uusia esikuvia tai ohjaajia. Erikson nostaakin nuoruuden erityisdilemmaksi nuoren kaipuun liittyä ja luottaa toisiin ihmisiin, samalla kun nuori haluaa välttää liian vahvaa liittymistä ja luottamista. Eriksonin identiteettiteoriasta on kuitenkin muistettava, että sen mukaan ihmisellä on aina mahdollisuus palata kesken jääneeseen kehitystehtävään. (Erikson 1959; 1968; 1982.) Eriksonin teoria tuo tärkeän näkökulma niille aikuisille, jotka työskentelevät tai toimivat vapaaehtoisina nuorten tai nuorten aikuisten parissa. Nuoruuteen kuuluu minuuden etsintä, johon nuori voi tarvita ulkopuolista ohjausta, vaikka ei itse sitä suoranaisesti tiedosta. Nuoruuden aika saattaa vaikuttaa kovinkin haastavalta, mutta sen positiivisena lopputuloksena voi löytyä rakennusaineita aikuisen toimijuuden rakentumiselle. Saman kolikon toisella puolella voi nuori löytää itsensä toiminnasta ja yhteisöistä, jotka estävät aikuisen toimijuuden kehittymistä ja oman paikan löytämistä yhteiskunnassa.

James Marcia (1966) on Eriksonin teorian pohjalta kehittänyt identiteettiteorian, jossa myös nuoruus nähdään identiteetin kehittymisen näkökulmasta merkityksellisenä. Marcian malli voidaan hahmottaa nelikenttänä, jossa toisena muuttujana on sitoutuminen identiteettiin ja toisena identiteetin tutkiskelu. Kun molemmat ovat vähäisiä jää identiteetti selkiintymättömäksi. Nuorella ei tässä tilanteessa yleensä ole myöskään vanhempaa tai muuta aikuista tukenaan. Kun puolestaan nuoren vanhemmat esimerkiksi

määrittävät nuoren puolesta nuoren tulevaisuuden mahdollisuuksia, kuten opiskelualaa, ammatinvalintaa tai seurustelukumppanin valintaa puhutaan omaksutusta identiteetistä. Siinä identiteetin tutkiskelu on vähäistä, mutta siihen sitoutuminen on vahvaa. Nuorella ei siis ole mitään tarvetta tutkiskella omia mahdollisuuksiaan, koska valinnat on jo hänen puolestaan tehdyt, eikä nuorella ole myöskään tarvetta kyseenalaistaa niitä, jolloin niihin sitoutuminen on vahvaa. Nuoruuden ajan tärkeimpänä vaiheena Marcia pitää moratoriumia, joka pohjaa Eriksonin ajatteluun nuoruuden aikaisista kehitystehtävistä. Moratoriumissa identiteetin tutkiskelu on runsasta, mutta siihen sitoutuminen vähäistä. Nuori testailee ja tutkii erilaisia mahdollisuuksia, joista jotkut sopivat itselle ja jotkut eivät. Näistä kokeiluista alkaa vähitellen hahmottua se, mitä nuori itse haluaa elämältään ja mihin on valmis sitoutumaan. Moratoriumvaiheen pohjalta nuori on valmis sitoutumaan aikuiseen identiteettiinsä, puhutaan saavutetusta identiteetistä. Identiteetin kehittyminen tapahtuu ideaalitulassa siten, että nuorella on vanhempiensa ohjauksessa syntynyt omaksuttu identiteetti, johon hän alkaa suhtautua kriittisesti. Nuori siirtyy moratoriumin vaiheeseen tutkimaan sitä, kuka ja mikä hän oikeastaan on. Tämän tutkiskelun seurauksena nuori löytää oman saavutetun identiteettinsä, johon hän voi sitoutua. (Marcia 1966.)

Marcian alkuperäinen teoria kuvastaa tilannetta 1960-luvulla. Marcia huomasi kuitenkin, että ihmisten elämä ja samalla sitoutuminen identiteettiin oli radikaalista muuttunut sen jälkeen, tultaessa myöhäismoderniin aikaan. Vuonna 2002 hän julkaisi päivitetyn version identiteettitilamallistaan. Keskeinen muutos oli se, että saavutettu identiteettitila ei olisikaan lopullinen, vaan sitä pitäisi tarkentaa useita kertoja elämänkulussa. Tätä päivitettyä mallia kutsutaan nimellä MAMA-cycles (M= moratorium; A= achievement). Nimi viittaa siihen, että saavutettu identiteettitila ei jonkin ajan kuluttua enää vastaakaan ihmisen ajatuksia omasta itsestään, jolloin palataan moratoriumvaiheeseen tutkiskelemaan ja testailemaan, jonka perusteella löytyy uusi saavutettu identiteettitila. Näitä identiteetin pohdintakerroksia voi olla useita ihmisen elämän aikana. (Marcia 2002.)

Nuoren kasvun tukemisen kannalta on arvokasta ymmärtää moratoriumin merkitys. Sitä voidaan kutsua aikalisäksi ennen aikuisuuteen siirtymistä. Moratorium mahdollistaa nuorelle omien valintojen tekemisen, esimerkiksi suhteessa ammatinvalintaan. Tämä on täysin vastoin nykyistä tehokkuusajattelua, joka lähtee sujuvista ja nopeista siirtymistä. Nuorelle ei jää mahdollisuutta testata ja pohtia tulevia valintojaan. Samalla kiireessä tehdyt koulutusvalinnat voivat paljastua virheiksi ja opinnot keskeytyvät. Voidaan ajatella, että nopeat siirtymät aiheuttavat NEET-nuorten määrän lisääntymistä. Tämähän ei ole kenenkään etu, vähiten nuoren itsensä.

Moratoriumiin liittyy myös nuoren herkkyys ulkopuolisille vaikutteille. Nuoren kiinnostus voidaan suunnata asioihin, jotka eivät ole hänen kehityksensä kannalta hedelmällisiä. Tarve liittyä toisiin voi myös motivoida nuorta. Nuorten harrastustoiminnan piirissä onkin näköalapaikka havainnoida nuorten mielenkiinnon kohteita ja myös tarvittaessa ottaa niitä puheeksi. Jotkut asiat vain näyttävät huolta herättäviltä ja toiset todella ovat. Nuori tarvitsee aikuisia turvaamaan omaa kasvuaan.

Côté ja Levine (2016) ovat kehittäneet yksinkertaistetun mallin identiteetin kehittymisestä. Se koostuu kolmesta toisistaan riippumattomasta tekijästä. Ensimmäinen niistä on liittyminen inhimillisiin yhteisöihin, osallisuuteen. Toinen on eriytyminen. Sillä he tarkoittavat sitä, että pystyy eriytymään omaksi itsekseen yhteisössä ja toisaalta sitä, että

voi myös eriytyä toisista ryhmistä. Kolmas tekijä on jatkuvuuden tunne omasta itsestään menneisyydestä nykyisyyteen ja tulevaisuuteen sekä osallisuuden jatkuvuutta ryhmässä. Nuorten vapaa-ajan ja harrastustoiminnan puitteissa voidaan ajatella, että nuorella on oma paikka ryhmässä. Hän on omana itsenään hyväksytty ryhmässä ja hän tietää, että hänen paikkansa ei ole uhattuna. Nuori voi kokea osallisuutta ryhmässä ja hyödyntää tätä kokemustaan myös liittyessään uusiin ryhmiin opinnoissaan ja työelämässä. Côtén & Levinen mukaan aikuinen toimijuus kehittyy sidoksissa identiteetin kehittymisen kanssa.

Mielenkiintoisen näkymän toimijuuden kehittymiseen antaa identiteettihorisonttimalli. Se lähtee identiteettipääomasta, jonka kehittyessä nuori voi tarkastella omia valintojaan, ryhmäjäsenyyksiään, vapaa-ajan käyttöönsä sekä älyllisiä ja esteettisiä mieltymyksiään. Tämän voidaan ajatella liittyvän moratoriumin aikaiseen pohdintaa ja tutkiskeluun omasta minuudestaan ja sen mahdollisuuksista. Identiteettipääoma auttaa ennakoinnissa. Toisaalta sitä voidaan pitää hyvin läheisenä erityisesti kognitiivisille psykososiaalisille taidoille. Identiteettipääoma mahdollistaa liittymisen konkreettisiin tai virtuaalisiin ryhmiin ja verkostoihin. Se mahdollistaa osallisuuden kokemuksen. Identiteettipääoma tulee merkitykselliseksi nuoruuden siirtymisissä, joissa on valittavana koulutus päätöksissä suunta omalle tulevaisuudelleen. Nuoren identiteettihorisontti muotoutuu identiteettipääoman pohjalta. Kun horisontti jää kapeaksi, on nuorelle mahdotonta siirtyä esimerkiksi toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Tulevaisuuden mahdollisuudet ovat hyvin rajallisia, eikä niitä oikeastaan voi edes kyseenalaistaa, toimintapiiri on lokaali. Puhutaan identiteettiahdistuksesta ja toimijuus ei kehity. Samalla kapea identiteettihorisontti voi saada nuoren epäilemään ihmisiä ja asioita, jotka tulevat sen ulkopuolelta. Ne voivat näyttäytyä uhkaavina ja niitä vastaan kannattaa puolustautua. Kun identiteettihorisontti muodostuu laajaksi, voi nuori valita eri vaihtoehdoista mihin tarttuu. Hän on valmis lähtemään toiselle puolella Suomea tai maapalloa, jos on tarve. Hänelle globaalitoimijuus on luontaista. Hän pystyy myös irtautumaan lähipiiristään, se ei sido häntä jäämään. Laajan identiteettihorisontin taustalla on vahva toimijuus. (Helve ym. 2017.)

Identiteettihorisonttia voidaan pitää peilipintana nuorten toimijuuden kehittymiseen. Nuorisotoiminnassa on luontaista löytää uusia avauksia, jotka vievät nuorta riittävästi, mutta ei liikaa oman tutun toiminta-alueen ulkopuolelle. Nuori joutuu tarkentamaan omien mahdollisuuksiensa rajoja ja parhaimmillaan laajentamaan omaa identiteettihorisonttiaan. Kyseessä voi olla yöpyminen maastossa, esiintyminen tai uuden asian oppiminen. Pienistä turvallisista kurkistuksista voi muodostua nuorelle rohkeutta ja uteliaisuutta seuraaviinkin avauksiin.

Olen omassa pro gradu -työssäni (Sinisalo-Juha 2011) selvittänyt mitä tutkimuskirjallisuus kertoo nuoren identiteetin kehittymisen tukemisesta. Sen perusteella nuorisotoiminnassa on monia luontevia paikkoja nuoren kasvun tukemiseksi. Keskeisin vaikutti olevan reflektiotaitojen kehittyminen vuorovaikutuksessa. Käytännössä se tarkoittaa, että nuorelle annetaan palautetta hänen toiminnastaan, tilanteen mukaan kannustavaa tai kriittistä. Nuorta kasvatetaan ottamaan palautetta vastaan, hänelle voi olla aivan yhtä hankalaa positiivisen kuin negatiivisenkin palautteen saaminen. Palautteen pohjalta nuorta ohjataan itsereflektioon, josta hänelle avautuu mahdollisuuksia oivaltaa oman tekemisensä syyt ja seurauksia. Tämä rakentaa kuvaa itsestä oppivana ihmisenä, jolla on oma turvallinen paikka kyseissä toiminnassa. Tähän liittyen tärkeää onkin se, että nuori saa mahdollisuuden toimia ryhmässä, oppia sosiaalisia taitoja ja ottaa toisia huomioon.

Tähän liittyvät myös hoivataidot sekä ylisukupolvinen kyky toimintaan ja vuorovaikutukseen. Tässä tavoitteena on, että nuori ymmärtää, että hänellä on paikka ryhmässä, jossa hän saa olla oma itsensä, kunhan osaa huomioida myös toisten ryhmäläisten tarpeita. Myös moraalisten ja yhteiskunnallisten teemojen käsittely yhdessä toisten nuorten kanssa avaa nuorta kuulemaan toisia ja perustelevaan omia kantojaan. Tärkeää on, että vaikka tilanteessa voidaan asioista olla erimieltä, säilyy se jokaiselle turvallisena. Ryhmän ohjaajan taitoihin pitäisi kuulua se, että hän pystyy rakentamaan riittävän turvallisen ja luotettavan ympäristön, joka mahdollistaa dialogin. Tärkeää on myös tukea nuorten eritymisyyttä, toinen vastaa välittömästi ja toisella voi mennä pitkäänkin, kun muotoilee ajatustaan ja vastaustaan. Hiljaisuuden sietäminen on myös nuorta kunnioittava taito.

Edellä esitetyn pohjalta voidaan todeta, että nuoren kasvun ja identiteetin kehittymisen tukeminen on luontevaa niin järjestöjen kuin kuntienkin nuorisotyön puitteissa. Kasvatus lieneekin se erottava tekijä, jolla nuorisotalon järjestöt erottuvat muista järjestöistä. Kasvatus voi kuulostaa mahtipontiselta tehtävältä, mutta kun se tapahtuu informaalin kasvatuksen menetelmin, on se lähinnä aktiivista läsnäoloa ja tilannesidonnaista toimintaa. Tärkeää on, että se kuitenkin on tietoista nuorta ja nuorten ryhmää kunnioittavaa, nuorten toimijuutta edistävää.

Lähteet:

Committee of the Ministers of Council of Europe 2017. Recommendation CM/Rec (2017)4 and explanatory memorandum. Strasbourg: Council of Europe. Viitattu 20.4.2021. <https://rm.coe.int/cmrec-2017-4-and-explanatory-memorandum-youth-work-web/16808ff0d1>

Côté, James & Levine, Charles 2002. Identity, Formation, Agency, and Culture. A Social psychological Synthesis. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Côté, James & Levine, Charles 2016. Identity formation, youth, and development. A simplified Approach. New York: Psychology Press.

Erikson, Erik H. 1959. Identity and the Life Cycle. New York: W.W. Norton & Company.

Erikson, Erik H. 1968. Identity: Youth and Crisis. New York: W.W. Norton & Company

Erikson, Erik H. 1982. The Life Cycle Completed. New York: W.W. Norton & Company

Helve, H., Côté, J., Synarenko, A., Sinisalo-Juha, E., Mizokami, S., Roberts, S. E., Nakama, R. 2017. Identity Horizons among Finnish Post-Secondary Students: A Comparative Analysis. *International Journal of Identity*, 17:3, 191–206.

Marcia, James 1966. Development and Validation of Ego-identity Status. *Journal of Personality and Social Psychology* 3(5), 551–558.

Marcia, James 2002. Identity and Psychosocial Development in Adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research* 2(1), 7–28.

Sinisalo-Juha, Eeva 2011. Nuoren identiteetti nuorisotyössä. Identiteettiteorioiden näkökulmia informaaliin kasvatukseen. Viitattu 20.4.2021. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/82540>

Osallisuus

Eeva Sinisalo-Juha

Aino Tormulainen

Osallisuus on käsite, josta ainakin nuorisosalalla jokainen toimija tietää, mitä se tarkoittaa. Oman kokemuksemme mukaan kuitenkin vaikuttaa, että osallisuutta voi ymmärtää kovin monella eri tavalla. Hankaluutta tuottaa, että käsite on kuin perusta monille niille tavoitteille, joista nuorisotoiminnalle asetetaan. Yritämme seuraavassa tuoda esiin joitain näkökulmia osallisuuden käsitteeseen. Emme todellakaan kuvittele, että osallisuuden määrittely olisi tämän jälkeen valmis.

Yksi hankaluus tämän suomenkielisen käsitteen määrittelyssä saattaa liittyä siihen, että sen vastinetta ei suoraan löydy toisista kielistä. Esimerkiksi englanniksi voidaan puhua termeillä: “participation”, “belonging”, “inclusion” tai “social engagement”. Mikään näistä ei kuitenkaan suoraan vastaa suomen kielen osallisuuskäsitettä.

Osallisuuden yhteydessä puhutaan usein kokemuksesta. Joissain tilanteissa tai ryhmissä sitä koetaan ja joissain ei. Anu Gretschel (2002) kuvaa osallisuutta tunteeksi pätevydestä ja oman roolin merkityksestä. Se myös vahvistaa edellytyksiä tuoda omia ajatuksia yhteisön käyttöön. Osallisuuteen kuuluvat myös subjektiivisuus ja toimijuus.

Nopeasti ajateltuna osallisuus on kuulumista ja yhteisöllisyyttä. Se liittyy yksilön ja yhteisön suhteeseen, tarjoutuuko sieltä osallisuuden paikkoja. Osallisuuden ajatellaan olevan myös vaikuttamista yhteisön ilmapiiriin, mahdollistaen osallisuuden kokemuksen. Se on myös jotain, jota osallistuminen vahvistaa. Osallisuutta voidaan hahmottaa myös vastakäsitteiden kautta. Niitä ovat muun muassa passiivisuus, välinpitämättömyys, osattomuus, syrjäytyminen ja vieraantuminen.

Yhtenä näkökulmana osallisuudesta voidaan ottaa osallisuus sosiaalityössä. Lastensuojelulaissa (2007/417) osallisuutta määritellään syrjäytymisen ehkäisynä ja luvussa 4 nimeltään Lapsen osallisuus, kuvataan sitä, millä edellytyksillä lapsella on puheoikeus tai hän tarvitsee edunvalvojan. Monissa julkishallinnon osallisuuden kuvauksissa osallisuus lähtee esimerkiksi sellaisen vaikuttamisjärjestelmän luomisesta, jonka avulla ihmisiä voidaan osallistaa. Ihminen on siis passiivinen kohde, jota ulkopuolelta osallistetaan. (Nivala & Ryyänen 2013.)

Akateemisessa keskustelussa Elina Nivalan ja Sanna Ryyänen (2013) mukaan osallisuudella vastataan kahteen eri ongelmaan. Ensiksikin osallisuuden avulla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja edistää köyhyyden torjuntaa. Esimerkiksi harrastamisen kautta koetun osallisuuden voidaan ajatella vähentävän syrjäytymisriskiä. Toisaalta osallisuuden vahvistamisella voidaan torjua kansalaisten poliittista passivoitumista. Tämä lienee ajatuksena nuorisolaissakin, jossa tuetaan nuorten osallisuutta ja tavoitellaan aktiivista kansalaisuutta. Myös erinäiset EU:n sosiaalipoliittiset ohjelmat peräänkuuluttavat osallisuuden vahvistamista.

Osallisuus nuorisotutkimuksessa

Kiilakoski, Gretschel ja Nivala (2012) ovat purkaneet osallisuuden käsitettä hankkeesaan “Demokratiaoppitunti – Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa”. Osallisuus käsitettä käytetään paljon, muttei sen luonteesta vallitse kuitenkaan yksimielisyyttä. Osallisuus on kirjoittajien mukaan syytä nähdä laaja-alaisena ilmiönä, joka voi toteutua suhteessa moniin erilaisiin yhteisöihin ja jota voidaan edistää hyvin eri laajuudessa ja eri tasoilla. Keskeistä lasten ja nuorten osallisuuden arvioimisessa on kokemus, miltä lapsista ja nuorista eri yhteisöissä tuntuu. Lisäksi osallisuuteen liittyy myös valtautuvuus, jolloin on syytä kysyä ja tarkastella, ollaanko lapsille ja nuorille valmiita jakamaan todellista valtaa, mahdollisuuksia vaikuttaa ja olla osallinen erilaisissa yhteyksissä. (Mts. 4–5.)

Osallisuuden käsitettä purkaessaan (Mts. 2012, 5) Demokratia-oppitunti-hankkeessa tutkijat ovat tunnistaneet läheiskäsitteitä: ”mukana oleminen, mukaan kuuluminen, mukana vaikuttaminen, yhteisöllisyys, yhteisöjen demokraattiset toimintatavat, demokratiaan kasvattaminen, lasten ja nuorten toimijuus prosessien eri vaiheissa sekä valtautuminen vallan saamisena ja voimaantuminen yksilön tunteena.” Lisäksi osallisuuden edistämisessä on kyse myös esteiden poistamisesta, ennaltaehkäisemisestä ja korjaavasta toiminnasta. Osallisuuden edistäminen on nähty olevan molempia, sekä sosiaalista, että poliittista toimintaa. Osallisuuden kehyksessä on huolehdittava yhteisöllisistä kuulumisen tunteista sekä ratkaista vaikuttamisen ja päätöksenteon ongelmia. (Mts. 6.)

Tomi Kiilakosken ja Anu Gretschelin (2012) lasten ja nuorten osallisuuden hankkeet ovat liittyneet pitkälti kuntademokratiaan, jolloin valtautuvuus ja osallistuminen omaan elämään liittyvään yhteisölliseen päätöksentekoon korostuvat. Kiilakoski ja Gretschel nojaavat Erik Allardtin (1976) klassisen luonnehdintaan, jonka mukaan hyvinvointi rakentuu elintason (having), yhteisyysuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen (being) muodostamasta kokonaisuudesta. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen

edellyttää kaikkien näiden hyvinvointiulottuvuuksien huomioimista ja edistämistä. Usein hyvinvointikeskustelu nuorten kohdalla painottuu kahteen ensimmäiseen ulottuvuuteen, terveyden, turvallisuuden, materiaalsen hyvinä ja toimivien perhe- ja kaverisuhteiden edistämiseen. Kirjoittajat ehdottavatkin, että kolmijakoon voisi lisätä vielä osallisuuden (participating), jolloin kuulumisen, kiinnittymisen ja vaikuttamisen ulottuvuuden tulisivat paremmin esiin. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 6–7.)

Osallisuus on monenlaista kuulumista yhteisöön ja toimintaa yhteisössä, mikä tuo tunteen omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä. Vaikuttaminen on välttämätön osa yhteisössä toimimista. Se on kuulluksi tulemista omana itsenään yhteisissä ja yksilöllä koskettavissa asioissa, mahdollisuutta saada sekä valtaa että vastuuta yhteisön jäsenenä. Osallisuus koskettaa kaikkia niitä yhteisöjä, joissa lapset ja nuoret ovat jäseninä. Toimiminen yhteisössä ei kuitenkaan ole pelkästään vaikuttamista. -- Pohjimmiltaan osallisuus on lapsen tai nuoren ja hänen eri yhteisöjensä suhteissa toteutuva vahvasti kokemuksellinen tila. Sillä on suuri merkitys hänen hyvinvointinsa kannalta. Siten osallisuutta tulee edistää kaikissa lasten ja nuorten yhteisöissä hyvin monenlaisilla tavoilla, joilla edistetään paitsi lasten ja nuorten kuulemistä myös heidän tunnettaan yhteenkuuluvuudesta ja omasta arvokkuudestaan yhteisössä. Osallisuudella on poliittisen vaikuttamisulottuvuuden lisäksi sosiaalinen kuulumisulottuvuus, jota ei osallisuuden edistämisessä saa unohtaa. (Mts. 24.)

Kuuluminen

Matilda Wrede-Jäntti ja Frida Westerback (2020,51) kirjoittavat, että teoreettisena ja analyttisenä välineenä kuulumista on sovellettu tutkittaessa sosiaalisen vuorovaikutuksen eri muotoja ja subjektiivisia kokemuksia. He korostavat kuulumiskäsitettä koskevien tieteellisten keskustelujen olevan monimuotoisia ja että kuulumisesta on keskusteltu laajasti eri tieteenaloilla, jonka myötä myöskään epämääräisiltä tulkinnoilta ole vältytty. Kirjoittajien, ja myös meidän havaintojemme mukaan, suurin osa empiirisistä kuulumista käsittelevistä tutkimuksista korostaa osallisuutta ja osallistumista, mutta poissulkeminen ja sosiaalinen kuulumattomuus (non-belonging) ovat saaneet vähemmän tilaa. (Lähdesmäki ym. 2016; Wrede-Jäntti & Westerback 2020)

Wrede-Jäntti & Westerback (2020, 51) toteavat, että “yleisesti ottaen kuulumista pidetään positiivisena ja saavutettavana olevana asiana”. Nuorten Ohjaamo-kokemuksia käsittelevässä artikkelissaan, kirjoittajat kuvaavat vastavuoroisuuden merkityksen nuorten sosiaalisissa suhteissa sekä jatkuvuuden tunteissa. Kuulumisen (belonging) rinnalla kulkevatkin myös sosiaalisen kiinnittyneisyyden (social connectedness) tunteet, joita pidetään nuoruuden siirtymävaiheissa keskeisinä. Kuulumisen voidaan tulkita myös kiintymyksenä. (mts.) Nuorten harrastus- ja järjestötoimintaa ajatellen kuulumisen ja kiinnittyminen yhteisöön voi olla helpommin nuorten käsitettävissä kuin laeva osallisuuden käsite.

Mitä on osallisuus?

Edellä kuvatun perusteella osallisuus on sellaista liittymistä missä oma toimijuus säilyy tai vahvistuu. Osallisuuden toteutuessa syntyy tunne kuulumisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. Kokemus on voimaannuttava ja valtaannuttava. Toimijuus ymmärretään osallistumisen, päätöksenteon ja valintojen taustalla vaikuttavana reflektiona, mutta Virpi Vaattovaara (2015, 78) muistuttaa, ettei toimijuus aina ole välttämättä aktiivista, vaan toimijuuteen voi myös ajautua. Osallisuus voi mahdollistua monissa eri ympäristöissä. Se ei aina synny itsestään, vaan vaatii toimenpiteitä, erityisesti kun kyseessä on lasten ja nuorten osallisuuden varmistaminen. Osallisuuden saavuttaminen on kuitenkin mahdollista ja nuorisosalalla se on, kuten alussa totesimme toiminnan peruspilareita.

Lähteet:

Gretschel, Anu 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina*. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 48–62

Kiilakoski, Tomi & Gretschel Anu 2012. Muistiinpanoja demokraatiooppitunnista: Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Verkkojulkaisu 57. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokraatiooppitunnista.pdf

Kiilakoski, Tomi, Gretschel, Anu & Nivala, Elina 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Demokraatiooppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 9–33.

Lastensuojelulaki 2007. LSL2007/417 Viitattu 21.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lähdesmäki, Tuuli & Saresma, Tuija & Hiltunen, Kaisa & Jäntti, Saara & Sääskilahti, Nina & Vallius, Antti & Ahvenjärvi, Kaisa 2016. Fluidity and flexibility of “belonging”: Uses of the concept in contemporary research. *Acta Sociologica*, 59 (3), 233–247.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* (14), 9–41.

Ojala, Hanna & Palmu, Tarja & Saarinen, Jaana 2009. Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa. Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa Hanna Ojala & Tarja Palmu & Jaana Saarinen (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino, 13–38.

Vaattovaara Virpi 2015. Elämänkulku ja toimijuus Lapin maaseudun nuorista aikuisiksi 1990–2011. *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 169. Viitattu 20.4.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/30084276.pdf>

Wrede-Jäntti, Matilda & Westerback, Frida 2020. Haastavia tilanteita nuorten arvostamassa Ohjaamossa – Miten Ohjaamoon tyytymättömät nuoret perustelevat kritiikkinsä? Teoksessa Määttä, Mirja & Souto, Anna-Mari (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo: Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto, p. 46–69. Viitattu joulukuussa 2020. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/tutkittu_ja_tulkittu_ohjaamo_web.pdf

Vaikuttavuus

Marion Fields

”Toimintamme on vaikuttavaa.” Mitä se oikeastaan tarkoittaa? Seuraavassa katsauksessa esitellään vaikuttavuus-temaan liittyviä peruskäsitteitä.

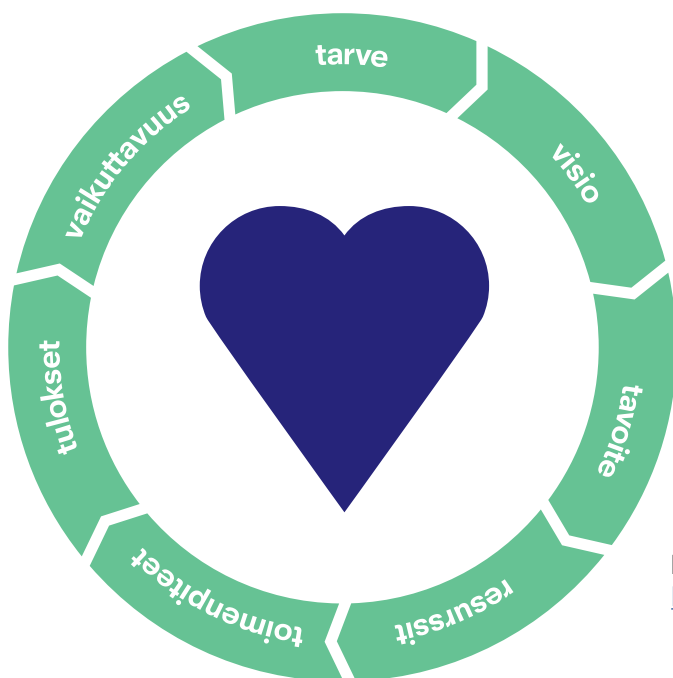
Vaikuttavuudesta on järjestökentällä puhuttu pitkään. Samalla se, mitä käsitteellä tarkoitetaan, on muuttunut. Tällä hetkellä vaikuttavuudesta puhutaan useimmin ilmiöiden kautta: vaikuttavuutta on muutos jossain laajemmassa yhteiskunnallisessa ilmiössä ja samalla usein myös toimintaympäristössä. Ilmiöt ovat ympärillämme ja yhteiskunnassa havaittavissa olevia abstrakteja asioita (esimerkiksi nuorten hyvinvointi). Arkikielessä puhutaan myös yhteiskunnallisesta hyödystä, kun puhutaan vaikuttavuudesta.

Järjestö tai yhdistys on yleensä perustettu vaikuttamaan johonkin asiaan eli sen toiminnalle on perustamishetkellä ollut tarve. Yleensä nämä tarpeet kytkeytyvätkin laajempiin ilmiöihin, esimerkiksi nuorten hyvinvointiin. Yhdistys voi toiminnallaan saada aikaan tuloksia ja vaikutuksia kohderyhmiensä elämässä, jotka osaltaan rakentavat laajempaa vaikuttavuutta. Yksittäinen yhdistys ei voi kuitenkaan juurikaan saada aikaiseksi tai todentaa vaikuttavuutta.

Nykyiseen käsitykseen vaikuttavuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä ovat vaikuttaneet monet tekijät, muun muassa rahoittajat sekä Arvoliton vuosina 2016-2019 koordinoima Hyvän mitta -ohjelmatyö. Käsitteet täsmentyvät ja elävät ajassa edelleen.

Hyvän mitta -vaikuttavuusketju

Hyvän mitta -malli kuvaa vaikuttavuuden ketjuna, jossa on seitsemän lenkkiä: tarve, visio, tavoite, resurssit, toimenpiteet, tulokset ja vaikuttavuus. Mallissa on kuvattu miten vaikuttavuuden osa-alueet ovat suhteessa toisiinsa. Ketju auttaa tunnistamaan eri osien väliset syy-seuraus -suhteet. Jokainen osa-alue on olennainen, jotta vaikuttavuutta voi syntyä.

Kuva 1. Hyvän mitta –hanke
<https://www.hyvanmitta.fi/>

Vaikuttavuusketjua kuvaa loogisesti sen, mitä muutosta halutaan, miten muutos saadaan aikaan ja miten sen toteutumista seurataan.

Lyhyesti käsitteistä

Seuraavaksi käydään läpi vaikuttavuuden keskeisiä käsitteitä siinä muodossa, kun niistä puhutaan Kentauri-osaamiskeskuksessa tällä hetkellä. Käsitteet on sovitettu yllä esitellyn vaikuttavuusketjun kanssa.

Visiosta tavoitteeksi:

Visio on tavoitteellinen ihannetila, johon halutaan päästä joko tietyn toiminnon tai järjestön strategian tasolla. Visio on unelma paremmasta maailmasta, jonka avulla johdetaan. Myös yksittäisellä hankkeella tai toiminnolla voi olla visio.

Visiosta siirrytään arkisempaan ja konkreettisempaan suuntaan ja laaditaan:

Tavoite. Se on konkreettinen muutos, joka halutaan nähdä kohderyhmän elämässä tai muussa toiminnan kohteessa. Tavoitteet kirjataan yleensä arkisemmin kuin visio, jonka tarkoitus on inspiroida. Kun tavoitteita määritellään, mieli seuraavaa:

Kuka on kohderyhmäsi?

Kuinka konkreettisesti pystyt sanallistamaan muutoksen?

Missä ajassa muutoksen pitäisi toteutua?
Mistä tiedätte, että muutos on tapahtunut?
Miten muutosta voidaan mitata?

Tavoitteiden tulee olla mitattavia. Siitä syystä myös vaikuttavuusketjussa ne linkitetään yhteen mittareiden kanssa.

Toiminta on askeleita kohti tavoitetta:

Toiminta on konkreettisia tekoja, jotta tavoitteet saavutetaan. Sitä varten tarvitaan resursseja: aikaa, osaamista, laitteita, varoja, verkostoja ja muita.

Kun suunnittelet toimintaa, suunnittele sitä keinona päästä tavoitteeseen, älä tavoitteena itsenään.

Ei: tavoitteena on järjestää 10 tilaisuutta, VAAN: Tavoitteena on ymmärtää nuoren itsetunnon rakentumista ja osallistaa nuoria. Tavoitteen saavuttamiseksi järjestetään 10 tilaisuutta, joissa...

Toiminnasta seuraa

Tuotos, toimintaryhmä, leiri, koulutus, dokumentoitu keskustelutarja, tutkimus ym. kokonaisuus, joka mahdollistaa tavoitteen saavuttamisen. Esimerkiksi leiri on sekä yhteistä toimintaa että tuotos, johon liittyy aktiviteetteja, logistiikkaa, ruokahuoltoa, viestintää ja muita asioita.

Tuloksesta kohti vaikuttavuutta:

Tulos on toiminnalla aikaan saatu välitön muutos kohderyhmän tilanteessa. Yleensä tarkastelemme tätä suhteessa tavoitteeseen. Järjestöjen rahoittajista ainakin STEA puhuu tässä kohdassa myös tuloksellisuudesta.

Tuomme esiin tuloksia seuraavalla tavalla:

- **Seurannalla** eli keräämällä tietoa toiminnasta ja raportoimalla siitä,
- **Mittareilla** eli havainnoinnin kohteilla, jotka kertovat, saavutettiinko tavoite. Mittari voi olla myös kysymys, jolla tätä seurataan (esim. koulutuksen jälkeen kysymys ”oletko työllistynyt?” voi esimerkiksi linkittyä seuraavaan tavoitteeseen: ”Tavoitteena on, että 75 % kurssilaisista työllistyy.”
- **Arvioinnilla** eli käyttämällä kerättyä tietoa siihen, että analysoidaan, saavutettiinko tavoitteet ja miksi/miksi ei.

Seurannan tulee olla tarpeeksi tiheää ja systemaattista, jotta se mahdollistaisi toiminnan kehittämisen vielä sen ollessa käynnissä.

Vaikutuksella tarkoitetaan jo tulosta astetta laajempaa ja pitkäkestoisempaa muutosta. Toiminnan vaikutus voi olla joko positiivinen tai negatiivinen. Voi olla, että vaikutuksia on muitakin kuin ne, joita tavoiteltiin, ja voi olla, että jotkut vaikutukset ovat sellaisia, että oma roolimme oli vähäisempi kuin ajattelimme.

Tästä palaamme **vaikuttavuuteen**: Jokainen esimerkiksi nuorisotyöttömyyttä toiminnallaan vähentämään pyrkivä järjestö, kunta ja muu toimija pyrkii tahollaan ja myös yhdessä vaikuttamaan tähän ilmiöön positiivisesti. Yksittäinen yhdistys tai järjestö ei vaikuttavuutta tuota, eikä pysty todentamaan sitä, mutta sen toiminnalla voi kuitenkin olla merkitystä sen rakentamisessa. Vaikuttavuus syntyy yhteydessä toimintaympäristöön. Vaikuttava toiminta muuttaa myös sitä.

Vaikuttavuuden käsitteet eivät ole täysin yksiselitteisiä, kuten aiemmin jo mainittiin. Yllä olevat määrittelyt ovat Kentaurissa käytössä oleva tulkintaa ja niille perustuu myös Kentaurin vaikuttavuuskoulutus.

Miltä tämä näyttää yhdistyksen näkökulmasta?

Olemme luoneet Kentaurin vaikuttavuuskoulutuksia varten fiktiivisen esimerkkiyhdistyksen Nuoret esiin ry:n, jonka kautta konkretisoimme vaikuttavuuden käsitteitä. Esimerkkiyhdistys on perustettu 1980-luvulla edistämään nuorten kasvua ja itsetuntoa. Perinteisesti se on toteuttanut tavoitteisiinsa päästäkseen valmennuksia, vertaistoimintaa ja seikkailukasvatusta. Toimintakentän muutokset ovat viimeisen vuosikymmenen aikana haastaneet yhdistyksen kehittämään toimintojaan.

Viime aikoina yhdistys on saanut tietoa siitä, että moni toiminnassakin ollut nuori on jäänyt ilman työpaikkaa. Kun myös Tilastokeskuksen katsaukset ovat kertoneet samasta trendistä, yhdistys haluaa vaikuttaa nuorisotyöttömyyden vähenemiseen. Se tietää, että yksin se ei voi vähentää työttömyyttä, mutta että sen anti voisi laajemman **vaikuttavuuden** kannalta olla valmennuksissa, joita voisi tarjota osana erilaisia verkostojen tuottamia palveluita.

Nuoret esiin -yhdistyksessä päätetään koronan ja digitaalisuuden edetessä kokeilla ensi kertaa verkkovalmennuksia. Tätä varten se saa hankerahoitusta. Hankkeen **tavoitteena** on tuottaa monistettava malli verkkovalmennukseen (**toiminta ja tuotos**), jonka avulla nuorten itsetunto vahvistuu ja he pärjäävät paremmin työhaussa.

Yhdistys päättää kokeilla sekä ammattiohjaamiseen että vertaisuuteen perustuvaa valmennusta. Molemmissa on **tavoitteena**, että 20 nuorta suorittaa valmennuksen loppuun ja että valmennuksen tuloksena nuoret ovat kokeneet itsetuntonsa ja työnhakutaitojensa vahvistuneen. **Mittareiksi** valitaan numeerista seurantaa sekä yhdistyksessä pitkään käytössä ollutta kyselyä itsetunnon mittaamiseen ennen toimintoja ja niiden jälkeen. Tavoitetasona heillä oli, että vähintään 75 % osallistuneista nuorista kokee itsetuntonsa vahvistuneen niin, että he voivat ryhtyä työnhakuun. **Tuloksiksi** hankkeessa ennakoitiin,

että 2/3 nuorista hakee hankkeen aikana tai välittömästi sen jälkeen työtä ja että heidän itsetuntonsa vahvistuu. Pidempikestoiseksi **vaikutuksiksi** suunniteltiin, että 50 % heistä työllistyy, ja että positiiviset vaikutukset itsetuntoon näkyisivät vielä puolen vuoden päästä valmennuksesta. Tätä seurattiin kyselyiden avulla.

Hankkeen **toiminta** sisältää kehittämistä, nuorten rekrytointia ja valmentamista, valmennusohjelman mallintamista, viestintää ja muita asioita. Molempiin valmennuksiin saadaan mukaan 24 nuorta. **Seurannan** avulla saadun tiedon mukaan vertaisvalmennusryhmässä kuitenkin vain 16 suoritti valmennuksen loppuun ja käytetty **mittari** osoitti, että myöskään itsetunnon vahvistamisen suhteen ei päästy aivan yhtä hyvin tuloksiin kuin ammattilaisen vetämässä ryhmässä. Sen suoritti loppuun 22 osallistujaa. Mallinnusta varten yhdistys haluaa **arvioida**, miksi näin oli, joten se kutsuu mukana olleita nuoria ryhmähaastatteluun. Nuoret kertoivat, että moni asia sujui hyvin, mutta he olisivat kaivanneet ohjaajan mukanaoloa useammin kuin kaksi kertaa ryhmän edetessä. **Tulokset** jäävät hieman tavoitteesta, mutta tälle löydettiin syy, joka otettiin jatkokehittämisessä huomioon.

Hanke etenee mallintamisen ja levittämisen merkeissä. Aivan lopuksi ehditään tehdä seurantakysely mukana olleille nuorille. Käy ilmi, että heistä 75 % oli lähettänyt vähintään yhden työhakemuksen ja 55 % päässyt haastatteluun, mutta vain 30 % oli koronakriisin pitkittyttyä saanut töitä. Itsetuntoon valmennuksella oli kuitenkin ollut positiivinen vaikutus, sillä mittarin antamat tulokset olivat lähes samalla tasolla kuin heti valmennuksen jälkeen ja hyvällä tasolla verrattuna aiempiin samaa mittaria hyödyntäneisiin toimintoihin. Nuoret myös kertoivat saaneensa hyvää palautetta hakemuksistaan ja esiintymisestään työhaastatteluissa. Yhdistys arvioi, että normaalioloissa valmennuksella saattaisi hyvinkin olla positiivisia **vaikutuksia** nuorten elämään ja jos moni toimija hyödyntäisi mallia ja sen avulla saataisiin aikaan uusia nuoria tukevia verkostoja, se saattaisi auttaa pitkällä tähtäimellä työttömyydenkin vähentämisessä. Näin saataisiin aikaan **vaikuttavuutta**.

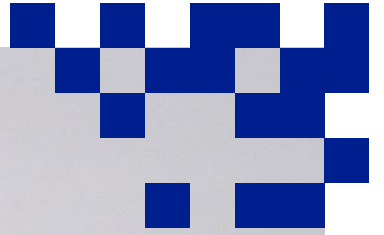
Lähteet:

Arvoliitto 2021. Hyvän mitta –sivusto. Viitattu 14.4.2021. <https://www.hyvanmitta.fi/>

Kuntoutussäätiö 2021. Artsi – Opas oman toiminnan arviointiin järjestöille. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Viitattu 14.4.2021. <https://hankkeet.kuntoutussaatio.fi/artsi-opas/>

Sitra 2018. vaikuttavuuden askelmerkit. Helsinki: Sitra. Viitattu 14.4.2021. <https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA 2021. Avustusopas 2021. Helsinki: STEA. Viitattu 14.4.2021. <https://www.stea.fi/documents/2184241/10551958/STEA+avustusopas+2021.www.pdf/36d0dec2-dd76-4dde-39a3-cab0e19a2694/?t=1592286175572>

Tutkimassa nuorten harrastus- ja kansalais- toimintaa

Aino Tormulainen

Kentaurin tutkimustehtävänä on tutkia nuorten harrastus- ja muun kansalaisjärjestötoiminnan vaikutuksia a) nuorten kasvuun ja b) osallisuuteen, sekä c) niiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tavoitteena on, että nuorisotalon tutkimuksellinen tieto nuorten järjestöosallistumisen vaikutuksista nuorten kasvuun ja nuorten osallisuuteen on lisääntynyt. Tarkoituksenamme on saada vastauksia tutkimustehtävään erilaisin aineistoin. TAT:in kanssa yhteistyössä valmisteltu yläkoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmia kartoittava Tulevaisuusraportti on määrällinen aineisto, jossa mukana on harrastamiseen sekä järjestöosallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi laadullinen aineisto tulee tukemaan määrällistä, ja keskitymme sen avulla täsmentämään, millainen on nuorisotalon järjestötoimijuuden kuva ja merkitys tässä ajassa. Pitkäaikaiset vaikutukset erityisesti kiinnostaisivat. Niiden systemaattiseen jäljittämiseen pitkittäistutkimuksen tapaan emme kuitenkaan ehdi päästä, mutta elämäntien reflektoinnin ja tarinallisen arvioinnin kautta joitain vastauksia tähänkin voidaan saada. Laadulliseksi aineistoksi kootaan niin järjestöjen kuin nuorten ääntä ja kokemuksia eri tavoin kuuleva ja kuunteleva aineisto. Haastattelut, kyselylomakkeet, tarinallinen arviointi, temaattinen kirjoittaminen, osallistavat työpajat, kenties visuaalinen aineisto... Tuore menetelmäopas ”Tutkiva mielikuvitus” (Ryynänen & Rannikko 2021) inspiroi kehrittelemään luovia tutkimusmenetelmiä, joita toivottavasti myös pääsemme moninaisen joukon kanssa kokeilemaan.

Kohderyhmistä

Yksi olennainen tutkimustehtävämme näkökulma ovat osallistuvat nuoret. Keitä ovat tänä päivänä ne nuoret, jotka osallistuvat nuorisovaltuustoalan järjestöjen toimintaan, keitä ovat he, jotka ovat mukana tekemässä, toteuttamassa ja pyörittämässä järjestöjä? Mitä osallistuvat nuoret oppivat ja toiminnasta saavat ja millaisia vaikutuksia osallistumisella on edelleen heidän elämäänsä? Kiilakoski, Honkatukia ja Huttunen (2018 69–70), tuovat esille, että tutkimuksia tekevät ja niitä hyödyntävät aikuiset, joilla on tarve ohjata, hallinnoida tai kontrolloida nuoria. Nuorten oma asema tutkimuksessa onkin merkittävä kysymys myös tutkimuseettisesti. Tutkimuksen avulla pyritään tavoittamaan ja tuomaan julki nuorten ääntä ja kokemuksia, mutta näiden kokemusten sanoittajina ja tulkitsoijina toimivat aikuiset tutkijat. Lisäksi riippuen tutkimusasetelmasta ja aineiston keruun tavasta, on syytä myös huomioida ja tarkastella kysymystä, kenen ja millaisten nuorten ääni todella kuuluu, ketkä jäävät hiljaisiksi?

Tiedetään, ja esioletuksemme on, että järjestötoimintaan osallistuvat nuoret ovat niitä, jotka muutenkin ovat aktiivisia. Kenties oppilaskunnassa tai tukioppilaina, nuorisovaltuustossa tai muissa osallisuustoiminnoissa. Harrastus- ja järjestötoiminta voi toki olla ”kevyempää” eikä sinänsä vaadi aina kaikkein aktiivisimman osallistujan roolia. Tiedetään kuitenkin myös, että yhtenä lasten ja nuorten syrjäytymisen tekijänä on harrastusten ja yhteisöjen puute. Syrjäytymisriskissä oleva nuori ei ole todennäköisin osallistuja perinteisessä nuorten itsensä toimintaa toteuttavassa nuorisojärjestössä.

Alusta alkaen olemme kysyneet usein, olemmeko tutkimassa vain niitä nuoria, jotka ovat jo aktiivisia. Harrastus- ja järjestötoiminnassa mukana oleminen vaatii jo tietynlaisia resursseja ja pääomaa. Etenkin nuoren oma aktiivinen osallisuus ja toimijuus kansalaisjärjestökentällä ei ole itsestäänselvyys. Käydessäni läpi kouluterveyskyselyn (2019) tuloksia seura-, yhdistys- tai järjestötoimintaan osallistumisesta tulin havahtuneeksi jälleen kerran ja uudelleen nuoren sosioekonomisen taustan vaikutuksiin. Mistä kertoo se, että lukiolaisista 10,8% osallistuu viikoittain organisoituun toimintaan, mutta ammattioppilaitosten vastaajista viikoittain osallistuu vain 5,9%? Osin ehkä myös toisen asteen opintojen vaativuudesta, ajankäytöstä tai töissä käymisestä opintojen ohella. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 5,1% osallistui organisoituun toimintaan lähes päivittäin ja toisen asteen opiskelijoilla päivittäisen osallistumisen aktiivisuus jo laskee (3,4%).

Samaan tapaan lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Hakanen ym. 2019) esille tullut kytkös koulutuksen ja liikunnan harrastamiseen ja ylipäänsä liikunnasta pitämisen välillä herättää huolta. Vapaa-aikatutkimuksessa nuorilta (15–29-vuotiailta) vastaajilta kysyttiin liikunnan ohella heidän koulutuksestaan sekä tämänhetkisestä päätoimesta. Korkeammin koulutetut nuoret harrastavat enemmän liikuntaa. Kaikkein vähiten liikuntaa harrastavat työttömät ja muun työvoiman ulkopuolelle jääneet sekä vanhempainvaapaalla olevat nuoret. Lisäksi vastausten perustella harrastamattomien koulutustaso on selvässä yhteydessä siihen, pitääkö ylipäänsä liikunnasta. Niistä nuorista, joilla ei ollut koulutusta eikä opiskelupaikkaa, yli puolet vastasi, etteivät he pidä liikunnan harrastamisesta. (Mts. 23.)

Harrastamisen, etenkin liikunnan ja vanhempien sosioekonomisen aseman yhteydestä on kirjoitettu suhteellisen paljon viime vuosina yhdenvertaisen harrastamisen tavoitteen yhteydessä. Päivi Berg ja Mikko Salasuo (2017) ovat kirjoittaneetkin, että monet vanhemmat näkevät ohjatun liikunnan harrastamisen ja korkeat kustannukset jopa symbolisena tapana erottausta ja viestiä vastuullisesta vanhemmuudesta. Kustannukset ja valmius maksaa ovat keino erottausta, mutta ne rajaavat myös eri taustaiset lapset harrastusten ulkopuolelle. Samanlaiset arvot, asenteet sekä sosioekonomisen aseman jakavat vanhemmat voivat kasvat-
taa urheiluseuroissa oman luokkatietoisuutensa mukaisia ”kunnan kansalaisia”. (Mt.) Onkin aiheellista kysyä, ketä ovat ne nuoret, jotka eivät ole aktiivisen harrastamisen parissa ja kuinka heitä voisimme tutkimuksessamme tavoittaa, jotta saisimme selville myös, miksi ei osallistuta? Viitaten esille tuomaani vapaa-aikatutkimuksen tulokseen koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten suhteesta liikuntaan ylipäänsä, hyvä kysymys on myös se, mikä heitä motivoisi harrastamaan tai kansalaistoimintaan?

Toisaalta voidaan myös nostaa esille kysymykset harrastamisen ”pakosta” ja vapaa-ajan itseisarvosta. Mitä on hyvä vapaa-aika? Kouluterveyskyselyn mukaan nuoret ovat uupuneita, sillä myös nuorten elämän tahti on kiivas ja kiireinen. Anna Anttila (2018, 340–341) pohtii ”Hyvä vapaa-aika”-hankkeen (2013–2017) eettisten kysymysten yhteydessä harrastamisen pakkoa. Nuoria kehoitetaan löytämään ja pitämään jokin ”oma juttunsa” hyvinvoinnin ylläpitäjänä, ja näin samalla sysätään vastuu kansakunnan voimisesta nuorten omille harteille. Anttila kysyykin: Entä jos nuori ei aina ja kaikissa tilanteissa pysty ja kykene ylläpitämään omaa juttuaan ja pysymään hyvinvoinnin raiteilla? Onko hänellä enää lupa saada apua, vai leimautuuko ”ei oman jutun” nuori rasitteeksi yhteiskunnalle? Patistetaanko nuoria harrastamaan yhteisön hyvinvoinnin varmistamiseksi ja estääksemme syrjäytyneiden nuorten aiheuttamat kustannukset?

Ohjattu vapaa-ajan aktiviteetti ei välttämättä ole nuorelle se mielekkäimmän vapaa-ajan näky. Anttila loi ”Hyvä vapaa-aika”-hankkeessa ”tyyppinuoren” nuorten kyselyvastauksen keskiarvoista. Tyypittelyssä tuli esille, että nuorten vapaa-ajan tekemisiin vaikuttavat useimmiten kaverit. Eräänkin vastauspäivän tyypittelyn mukaan täydelliseen vapaa-aikaan kuuluvat kaverit ja hyvä syöminen. (Anttila 2018, 343.) Samankaltaisia vastauksia saatiin myös ”Walkabout”-hankkeessa, kun +16-vuotiailta nuorilta kysyttiin, mitä he haluavat vapaa-ajaltaan. Vastauksissa nuorten vapaa-aikaan kuului kavereiden kanssa oleminen, läksyt, lemmikit, kotityöt, harrastukset, ”puhelimella oleminen” eli sosiaalinen media, tyttö/poikaystävä ja yleisesti hengailu erilaisissa paikoissa. Lahdessa nuorten mielipiteitä selvittänyt Reetta Möller kirjoittaa (2018, 66): ”Tärkeimmäksi vapaa-aikaa ja sen viettämistapaa määrittäväksi tekijäksi kuvattiin kaverit ja tarkemmin vielä kavereiden kanssa ”hengailu”. Hengailu tapahtuu kauppakeskuksissa, kauppojen auloissa, liikennemyymälässä (ABC) tai jonkun kotona. Toisaalta keskustelussa kävi myös ilmi, että osa nuorista on hyvinkin yksinäisiä. He kokivat, että jos ei ole jo aiemmin ja nuorempana muodostettua kaveripiiriä, tässä iässä samanhenkisten kavereiden löytäminen voi olla hyvinkin vaikeaa.” Lahtelaisnuorten ryhmähaastatteluisissa yleisin toive liittyi tilaan, keskeinen sijainti ja ei ostopakkoa olivat toiveina. ”Erityisen tärkeitä olivat aukioloajat, erityisesti loppuviikosta, ja se että paikka olisi auki myöhään. Lisäksi toivottiin, että siellä voisi tehdä asioita spontaanisti, jos huvittaa. Esimerkkeinä piipahdustekemisestä olivat liikunta ja luova tekeminen. Harrastus miellettiin toistuvasti tapahtuvaksi ja ohjatuksi toiminnaksi, johon pitää sitoutua esimerkiksi viikoittain. Tämän kaltainen toiminta ei juurikaan innostanut haastateltuja nuoria.” (Mts. 66–67.)

Anttila (2017, 44) yhtenä tutkimustuloksiensa tiivistyksenä toteaa: ”Omaan tahtiin tekeminen ja vapaa hengailu ovat tärkeää vastapainoa harrastuksille ja koululle, ne ovat myös hyvää vapaa-aikaa.” Lisäksi Anttila myös muistuttaa tärkeästä, meitä Kentaurin tutkijoitakin usein keskusteluttaneesta seikasta: ”Usein nuoria ja nuoruutta tutkitaan vakavasti ja unohdetaan, miten keskeisiä ilo, hassuttelu ja päämäärätön hulluttelu nimenomaan nuorten hyvinvoinnissa ovat. Leikki ja haaveilu ovat reittejä hyvinvointiin. Yksi tärkeimmistä rajoista aikuisuuden ja lapsuuden tai nuoruuden välillä onkin leikillisuus ja hauskuus.” (Mts. 70.) ”Oman jutun” löytäminen voi suhteuttaa myös ajatukseen harrastamisen säännöllisyydestä. Kuinka suhtaudumme niihin nuoria, jotka harrastelevat silloin tällöin, ehkä etsivät ja kokeilevat eri asioita? Eivät halukaan sitoutua tai identifioitua ”vakavan” harrastamisen tavoin yhteen juttuun? Höntsän nousu vastaa Anttilan esittämisiin kysymyksiin osittain, mutta ehkä siltikin vain osittain.”

Tutkijapositionista ja tilaustutkimuksen asetelmasta

“Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä?” (2018) on ollut hyvä ja ajatuksia herättävä opus tutkijan asemoitumisen pohtimiseen. Kiilakoski, Honkatukia ja Huttunen (2018, 68) tuovat teoksessa esille, että nuoria tutkivan on hyvä olla tietoinen ainakin seuraavista aihealueista: nuorten asema yhteiskunnassa, nuoruus elämänvaiheena sekä nuorten yksilölliset, ryhmäsidonnaiset ja kulttuuriset tekijät. Omaa ymmärrystään ja näkökulmia käytetyistä käsitteistä ja teoreettisista viitekehyksistä näiden teemojen ympärillä on hyvä tarkentaa.

Anna Anttila (2018, 329) kuvaa polkuaan tutkimushankkeessa, johon valmiina olivat jo tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, tutkimuksen tekemisen paikka, aika, kohde ja rahoitus, mikä on tutkimussuunnitelmasta perinteisesti aloittavalle tutkijalle poikkeava tilanne. Kun hanke on suunniteltu ja käynnistetty organisaatiossa jo ennen tutkijan aloittamista, tutkijan tehtäväksi tulee Anttilan näkemyksen mukaan ikään kuin tieteellistä ja suunnitellun kehittämisen- ja tutkimusasetelman aiheita ja teemoja. (Mts.) Tätä tieteellistämistä ja tutkijana asemoitumista annettuun, melko laveaan ja osin tietyin odotuksin asetettuun tutkimusasetelmaamme olemme Kentaurin tutkimustiiminä pyrkineet tekemään käsitteiden määrittelyn ja käsittelyn avulla, samoin kuin aiempaa tutkimusta kartoittamalla ja näiden avulla rajaamisen ja valintojen suuntaa etsien.

Anna Anttila korostaa, että organisaatioissa on usein vahvat ennako-odotukset tuloksista ja kehittämistarpeista. Nämä voivat ohjata tutkimusta ja tutkimuksen tulokset voivat puolestaan olla ristiriidassa ennako-oletusten ja jopa organisaation tavoitteiden kanssa. (Anttila 2018, 346.) Samankaltaisia rahoittajaan liittyviä huomioita ovat nostaneet esille Juha Nieminen (1995, 13–14) ja Mirja Määttä (2018, 318) tutkimuseettisyydestä ja nuorisohallinnon (tilaus)tutkimuksesta. Määttä tuo esille, että sanapari ”kenen leipää syöt, sen lauluja laulat” on joskus osuva. Tutkija kun voi toimia esimerkiksi kehittämishankkeessa, joka saa rahoituksen samalta taholta kuin tutkittava toiminta. Tällöin tutkija saattaa myös tarkastella toimintaa, johon itse osallistuu ja rahoittavalla taholla on tällöin ohjausvaltaa tutkimuksen suhteen. Tutkimustulosten odotetaan siis hyödyttävän toiminnan kehittämistä, tai tutkimuksen tehtäväksi voi määritettyä toiminnan myönteisten tulosten osoittaminen ja rahoituksen jatkumisen takaaminen. Tällaisten odotusten tulisi olla kuitenkin epärealistisia ja niin tutkijan kuin tarvittaessa myös muistutettuna

rahoittajan, on syytä pitää mielessä tieteellisen tutkimuksen riippumattomuus ja eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. Millä tahansa rahoituksella toimiva, millaisia aineistoja tahansa käyttävä tutkija joutuu kuitenkin aina miettimään suhdetta ”kenttäänsä”. (Mts.) Anna Anttilan käsittelee samaa kysymystä nostoen esille nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen eetoksen eron huomioimisen tärkeyden. Nuorisotyö on kasvattavaa ja tavoitteellista, nuorisotutkimus pyrkii sen sijaan kertomaan arvovapaita totuuksia nuoruudesta ja nuorista. (Anttila 2018, 345–346.)

Lisäksi Anna Anttila on ”Hyvä vapaa-aika” -kehittämisen ja tutkimushankkeessa tutkijana työskennellessään pohtinut tietoperusteisessa organisaatiossa tutkijana toimimista omista kokemuksistaan käsin. Hän tuo esille, että dialogisuutta eli puhetta ja keskusteluja on kokemustietoa painottavassa tietoperusteisessa organisaatiossa paljon, mikä johtaa myös siihen, että tutkijalta menee paljon aikaa kokouksissa ja työryhmissä. Hän kuitenkin toteaa, että dialogisuus nuorisotyön ammattilaisten ja tutkijoiden välillä luo mahdollisuuden kokemus- ja tutkimustiedon yhdistämiseen sellaisella tavalla, josta voi syntyä aidosti tietoperusteista ja nuoria hyödyttävää käytännön toimintaa. (Anttila 2018, 328.) Näissä Anttilan ja Määttä huomioissa on paljon samaa kuin mitä olemme Kentaurin tutkimusosion parissa miettineet. Meillä kenttä on nuorisoalalla toimivat järjestöt – ja on toki selvää, ettemme tutkimuksellamme tavoittele tilannetta, jossa jo nyt ahtaalla ja haastavissa tilanteissa ”sinnittelevien” järjestöjen toimintaedellytykset (rahoitus) ainakaan huonontuisivat. Kentaurissa myös toimitaan tiiviisti tämän kentän kanssa, eri aiheiden parissa, kuullaan ja keskustellaan, jolloin dialogi järjestöammattilaisten ja tutkijoiden sekä asiantuntijoiden välillä muokkaa ajankohtaisesti kaikkiin suuntiin käsityksiämme. Meillä tulee myös olemaan mahdollisuus esitellä ja käsitellä jo alustavia tutkimustuloksia kentän kanssa ja kuulla heidän asiantuntijankemeyksiään siitä, mitä muita näkökulmia tutkimustyössämme jatkossa tulisi ottaa kenties enemmän huomioon.

Tutkimukselliset valinnat kantavat sidoksia eri tieteenaloihin ja tapoihin, mutta myös muutoin yhteiskunnassa. Ne velvoittavat tutkijan analysoijana ja tulkitsijana olemaan tietoinen omista valinnoistaan ja myös reflektoimaan niitä. Erityisesti nuorisotutkimuksessa voi ajatella, että on syytä olla herkkä sille, millaisiin keskusteluihin osallistuu ja millaista maailmaa osaltaan rakentaa. (Honkatukia, Kiilakoski & Suurpää 2018, 352.) Yhteiskunnallinen kehityksen hahmottaminen ja nuorten maailman ymmärtäminen siihen suhteutettuna ovat nuorisotutkijan tehtäviä. Tutkimuksemme parissa yhtenä olennaisena kysymyksenä onkin selvittää, mitä yhteiskunnallisia muutoksia on tapahtunut? Mikä esimerkiksi on syynä siihen, ettei järjestöosallisuus kiinnosta nuoria enää entiseen tapaan? Mikä on korvannut järjestötoiminnan heidän elämässään? Mitä harrastaminen nuorille ylipäänsä tarkoittaa ja kuinka nuorisoalan järjestöt siihen liittyvät? Mitä puolestaan liittyy harrastamisen ”vaateeseen” ja toisaalta nuorten hyvään vapaa-aikaan ja niiden väliseen suhteeseen?

Lähteet:

Anttila, Anna 2018. Verrattain kehittävää, eli nuorisotutkijana tietoperustaisessa nuorisotyön kehittämishankkeessa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino. 327–348.

Berg, Päivi & Salasuo, Mikko 2017. Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnan kansalaisuutena.

Honkatukia Päivi; Kiilakoski, Tomi & Suurpää, Leena 2018. Aineistosta analyysiin. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.). Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino. 351–371.

Kiilakoski, Tomi; Honkatukia, Päivi & Huttunen Rauno 2018. Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.). Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino. 54–74.

Määttä, Mirja 2018. Nuorisohallinnon tutkimus – esimerkkinä kuntien ja valtion ohjelmatyö. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.). Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino. 307–326.

Möller, Reetta 2018. +16-vuotiaiden nuorten ajatuksia ja toiveita vapaa-ajasta Lahdessa. Teoksessa Eeva Sinisalo-Juha; Tuija Mehtonen & Anita Saaranen-Kauppinen (toim.) Walkabout – oppimisvaelluksella +16-nuorisotyön maastoissa. 62–70. Viitattu helmikuussa 2021. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2018/11/walkabout-korjattu.pdf>

Nieminen, Juha 1995. Nuorisossa tulevaisuus: suomalaisen nuorisotyön historia. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Lasten keskus.

Ryynänen, Sanna & Rannikko, Anni 2021. Tutkiva mielikuvitus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä. Helsinki: Gaudeamus.

Yhteiskuntapolitiikka 82:3, 251–261. Viitattu 16.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:-fi-fe2017102350237>

Kirjoittajat

Aino Tormulainen, FT, toimii osaamiskeskus Kentaurissa tutkimuksen ja nuorisolan järjestöjen tiedontuotannon parissa sekä työskentelee yhteisöpedagogien tunti-opettajana Humakissa.

Eeva Sinisalo-Juha, YTM, työskentelee Kentaurissa tutkijana ja Humakissa TKI-asiantuntijana.

Pekka Kaunismaa, VTM, työskentelee Kentaurissa tutkimus- ja hankepäällikön tehtävissä sekä Humakissa TKI-asiantuntijana.

Kimmo Lind, YTT, työskentelee osaamiskeskus Kentaurissa nuorisolan järjestöjen muuttuvien toimintaympäristöjen asiantuntijana ja lehtorina Humakissa.

Marion Fields, FM, MEd, VTT, työskentelee Kentaurissa nuorisolan järjestöjen vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen parissa ja toimii asiantuntijana Opintokeskus Siviksessä.

ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-456-398-7 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 122.
© Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2021, Helsinki

